

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 39

ANDRA KAMMAREN

1967

31 oktober—1 november

Debatter m. m.

Tisdagen den 31 oktober

	Sid.
Meddelande ang. plan för behandling i kamrarna av utskottsutlåtanden	5
Interpellationer av:	
herr Nilsson i Tvärålund (cp) ang. de statliga garantierna för lån till jord- och skogsbruksföretag	5
herr Hermansson (vpk) ang. åtgärder för att säkra hög och full sysselsättning.	6
herr Westberg (fp) ang. reduktionen av pensionärsförmåner för pensionsberättigad med inkomst utöver folkpension.	7
herr Källstad (fp) ang. åtgärder för att trygga undervisningen i ämnet nordisk och jämförande fornkunskap vid Göteborgs universitet.	8
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Martinsson (s) ang. förslag om s. k. bostadsarrende.	9
herr Martinsson (s) ang. förslag om rättegångshjälp.	9

Onsdagen den 1 november

Användande av blindskrift på valsedlar.	10
Poströstning vid kriminalvårdsanstalter.	12
Avskaffande av kyrkofullmäktige	18
Skyldighet för kyrkoråd att återställa skändade gravar.	19
Lekmannainflytande vid beslut om åtal i tryckfrihetsmål.	20
Den politiska informationen i grundskola och gymnasium.	24
Statligt stöd till s. k. håltimmeverksamhet i skolorna.	26
Användning av nedlagda järnvägar som cykelvägar.	27
Ökad rättssäkerhet i skatteärenden.	29
Beskattningen av enskilda och statliga vattenkraftverk.	34
Rätten till avdrag vid beskattningen för resor med egen bil till arbetsplatsen m. m.	35

	Sid.
Uppräkning av vissa skulder vid inflation	43
Offentlig auktorisation av låsmeder	44
Patentlag m. m.	51
Handläggningen av vissa ärenden rörande omhändertagande av barn	57
Begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, m. m.	58
Behörigheten att utöva tandläkaryrket	76
Meddelande ang. dagens plenum	83
Hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension	83
Propagandakampanj för en bättre förebyggande hälsovård	91
Åtgärder för att stimulera användandet av inhemskt bränsle	93
Inrättande av en ungdomens bostadsrättsorganisation	95
Samhälleliga åtgärder för övervakande av reklamen	99
Interpellationer av:	
herr Jansson (vpk) ang. antalet tomma lägenheter i storstadsområ-	
dena	100
herr Gustavsson i Alvesta (cp) ang. en allmän hälsokontroll	100
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Nilsson i Bästekille (h) ang. ekonomisk hjälp till sydkustens	
fiskare	102
herr Sjöholm (fp) ang. exekutiv auktion å bostadsrätt	102
herr Turesson (h) ang. förbudet mot att föra fordon med något hjul	
till vänster om längsgående heldragen vit linje	102
fru Thunvall (s) ang. den i läroböcker uttryckta uppfattningen	
rörande kvinnans respektive mannens roll i familj och samhälle	102
herr Lindberg (cp) ang. avskaffande av skyldigheten för enskild per-	
son att ersätta kronans rättegångskostnader	102
herr Lindberg (cp) ang. samhälleliga sysselsättningsfrämjande	
åtgärder inom Tornedalen	102
herr Forsberg (s) ang. ökat kommunalt inflytande i trafiknämnder	102

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 1 november

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 36, om användande av blindskrift	
på valsedlar	10
— nr 37, ang. poströstning för sjuka m. fl.	12
— nr 38, om underlättande av röstavlämning i vallokal	12
— nr 39, om poströstning vid kriminalvårdsanstalter	12
— nr 40, om stärkande av den kommunala demokratin	18
— nr 41, ang. ledighet för krigsmaktens personal för fullgörande av	
kommunala uppdrag	18

	Sid.
— nr 42, om avskaffande av kyrkofullmäktige.....	18
— nr 43, om obligatorisk kommunal besvärnämnd.....	19
— nr 44, ang. reglerna för omröstning i kommunalfullmäktige.....	19
— nr 45, om skyldighet för kyrkoråd att återställa skändade gravar	19
— nr 46, om lekmannainflytande vid beslut om åtal i tryckfrihetsmål	20
— nr 47, ang. utskottets rätt att erhålla tillgång till handlingar för dechargearbetet.....	24
— nr 48, ang. rätten att anhängiggöra ärenden i riksdagen.....	24
— nr 49, ang. samråd med riksdagens lönelegation i förhandlingsfrågor.....	24
— nr 50, ang. utformningen av riksdagens lönelegations årliga redogörelse till riksdagen.....	24
— nr 51, ang. utskottsbehandlingen av riksdagens lönelegations årliga redogörelse till riksdagen.....	24
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 130, ang. undervisningen i olycksfallsvård	24
— nr 131, ang. den politiska informationen i grundskola och gymnasium.....	24
— nr 132, om statligt stöd till s. k. håltimmeverksamhet i skolorna	26
— nr 133, om användning av nedlagda järnvägar som cykelvägar...	27
— nr 134, ang. statlig medverkan vid fastställande av anställnings- eller arbetsvillkor för vissa arbetstagare hos kommun eller annan allmän inrättning.....	28
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 54, om ökad rättssäkerhet i skatteärenden.....	29
— nr 56, ang. beskattningen av enskilda och statliga vattenkraftverk	34
— nr 58, ang. rätten till avdrag vid beskattningen för resor med egen bil till arbetsplatsen m. m.....	35
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 46, om uppräknig av vissa skulder vid inflation.....	43
— nr 47, om inflationsskydd för försäkringssparande.....	44
— nr 51, om offentlig auktorisation av låssmeder.....	44
— nr 53, ang. patentlag m. m.....	51
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 51, ang. handläggningen av vissa ärenden rörande omhändertagande av barn.....	57
— nr 52, om begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, m. m.	58
— nr 53, ang. behörigheten att utöva tandläkaryrket.....	76
— nr 56, om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension.....	83
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 49, om inrättande av ett »kulturhistoriskt servitut».....	91
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 32, om kommunala naturvårdsnämnder.....	91
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 42, om en propagandakampanj för en bättre förebyggande hälsovård.....	91
— nr 43, om kartläggning av kostvanorna, m. m.....	93
— nr 44, om åtgärder för att stimulera användandet av inhemskt bränsle.....	93
— nr 45, om inrättande av en ungdomens bostadsrättsorganisation	95
— nr 46, om samhällseliga åtgärder för övervakande av reklamen...	99

Tisdagen den 31 oktober

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 20 innevarande oktober.

§ 2

Meddelande ang. plan för behandling i kamrarna av utskottsutlåtanden

Herr TALMANNEN yttrade:

Till kammarens ledamöter har utdelats en preliminär ärendeplan för behandling i kamrarna av utskottsutlåtanden under tiden den 24 november—höstsessionens slut. Planen har gjorts upp på grundval av uppgifter som lämnats av utskotten. Ärendena har upptagits på den första dag då de till följd av bordläggningen i kamrarna kan behandlas. Ärendeanhopningen sista veckan av sessionen medför, att även torsdagen den 14 och fredagen den 15 december måste tas i anspråk för kammarplena.

§ 3

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 148, angående lönegradsplaceringen av vissa tjänster m. m., och

nr 149, angående stiftelse för utgivning av en informationstidskrift för invandrarer;

till lagutskott propositionerna:

nr 151, med förslag till lag med anledning av sammanslagning av medicinalstyrelsen, medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd och socialstyrelsen, och

nr 152, med förslag till lag angående dels fortsatt giltighet av 1 § andra styc-

ket lagen den 31 maj 1963 (nr 268) om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete, dels ändrad lydelse av 3 § samma lag; samt

till bevillningsutskottet propositionen nr 154, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt.

§ 4

Föredrogs och hänvisades till lagutskott den å bordet vilande motionen nr 1088.

§ 5

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 36—51, statsutskottets utlåtanden nr 130—134, bevillningsutskottets betänkanden nr 54, 56 och 58, första lagutskottets utlåtanden nr 46, 47, 51 och 53, andra lagutskottets utlåtanden nr 51—53 och 56, tredje lagutskottets utlåtande nr 49, jordbruksutskottets utlåtande nr 32 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 42—46.

§ 6

Interpellation ang. de statliga garantierna för lån till jord- och skogsbruksföretag

Ordet lämnades på begäran till

Herr NILSSON i Tvärålund (cp), som yttrade:

Herr talman! I riksdagsbeslutet våren 1967 angående riktlinjer för jordbrukspolitiken m. m. ingick att medel använtes för statligt stöd till jordbrukets rationalisering. Statligt stöd meddelas

Interpellation ang. åtgärder för att säkra hög och full sysselsättning

bl. a. i form av statlig garanti för lån (lånegaranti) vid förvärv och rationaliseringsåtgärder inom jordbrukets område. I SFS 1967:453 regleras denna verksamhet och som allmänna förutsättningar gäller, enligt 8 §, att statligt stöd till förvärv av brukningsenhet med både jordbruk och skogsbruk »lämnas endast under förutsättning att jordbruket kan beräknas bli så omfattande och effektivt att investeringen i denna del blir lönsam».

Den kombinerade brukningsformen är dominerande inom jordbruksnäringen. För många företag, särskilt i Norrland, gäller att skogsdelen har större betydelse för sysselsättning och lönsamhet än jordbruksdelen. Ett mycket stort antal av dessa företag är, trots att jordbruksdelen isolerad inte är lönsam, bärkraftiga och ger brukaren hans försörjning.

Ur effektivitets- och rationaliseringsynpunkt kan det kombinerade jord- och skogsbruket mycket väl mäta sig med andra företagsformer inom näringen. Vidare ger det en jämn sysselsättning för sina brukare, särskilt i områden med få alternativa sysselsättningsmöjligheter.

Om bestämmelserna för de statliga lånegarantierna skall tolkas generellt enligt sin ordalydelse innebär detta, enligt min mening, att mycket få lantbruksföretag kan byggas upp i ifrågasvarande bygder. Rationaliseringen kommer att avsevärt försvåras, och nyetablering omöjliggöres i många fall. Utglesningen i avfolkningsbygder kan förutsättas öka och problemen för de kvarboende därmed ytterligare förvärras. En sådan utveckling leder även till ökad kapitalförstöring och underutnyttjande av befintliga samhällsinvesteringar.

Av dessa anledningar är en annan bedömning av bestämmelserna för lånegarantin angelägen. Ökad hänsyn bör kunna tagas till det kombinerade jordbruksföretagets samlade förutsättning-

ar, bostadens standard, betydelsen av att underlag finns för serviceinrättningar och kommunikationer, naturvårdsaspekten etc.

I proposition 95 år 1967 säger departementschefen bl. a. att »för stödet bör gälla den huvudprincipen att den ifrågasatta investeringen bör vara önskvärd ur allmän synpunkt och att den är samhällsekonomiskt motiverad. Vidare bör krävas att investeringen är lönsam ur företagsekonomisk synvinkel. Vid kombinerade jord- och skogsbruk bör — — — härjämte jordbruksdelen ha sådan omfattning och effektivitet att investeringarna i den delen blir lönsamma».

Enligt min mening skulle det vara värdefullt om man inte så ensidigt tog fasta på det sistnämnda kravet, utan i stället såg det kombinerade företaget som en enhet. Därutöver borde den av jordbruksministern angivna huvudprincipen beaktas mera. Ett rationaliseringsstöd i form av lånegaranti till kombinerade jord- och skogsbruk kan i många fall vara ett verksamt medel för att förhindra utglesningen av en bygd och kan medverka till att förebygga att andra och dyrbarare åtgärder måste sättas in för att garantera de kvarboende en rimlig samhällsservice.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande fråga:

Vill statsrådet medverka till att vid prövningen av statliga lånegarantier, särskilt beträffande Norrlands inland och andra jämförbara bygder, det kombinerade jord- och skogsbruksföretaget bedömes som helhet och ökad hänsyn tages till investeringens önskvärdhet ur allmän och samhällsekonomisk synpunkt?

Denna anhållan bordlades.

§ 7**Interpellation ang. åtgärder för att säkra hög och full sysselsättning**

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation ang. reduktionen av pensionärsförmåner för pensionsberättigad med inkomst utöver folkpension

Herr HERMANSSON (vpk), som yttrade:

Herr talman! Enligt vad arbetsmarknadsstyrelsens chef, generaldirektör Bertil Olsson, framhöll vid styrelsens plenum fredagen den 27 oktober kan det i vinter bli nödvändigt att vidta sysselsättningsåtgärder för omkring 100 000 personer. Denna målsättning sades vara ett försök att möta risken för en arbetslöshetstopp på 75 000 arbetslösa i februari—mars. Det skulle i så fall bli den högsta arbetslöshet som Sverige haft under hela efterkrigstiden.

Bland orsakerna till den väntade utvecklingen på arbetsmarknaden är enligt generaldirektör Olsson att situationen inom skogsbruket blir sämre än vad man tidigare förutsett samt den utblivna konjunkturuppgången i Europa. Utvecklingen här hemma skall enligt arbetsmarknadsstyrelsen mötas med kraftfulla arbetsmarknadspolitiska insatser i form av mera omskolning, flera beredskapsarbeten och ökat offentligt byggande. Effekten av investeringsfondssläppet i våras väntas ge utslag under vintern och beräknas säkra sysselsättningen för cirka 10 000 arbetare.

För att nedgången i sysselsättningen skall kunna mötas med effektiva motåtgärder måste utgångspunkten emellertid vara att det nu till stor del är fråga om en ny typ av arbetslöshet. Det framgår inte minst av att såsom ett nytt inslag i bilden arbetslösheten drabbar också industritjänstemän, statstjänstemän och den unga arbetskraften. Det handlar om en strukturell arbetslöshet som förvärrar den nedgång i sysselsättningen vilken beror på konjunktursvärigheter.

Med hänvisning till det försämrade läget på arbetsmarknaden och det faktum att strukturomvandlingen är en långt utdragen process anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande frågor:

Anser statsrådet att en arbetslöshet av den omfattning som nu väntas är förenlig med målsättningen hög och full sysselsättning?

Vilka särskilda åtgärder avser regeringen att vidta för att säkra hög och full sysselsättning särskilt med hänsyn till den långsiktiga strukturomvandlingen?

Denna anhållan bordlades.

§ 8**Interpellation ang. reduktionen av pensionärsförmåner för pensionsberättigad med inkomst utöver folkpension**

Ordet lämnades på begäran till

Herr WESTBERG (fp), som yttrade:

Herr talman! En person som betalar för en särskild tjänstepension avser att skaffa sig ökad trygghet för sig och sina efterlevande efter pensionsåldern. Emellertid får t. ex. många som uppbär familjepension efter avliden make på grund av de reduktionsregler, som minskar olika bidrag om den pensionsberättigade har inkomst utöver folkpensionen, i själva verket ingen förbättring av sitt ekonomiska läge — ibland kan de t. o. m. komma i ett sämre ekonomiskt läge än om de haft enbart folkpension.

Jag vill anföra ett exempel. Fru G. får i ålderspension 410 kronor 88 öre per månad. I familjepension från personalpensionsverket får hon 432 kronor. Detta belopp reduceras med hänsyn till folkpensionen med 190 kronor. I kommunalt bostadstillägg får hon per år 27 kronor. Dessutom beskattas hela hennes inkomst med 119 kronor i månaden. Om fru G. endast haft folkpension hade denna varit skattefri. Hennes inkomster blir alltså per månad räknat och avrundat i jämna kronor $411 + 242 + 2 - 119 = 536$ kronor. Om hon inte haft familjepensionen hade

Interpellation ang. åtgärder för att trygga undervisningen i ämnet nordisk och jämförande fornkunskap vid Göteborgs universitet

hon förmodligen fått hela det kommunala bostadstillägget, som i det här fallet är 800 kronor per år. Hennes inkomster hade då blivit $411 + 66 = 477$ kronor per månad. Nu får hon alltså endast 59 kronor mer i månaden genom att hon har familjepension.

Hon går dessutom miste om förmånen att få pensionärslägenhet, vilket hade inneburit en avsevärt större ekonomisk förmån. I själva verket ställs alltså fru G. på grund av att hon har familjepension i ett sämre ekonomiskt läge än om hon inte haft den.

Ett sådant resultat kan knappast vara rimligt. Herr G. har betalat avgifter för att åstadkomma ett bättre ekonomiskt läge för sina efterlevande. I själva verket går hans hustru alltså inte bara miste om de fördelar hennes man en gång betalade för — hon ställs t. o. m. i ett sämre läge än om han inte betalat för den särskilda tjänstepensionen.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att få framställa följande fråga till statsrådet och chefen för socialdepartementet:

Har herr statsrådet uppmärksammat de beskrivna konsekvenserna av de reduktionsregler för olika pensionärsförmåner som träder i kraft, när pensionären har inkomster utanför folkpensionen?

Vilka åtgärder ämnar herr statsrådet vidta för att rätta till dessa förhållanden?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Interpellation ang. åtgärder för att trygga undervisningen i ämnet nordisk och jämförande fornkunskap vid Göteborgs universitet

Ordet lämnades på begäran till

Herr KÄLLSTAD (fp), som yttrade:
Herr talman! Någon grundundervis-

ning vid Göteborgs universitet i ämnet nordisk och jämförande fornkunskap kan för närvarande ej äga rum. Orsaken är lärarfrågan. Redan i januari 1966 anmälde vederbörlig institution att undervisningen för ett, två och tre betyg fr. o. m. höstterminen 1967 måste inställas om ej en nödvändig personell förstärkning skedde. För att lösa detta problem åskade institutionens föreståndare, professor C. A. Moberg, ett ordinarie lektorat, förenat med befattningen som studierektor. UKÄ tillstyrkte — så ej regeringen.

Fram till innevarande läsår har undervisningen kunnat upprätthållas främst genom en personlig arbetsinsats av professor Moberg, som sträckt sig vida utöver den stipulerade. Så uppgick t. ex. läsåren 1963/64 och 1965/66 hans undervisningstimmar till 102 resp. 106 mot avtalsenliga 25. Detta har naturligtvis i längden ej kunnat fortgå. Då en av huvudmännen för professuren, Göteborgs museistyrelse, inför läsåret 1967/68 i en skrivelse begärde att undervisningen reellt skulle begränsas till de ursprungliga 25 timmarna, vilka endast räcker till handledning åt studerande på högre stadier, är nu nedläggandet av grundundervisningen ett faktum. Detta berör troligtvis 150—200 studenter men i synnerhet ett 30-tal, vilka befinner sig i ett slutskede av utbildningen. Denna är för övrigt klart yrkesinriktad — nordisk och jämförande fornkunskap är ett huvudämne för museimannen — och rekryteringssvårigheter torde ganska snart uppstå för de västsvenska museer som ligger inom universitetets avnämrområde.

I en ännu obesvarad skrivelse till Kungl. Maj:t, daterad den 12 september 1967, pekade Filosofiska fakulteternas studentförening på den svåra situation som har uppstått just för de studenter som hade beräknat att slutföra sina studier inom kort och redan hade etablerat viss yrkeskontakt med museer inom

Interpellation ang. åtgärder för att trygga undervisningen i ämnet nordisk och jämförande fornkunskap vid Göteborgs universitet

regionen. Institutionen för fornkunskap planerar givetvis åtgärder för att provisoriskt lösa de väsentligaste problemen.

Slutsatsen av regeringens avstyrkande måste rimligtvis bli den att man från departementshåll knappast är angelägen om att grundundervisningen i ämnet skall fortsätta. Tydligt förs en anslagspolitik, där plötsliga totalstopp i undervisningen ej kommer som något oväntat och ibland t. o. m. accepteras.

Men det vore enligt min mening mycket oklokt att ej nu se till att grundundervisningen i nordisk och jämförande fornkunskap vid Göteborgs universitet kan fortgå, särskilt med tanke på den specialkaraktär den fått under professor Mobergs inspirerande ledning.

Med anledning av det anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder ämnar herr statsrådet vidtaga för att trygga undervisningen i ämnet nordisk och jämförande fornkunskap vid Göteborgs universitet?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 324, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Belgien för undvikande av dubbelbeskattning och för reglering av vissa andra frågor beträffande skatter på inkomst och förmögenhet.

§ 11

Anmäldes följande motioner:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 138, med förslag till lag om ändring i föräldrabalken m. m., motionerna:

nr 1089, av fru *Holmqvist*,
nr 1090, av fru *Kristensson* och fröken *Wetterström*, och
nr 1091, av herr *Persson* i Heden m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 141, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom, m. m., motionerna:

nr 1092 av herr *Nilsson* i Gävle m. fl.,
nr 1093, av herrar *Oskarson* och *Bengtson* i Solna, och

nr 1094, av fru *Sundberg* och herr *Lothigius*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 142, med förslag till lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, m. m., motionerna:

nr 1095, av herr *Martinsson*, och
nr 1096, av fröken *Wetterström* m. fl.

Dessa motioner bordlades.

§ 12

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Martinsson* (s), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående förslag om s. k. bostadsarrende, och

herr *Martinsson* (s), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående förslag om rättegångshjälp.

§ 13

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 16.08.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 1 november

Kl. 10.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 24 nästlidne oktober.

§ 2

Föredrogs var efter annan och hänvisades till lagutskott de å bordet vilande motionerna nr 1089—1096.

§ 3

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Nilsson* i Tvärälund (cp), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående de statliga garantierna för lån till jord- och skogsbruksföretag,

herr *Hermansson* (vpk), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående åtgärder för att säkra hög och full sysselsättning,

herr *Westberg* (fp), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående reduktionen av pensionärsförmåner för pensionsberättigad med inkomst utöver folkpension, samt

herr *Källstad* (fp), till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående åtgärder för att trygga undervisningen i ämnet nordisk och jämförande fornkunskap vid Göteborgs universitet.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 4

Användande av blindskrift på valsedlar

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av motioner om användande av blindskrift på valsedlar.

Sedan utskottets hemställda föredragits yttrade:

Herr *NYBERG* (fp):

Herr talman! I sina utlåtanden nr 36 t. o. m. 39 har konstitutionsutskottet behandlat ett antal motioner, vilka utskottet i sina klämmor har hemställt måtte anses besvarade med vad utskottet anfört. I utlåtande nr 36 har utskottet behandlat motioner om användande av blindskrift på valsedlar, i utlåtande nr 37 motioner angående poströstning för sjuka m. fl., i utlåtande nr 38 motion om underlättande av röstavlämnning i vallokal — den motionen har jag för övrigt själv väckt — och i utlåtande nr 39 motioner om poströstning vid kriminalvårdsanstalter.

Som jag inledningsvis antydde har dessa motioner fått en relativt välvillig behandling. Utskottet har instämt i motionernas syften men har inte kunnat tillstyrka direkt bifall utan hemställt om att motionerna måtte anses besvarade med vad utskottet anfört. Jag skall nu inte närmare ingå på nämnda utlåtanden utan vill bara beröra en detalj i sammanhanget.

Gemensamt för samtliga utlåtanden är att utskottet med olika motiveringar har hänvisat motionerna till behandling av grundlagberedningen och valtekniska utredningen. I vissa fall är det litet svårt att avgöra vilken av dessa utredningar som konstitutionsutskottet närmast har avsett, när utskottet har

formulerat sina utlåtanden på sätt som skett. Jag vill emellertid erinra om att valtekniska utredningen av sina direktiv endast har kvar frågan om kassationsbestämmelserna. De övriga frågor, som valtekniska utredningen enligt direktiven skulle utreda, har redan behandlats och föranlett betänkanden, som nu är ute på remiss jämsides med grundlagberedningens betänkande. Emellertid tycker jag att konstitutionsutskottets handläggning av dessa frågor pekar på att utredningsarbetet i dessa avseenden kanske på något sätt borde läggas om. De frågor som grundlagberedningen och valtekniska utredningen har kvar att behandla samt de spörsmål, som valtekniska utredningen skulle kunna erhålla för behandling, om de nu föreliggande utlåtandena från konstitutionsutskottet godkännes av riksdagen, griper nämligen i viss mån in i varandra.

Om man t. ex., såsom nu har föreslagits, inför en ordning med användande av blindskrift på valsedlar för att underlätta för blinda att rösta eller om man beslutar att särskilda valbiträden skall finnas i vallokalerna, kan detta föranleda nya detaljer i kassationsbestämmelserna som måste närmare övervägas. Detta skulle i så fall valtekniska utredningen få till uppgift. Självfallet kan utredningen emellertid inte ta upp sådana problem till övervägande förrän man känner till den slutliga utgången av behandlingen av föreliggande motioner och utlåtanden här i riksdagen.

Det har i något sammanhang antytts att man skulle kunna tänka sig att grundlagberedningen och valtekniska utredningen sammanslås till en enda kommitté som får ta hand om de övriga författningsfrågor som föreligger. I varje fall kunde man tänka sig ett mera intimt samarbete mellan dessa båda utredningar.

Jag tycker för min del att det skulle vara välbetänkt att sammanslå grund-

Användande av blindskrift på valsedlar lagberedningen och valtekniska utredningen till en enda kommitté för behandling av återstående författningsärenden. Tanken är i varje fall väl värd att överväga, och jag förmodar, att justitieministern närmare kommer att undersöka denna fråga.

Herr talman! Jag har inget yrkande i detta sammanhang.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag vill för min del icke göra något uttalande i anledning av den av herr Nyberg framförda tanken på ett samarbete mellan eller en sammanslagning av valtekniska utredningen och grundlagberedningen. Jag vill emellertid gärna rikta ett tack till honom för hans uttalande att konstitutionsutskottets behandling av de motioner, som nu föreligger i fråga om möjligheten att utöva sin rösträtt, varit välvillig. Konstitutionsutskottet har i föreliggande läge sagt sig att man inte har möjligheter att bryta ut någon speciell grupp.

Den grupp som herr Nyberg närmast berörde var de blinda. Han tog upp ett resonemang om deras möjligheter att utöva sin rösträtt, vilket är en synnerligen angelägen fråga som enligt utskottets förmenande bör lösas. Detsamma gäller de spörsmål som tas upp i den rad av motioner, vilka sedermera kommer att behandlas i dag.

Det förhåller sig ingalunda så — såsom har framskymtat i pressen — att konstitutionsutskottet har motsatt sig utredningar på detta område. Det är fastmer så att en rad av dessa frågor nu är föremål för uppmärksamhet inom utredningarna, och det erfordras enligt våra bedömanden icke några nya initiativ från riksdagen för att dessa frågor skall bli behandlade och lösta i den takt, som är möjlig med hänsyn till det föreliggande läget i författningsfrågan och med hänsyn till den pågående översynen av dessa frågor.

Jag har velat framhålla detta och

Poströstning vid kriminalvårdsanstalter

ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5

Föredrogs vart efter annat konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av motioner angående poströstning för sjuka m. fl., och

nr 38, i anledning av motion om underlättande av röstavlämning i vallokal.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6

Poströstning vid kriminalvårdsanstalter

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 39, i anledning av motioner om poströstning vid kriminalvårdsanstalter.

I de likalydande motionerna I: 188 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 242 av herr *Ohlin m. fl.* yrkades, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag angående poströstning vid fångvårdsanstalterna i valet 1968».

Utskottet hemställde, att motionerna I: 188 och II: 242 måtte anses besvarade med vad utskottet anfört.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Förevarande ärende gäller rösträtten. Det är ju viktigt för demokratin att så många som möjligt i vårt land utövar sin rösträtt, och vi bör göra allt som är möjligt för att så skall bli fallet. En hel del har gjorts — vi har poströstning, vi har röstning genom äktamakeförsändelse, vi har röstning genom ombud och det ser ut som om vi t. o. m. skulle få rösträtt för utlandssvenskarna, trots ett kom-

pakt motstånd från de makthavande tidigare på den punkten.

Men det finns en grupp som är diskriminerad, och det är de som är intagna på fångvårdsanstalt. Denna diskriminering är så mycket mer anmärkningsvärd som de intagna har rösträtt men genom samhällets ingripande blir berövade möjligheten att utöva rösträtten. Jag tycker det är en särskilt allvarlig aspekt att det är genom samhällets ingripande som dessa människor inte kan utöva sin rösträtt, och jag anser att det är vår klara skyldighet att försöka undanröja de hinder som finns härvidlag.

Det går ju i detta fall inte att skylla på några utredningar för att försinka en lösning av frågan, i synnerhet som det väl skulle vara möjligt att ordna saken relativt enkelt genom poströstning på fångvårdsanstalterna. Vi har inte särskilt många sådana — endast ungefär 75 stycken — och såvitt jag förstår skulle det inte behövas mycket mer än att en postfunktionär per anstalt avdelades för att där ta emot röster på valdagen.

Man har svårt att värja sig för intrycket att det är fråga om något av den obotfärdiges förhinder. Jag vill inte säga att det finns en animositet, men nog verkar det som om inställningen på vissa håll skulle vara den att det är mindre angeläget att dessa människor, som förbrutit sig mot samhället, kan få utöva sin rösträtt. Bästa sättet att förhindra att dessa människor fortsätter att inta en fientlig attityd mot samhället är emellertid att fullt ut respektera deras människovärde och därmed också deras möjlighet att utöva den rösträtt som de lagligen har.

Det bör i detta sammanhang även påpekas att vid en förfrågan som KRUM på sin tid gjorde var samtliga partiledare eniga om att det härvidlag föreligger ett missförhållande som borde rättas till snarast möjligt. Jag tycker att det inte skulle vara särskilt svårt för

riksdagens ledamöter att följa det goda exempel som partiledarna gav och i dag rösta för att de hinder skall undanröjas som samhället självt ställt upp när det gäller möjligheterna för de på kriminalvårds- och liknande anstalter intagna att utöva sin rösträtt. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till de likalydande motionerna I:188 av herr Dahlnén m. fl. och II:242 av herr Ohlin m. fl.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Jag skulle kunna nöja mig med att instämma i det herr Sjöholm har sagt, men jag vill gärna tillägga några synpunkter.

Det är alltså riktigt som herr Sjöholm sade — det är också utgångspunkten för debatten — att det finns en grupp människor här i landet som har rösträtt enligt grundlagen men som av samhället hindras att utöva den rätten. Det gäller alltså dem som är intagna på fångvårdsanstalterna.

Denna diskriminering gäller inte alla. De interner som är gifta kan rösta genom äktamakeförsändelse och de som har permission på valdagen kan också delta i valen. Men de andra — och de är ganska många — kan inte rösta. Detta är naturligtvis ett missförhållande och det är inte första gången man har upptäckt att detta missförhållande existerar. Denna fråga har stötts och blötts i en rad utredningar ända sedan 1940-talets mitt. Från början var inställningen negativ, men både 1955 års och 1966 års valutredningar har uttalat sig klart och oreserverat för den principiella ståndpunkten att de intagna bör ges möjlighet att rösta. Den uppfattningen har också fångvårdsstyrelsen uttryckt i ett utförligt remissvar till en av dessa utredningar. Som argument för fångarnas valdeltagande anföres bland annat att det är motiverat ur resocialiseringssynpunkt att de har möjlighet att följa valdebatterna och delta i valen. Det är också riktigt, som herr Sjö-

holm påpekade, att alla våra partiledare i en intervju strax före valet 1966 uttalade sig lika oreserverat för genomförandet av denna reform.

Tidigare har det — enligt min uppfattning — förelegat ett skäl att avstycka denna reform, nämligen innan det fanns möjlighet för människor som är rörelsehindrade eller av andra orsaker inte kunde gå till vallokalen att rösta genom ombud. Dessa grupper kunde naturligtvis då med fog anföra att det vore stötande att de som har intagits på fångvårdsanstalter på grund av brottslighet skulle ha en förmån som rörelsehindrade med flera inte kunde tillgodogöra sig. Nu finns inte längre fog för detta argument, eftersom det nu är möjligt att rösta via ombud.

Det återstår såvitt jag förstår inga som helst skäl att motsätta sig ett omedelbart genomförande av denna reform.

Utskottet radar upp en del hinder, men inget av dem är särskilt vägande. Utskottet anför att det finns utredningar som tänker på saken. Det är riktigt, men det finns framför allt utredningar som har tänkt färdigt och kommit fram till ståndpunkten att internerna bör ha rösträtt.

Saken bör prövas i samband med den stora grundlagreformen är ett annat argument. Jag kan inte inse varför det är nödvändigt att pröva denna relativt obetydliga åtgärd i det stora sammanhanget. Varför vänta på nya grundlagen? Varför inte fira avskedet av den gamla genom att se till att alla som genom den har rätt att delta i val också får möjlighet att utöva sin rösträtt?

Nu återstår argumentet att postverket inte skulle ha kapacitet att klara poströstning vid våra fångvårdsanstalter. Jag har mycket svårt att ta detta argument på allvar. Postverket hade vid senaste valet röstmottagningsställen på 3 200 postkontor och på 400 sjukhus. Skulle det verkligen vara postverkets maximala kapacitet? Är det inte möjligt för postverket att utöka den servicen

Poströstning vid kriminalvårdsanstalter

med mottagningsställen också på det 70-tal anstalter som det är fråga om här?

Jag tror att alla i denna kammare är överens med mig och motionärerna om att de intagna bör ha chansen att utöva den rösträtt grundlagen ger dem. Det finns inga oöverstigliga praktiska svårigheter när det gäller att genomföra denna reform. Det enda som saknas för att internerna skall få möjlighet att delta i valet 1968 är den politiska viljan.

Jag ber att få yrka bifall till de likalydande motionerna I: 188 och II: 242.

I detta anförande instämde herr *Gustafsson* i Borås (fp).

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Herr Sjöholm hade den goda smaken att påstå att det från visst håll förelåg ett kompakt motstånd mot att ge utlandssvenskarna rösträtt. Jag vet inte var ett sådant motstånd har förekommit. Vad frågan hittills har gällt har varit att finna tekniska lösningar som gjort det möjligt för svenskar i utlandet — oavsett i vilket land de vistas — att utöva sin rösträtt. Inte förrän under senare tid har man lyckats finna sådana tekniska lösningar. De har inte presenterats av några utredningar tidigare; först nu föreligger ett förslag. Jag vill mycket starkt reagera mot ett sådant uttalande som att det från något håll i riksdagen skulle föreligga ett motstånd mot detta.

Lika litet föreligger det något motstånd mot att de som vistas på kriminalvårdsanstalt skulle få tillfälle att utöva sin rösträtt — även om jag inte kan följa herr Sjöholms resonemang om att de genom samhällets ingripande har hindrats att utöva sin rösträtt. De har väl inte alldeles oförskyllt hamnat i denna situation. Herr Sjöholm menar väl ändå inte att man på valdagen skulle säga att man med hänsyn till att det nu är val inte kan ta in dem som skall

vistas på kriminalvårdsanstalt? Det är nog inte meningen, men hans uttalande kan lätt tolkas så.

Det är inte mindre angeläget för utskottet att denna fråga ordnas på ett riktigt och tillfredsställande sätt än det är att motsvarande problem löses för den rad av andra som är hindrade att utöva den rösträtt som de ändå har. Jag tänker på de blinda, som i vissa avseenden inte har samma möjlighet som andra medborgare i vårt land att utöva sin rösträtt. Av herr Ullstens anförande kunde man få intrycket att han hade den uppfattningen att de handikappade nu har lika goda möjligheter som alla andra. Det har de ingalunda. Jag är angelägen att understryka att det ligger mycket i den motion som här föreligger från folkpartihåll att man på detta område borde göra någonting för att hjälpa dem vid röstavlämnandet i vallokalen.

Konstitutionsutskottet har ingalunda sagt nej till förslaget att vi skulle förbättra möjligheterna för dem som vistas på kriminalvårdsanstalt att utöva sin rösträtt. Hittills har det emellertid inte visat sig möjligt att vidtaga sådana anordningar. En opinionsyttring från riksdagen på den punkten leder inte till något mera praktiskt resultat än om man följer utskottet, som mycket bestämt framhåller att frågan är föremål för uppmärksamhet. Vi väntar att förslag skall komma som kan lösa detta problem. Om man följer motionärerna når man inte en bit längre.

Kanhända har denna fråga på grund av pressdebatten kommit att bli mer eller mindre infekterad. Jag beklagar detta från allmän synpunkt. Jag vill erinra om att utskottet mycket klart ansluter sig till önskemålet att frågan löses. Vi pekar på att den är föremål för uppmärksamhet inom både grundlagberedningen och den valtekniska utredningen. Det erfordras alltså inga nya initiativ av riksdagen för att förslag skall läggas under dess prövning.

Med det här anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Adamsson talar sin vana trogen en hel del om annat än vad saken gäller; han sysslar nu med utlandssvenskarnas rösträtt. Det har förelegat motioner, herr Adamsson, i snart tjugo år om att just denna fråga skulle ordnas, men det har stött på motstånd från socialdemokraterna. Att tekniska möjligheter nu plötsligt skulle ha funnits sig är rätt underligt. De har väl funnits tidigare i precis samma form som nu. Det är inte någon teknisk uppfinning som har möjliggjort detta, utan att frågan tagits upp nu beror på att man nu äntligen tvingats att ta den på allvar och försöka nå en lösning. — Men detta handlar som sagt inte om utlandssvenskarnas rösträtt.

Herr Adamsson reagerar mot mitt yttrande att de som intagits på fångvårdsanstalt berövats sin rösträtt genom samhällsinsripan. Ja, det kan han väl ändå inte vederlägga; det är naturligtvis genom ett samhällsinsripande som de är intagna på anstalter. Att sedan ett brott av en eller annan art ligger bakom denna åtgärd bör vi i detta fall bortse från, menar jag. Herr Adamsson dröjer kvar i gamla förlegade tankegångar när det gäller kriminalvården. Det är ju ett faktum att ingripanden från samhället har gjort det omöjligt för många av dessa människor att utöva den rösträtt som de lagligen äger, och det måste vara riksdagens skyldighet att söka undanröja dessa hinder, så att de människor som har rösträtt också får möjlighet att utöva den.

Herr ULLSTEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bara tre synpunkter på herr Adamssons anförande.

Det är såvitt jag vet ingen här som

Poströstning vid kriminalvårdsanstalter

har sagt att de människor som sitter intagna på fångvårdsanstalter gör det alldeles ofövällat. Ingen har heller sagt att samhället skulle ha vidtagit denna sanktionsåtgärd i avsikt att beröva dem deras rösträtt. Tvärtom är det just det faktum att detta inte var meningen som gör det angeläget att se till att de nu också kan utöva denna sin rösträtt.

När vi nu är ense i sak, herr Adamsson och jag såvitt jag förstår även hela kammaren, återstår bara att diskutera den praktiska frågan. Då säger herr Adamsson — vilket jag tycker var det mest överraskande i hela hans anförande — att riksdagen ingenting kan göra och att det inte skulle bli vare sig bättre eller sämre om riksdagen skulle ge sin mening till känna. Det är ett mycket konstigt uttalande. Det som fattas för att denna reform skall kunna genomföras är väl att förmå postverket att acceptera förslaget att sätta upp ett röstmottagningsställe på varje anstalt. Om riksdagen skulle be postverket vidta en sådan åtgärd eller uttala sig på ett sådant sätt, att innebörden måste vara att detta skall göras, då är det klart att det också kommer att göras, och därigenom kommer fångarna att få en möjlighet att delta i valet.

Därför är naturligtvis en meningsyttring från riksdagen inte alls meningslös. Den är i stället avgörande för om reformen skall genomföras eller inte.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Det finns ett par skäl som gör att jag vill säga några ord i denna fråga. För det första har jag skrivit på den motion som här behandlas, och för det andra hänvisar man i ärendet också till den valtekniska utredningen.

I mitt anförande under en föregående punkt nämnde jag att jag ansåg att de motioner jag då berörde har fått en välvillig behandling. Ingen av dem har avstyrkts. Jag inbegrep i denna bedöm-

Poströstning vid kriminalvårdsanstalter

ning då också den motion som här föreligger.

Det är ju, såvitt jag förstår, den skillnaden mellan konstitutionsutskottets ställningstagande och motionens yrkande, att om man följer motionärernas förslag skulle man kunna ordna röst rätt för dem som är intagna på fångvårdsanstalt redan till 1968 års val, medan man däremot, om man följer konstitutionsutskottets förslag, inte skulle kunna få den detaljen ordnad förrän till 1970 års val. Det blir alltså en tidsutdräkt på två år i det senare fallet, vilket väl i och för sig inte är särskilt avskräckande.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att grundlagen ju inte lägger hinder i vägen för en sådan ändring av vallagen, att poströstning på fångvårdsanstalterna blir möjlig redan vid nästa års val.

I valtekniska utredningens direktiv ingår inte att ta upp denna fråga, men vi har ansett att den hade ett sådant samband med de övriga frågor som utredningen hade att handlägga och vilka redovisats i senaste betänkandet, att vi i viss utsträckning har behandlat även denna fråga. Vi har dock inte i utredningen tagit ställning och framlagt något förslag i den ena eller den andra riktningen.

Om man redan till 1968 års val inför poströstning för dem som är intagna på kriminalvårdsanstalter, kommer det, såsom tidigare talare här har framhållit, att ställa ökade krav på postverket. Frågan är alltså om postverkets resurser kommer att räcka till för ett sådant arrangemang. Jag vill omtala att vi under utredningsarbetets gång i andra sammanhang, exempelvis när det gäller förtidsröstningen, haft intim kontakt med postverket. Från verkets sida har framhållits att det kan komma att stöta på vissa svårigheter, ibland ganska betydande sådana, att utvidga poströstningsförfarandet. Om man i vidgad omfattning skulle införa poströstning till 1968

års val, är det alldeles självklart att denna kommer att ställa ökade krav på postverket.

Å andra sidan vill jag gärna medge att jag inte har fått det intrycket att det skulle vara helt omöjligt. Jag tror att man med en kraftansträngning skulle kunna lösa denna fråga redan till 1968 års val. Från den synpunkten finner jag inte att det skulle föreligga något avgörande hinder i vägen att undersöka möjligheterna att genomföra en sådan reform redan till nästa års val. Jag känner mig här på intet sätt bunden av valtekniska kommitténs betänkande, i synnerhet som utredningen inte tagit någon bestämd ställning till frågan utan endast påpekat vissa svårigheter som kan anses föreligga. Jag kommer alltså vid den förestående voteringen — i synnerhet som jag undertecknat motionen II: 242 — att stödja det av herr Sjöholm framställda yrkandet om bifall till de likalydande motionerna I: 188 och II: 242.

Herr ADAMSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nyberg säger att svårigheter föreligger men att han ändå tror att postverket skall kunna klara denna sak. Det är ett ganska egendomligt uttalande från en ledamot som tillhör den utredning som sysslat med frågan. Även i konstitutionsutskottet finns det ledamöter som tillhör denna utredning, varför vi inte står alldeles utan uppgifter om det föreliggande läget.

Jag vill fästa herr Nybergs uppmärksamhet på att det i vårt land finns en rad mindre sjukhus, på vilka det inte är möjligt att inrätta postanstalter just med hänsyn till att postverket inte har personal i erforderlig utsträckning. Det är enligt mitt bedömande minst lika angeläget att dessa väljare får möjligheter att utöva sin rösträtt.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att utskottets ledamöter i dessa stycken är helt eniga, även folk-

partiets representanter har anslutit sig till den uppfattning som vi övriga i konstitutionsutskottet har.

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! I principfrågan att fångvårdens interner skall ha rösträtt råder inga meningsskiljaktigheter i kammaren — i varje fall har några sådana inte kommit fram i debatten. Frågan är av teknisk-praktisk natur. Utskottet åberopar postverket och valtekniska utredningen och säger att postverkets resurser inte torde medge anordnande av poströstning vid kriminalvårdens anstalter utan att antalet tillfälliga postanstalter på sjukhusen samtidigt minskas.

Det påståendet tror jag helt enkelt inte på. Utskottet citerar nog rätt, men jag tror inte på sanningshalten i själva påståendet. Postverket är ett enormt verk. Här är det fråga om ungefär 75 anstalter. Det behövs alltså ett 75-tal posttjänstemän några timmar en dag vartannat år. Uppriktigt sagt, herr talman, tror jag inte att det faller utanför de tekniska möjligheternas ram att klara det. Det är möjligt att det kostar litet pengar i form av övertidsbetalning etc. Om riksdagen beställer en sådan tjänst av postverket får den betala vad det kostar. Motionärerna har begärt att regeringen skall framlägga ett förslag. Förslaget får väl då också innefatta täckning av kostnaderna. Om regeringen ger postverket i uppdrag att lösa denna fråga, så löser postverket den, konstigare är det inte.

Att det finns grupper för vilka en sådan service inte hinner bli färdig till nästa val är inte något skäl att uppskjuta reformen för de grupper för vilka vi har möjlighet att genomföra den.

Jag vill, herr talman, ansluta mig till herr Sjöholms yrkande om bifall till motionerna.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Herr Ullsten gav sig
2 — Andra kammarens protokoll 1967. Nr 39

Poströstning vid kriminalvårdsanstalter

själv fullmakt att påstå att hela kammaren är enig i denna fråga. Det är den inte alls. Det är genom samhällets ingripanden som dessa människor har berövats sin rösträtt, har det sagts. Det är fel. Samhället har ingripit för att skydda laglydiga människor för folk som inte kan följa samhällets lagar.

Skall mördare ha rätt att välja Sveriges riksdag? Skall en landsförrädare ha rätt att välja riksdag och regering? De som har rösträtt är också valbara. Skall sådana människor vara valbara till Sveriges riksdag? Människor som inte kan följa de lagar som samhället stiftar skall heller inte ha något inflytande på samhällets lagar.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 188 och II: 242; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ullsten begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 188 och II: 242.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Ullsten begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 118 ja och 67 nej,

Avskaffande av kyrkofullmäktige

varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7

Föredrogs vart efter annat konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av väckt motion om stärkande av den kommunala demokratin, och

nr 41, i anledning av motioner angående ledighet för krigsmaktens personal för fullgörande av kommunala uppdrag.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8

Avskaffande av kyrkofullmäktige

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 42, i anledning av motioner om avskaffande av kyrkofullmäktige.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr GÖRANSSON (s):

Herr talman! I konstitutionsutskottets utlåtande nr 42 behandlas motion nr 324, som jag och några andra kammarledamöter väckt och som tar upp frågan om kyrkofullmäktiges avskaffande.

När motionen skrevs var vi väl medvetna om att detta inte är första gången som denna fråga behandlas av riksdagen; det har skett vid en mångfald tillfällen. Vi har emellertid denna gång speciellt velat belysa frågan ur demokratins synvinkel.

Enligt tillgängliga statistiska uppgifter uppgår valdeltagandet i kyrkofullmäktigevalen till endast 10 procent av de röstberättigade. Detta innebär att det bakom varje kyrkofullmäktigeledamot inte står mer än ungefär tjugo röstande. Detta förhållande är ur demo-

kratisk synpunkt djupt otillfredsställande.

Vi anser det därför vara viktigt att kyrkofullmäktigeinstitutionen snarast avskaffas. I stället bör man överföra de ekonomiska uppgifterna till den borgerliga kommunen och låta kyrkoråden ta hand om en del av de angelägenheter som i dag åvilar kyrkofullmäktige. Helt naturligt uppstår det i samband härmed vissa komplikationer, men vi anser att en utredning inom en snar framtid lätt skulle kunna lösa dessa problem.

Jag är övertygad om att man på kyrkligt och visst annat håll övervärderar behovet och betydelsen av kyrkofullmäktige. För det första är det alltså alltid ett lågt valdeltagande i kyrkofullmäktigevalen. För det andra måste man konstatera att de politiska lokalorganisationerna har väldigt svårt att inför kyrkofullmäktigevalen få till stånd någon debatt, där åsikterna verkligen går isär.

Även i ekonomiskt avseende är kyrkans uppgifter på det kommunala planet i dag av liten betydelse. Ett fåtal kommuner har en kyrkoskatt som inte uppgår till mer än en skattekrona. Jämför man det med vad skolan kostar primärkommunerna finner man att förhållandet är ungefär 1 : 5, d. v. s. kyrkoskatten utgör en krona och skolskatten fem kronor per skattekrona. Allt detta talar, anser vi, för att kyrkofullmäktigeinstitutionen övervärderas.

Jag har för dagen inget särskilt yrkande; jag har ännu inte hunnit närmare studera det betänkande som i går framlades av utredningen kyrka—stat. Utskottet säger ju att man bör avvakta resultatet av den utredningen, men av det jag har hunnit läsa av betänkandet framgår inte att de frågor det här gäller har behandlats av utredningen.

Jag vill alltså, herr talman, inte ställa något yrkande utan har bara önskat för kammaren ge till känna att jag anser att det är högst väsentligt att saken tas

Skyldighet för kyrkoråd att återställa skändade gravar

upp till nytt övervägande bl. a. ur demokratisk synpunkt.

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Göransson säger att denna fråga har diskuterats i riksdagen upprepade gånger — jag tror att det är ett tiotal gånger som vi under årens lopp haft den uppe till debatt.

Utskottet tar nu inte upp någon saksdiskussion, och det skall inte heller jag göra. Utskottet säger bara att utredningen kyrka—stat väntas lägga fram sitt förslag nästa år — ett delbetänkande kommer redan i höst — och att vi förutsätter att där skall beröras det problem som motionärerna aktualiserat.

Under sådana omständigheter anser utskottet att det inte finns skäl att bryta ut frågan om kyrkofullmäktigeinstitutionens avskaffande och yrkar därför avslag på motionerna.

Herr talman! Jag vill med denna korta motivering yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9

Föredrogs vart efter annat konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av motioner om obligatorisk kommunal besvärnsnämnd, och

nr 44, i anledning av motion angående reglerna för omröstning i kommunalfullmäktige.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10

Skyldighet för kyrkoråd att återställa skändade gravar

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 45, i anledning av motioner

om skyldighet för kyrkoråd att återställa skändade gravar.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! I anslutning till behandlingen av konstitutionsutskottets utlåtande nr 45 önskar jag göra några reflexioner.

Gravskändning är ett svårförklarligt och desto bättre ännu så länge ganska sällsynt brott med särskilt sårande och plågsam innebörd för anhöriga till de döda, vilkas gravar vandaliseras. Även om gravskändning förekommer sällan, så händer det då och då att man får läsa i tidningarna om att — som för en tid sedan — en kyrkogård har blivit hemsökt av vandaler som vält omkull gravstenar. En kyrkogård i Mellansverige har nyligen hemsökts av vandaler som bland annat välte omkull ett tiotal gravstenar, och värdet av det förstörda uppskattas till cirka 6 000 kr. Jag vill också nämna att jag har fått ett brev från en kvinna i Mellansverige som talar om att hennes föräldrars grav har blivit vandaliserad tre gånger under de senaste åren. De anförda exemplen må räcka.

Det är helt naturligt att anhöriga till död, vars grav är skändad, är angelägna om att graven återställs i värdigt skick. Vem skall då bekosta återställandet av graven i ursprungligt skick eller, om det inte låter sig göra, åtminstone i värdigt skick? I första hand skall naturligtvis den skadevallande göra det, men vanligen saknar vederbörande medel, varför det bör vara en samhällets skyldighet att sörja för att den vandaliserade graven i möjligaste mån återställs i sitt ursprungliga skick.

Utskottet har, märk väl, i sin välviliga skrivning sagt, att i princip bör det ankomma på det allmänna som huvudman för allmän begravningsplats att återställa skändade gravar i värdigt skick och att bära därmed förenade

Lekmannainflytande vid beslut om åtal i tryckfrihetsmål

kostnader. Därvid måste emellertid beaktas att ett återställande i ursprungligt skick ofta inte kan ske och att frågan hur iståndsättandet skall göras knappast kan besvaras generellt.

Jag har som motionär — och det samma gäller enligt vad jag inhämtat även mina medmotionärer — ingenting emot att de åtgärder som förordas i motionen kommer att vidtagas utan lagstiftning. För mig och mina medmotionärer är det mest angeläget att resultat uppnås, och kan detta ske utan lagstiftning är det att hälsa med den allra största tillfredsställelse.

Jag är även, herr talman, tillfredsställd över att möjligheter finns för huvudman att ta försäkring mot uppsåtlig skadegörelse på gravar. När motionen väcktes under den allmänna motionstiden, visades det inget intresse för den saken vid de samtal som jag hade med några större försäkringsbolag.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande, utan ber att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Lekmannainflytande vid beslut om åtal i tryckfrihetsmål

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 46, i anledning av motioner om lekmannainflytande vid beslut om åtal i tryckfrihetsmål.

I de likalydande motionerna I: 673 av herrar *Schött* och *Enarsson* samt II: 479 av herr *Åkerlind m. fl.* hemställdes,

1) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att vad i motionerna anförts om inkoppling av ett lekmannainflytande på bedömningen av åtalsärenden enligt tryckfrihetsförordningen måtte beaktas vid den pågående översynen av yttrandefrihetsrätten;

2) att riksdagen måtte besluta att omedelbart inrätta en rådgivande nämnd att biträda justitieministern vid bedömningen av åtalsärenden enligt tryckfrihetsförordningen; samt

3) att vederbörande utskott uppgjorde förslag rörande nämndens storlek och tillsättning samt förslag till instruktion för nämnden.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 673 och II: 479 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Svenungsson* (h), *Hamrin* i Jönköping (fp), *Boo* (cp) och *Werner* (h), som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att motionerna I: 673 och II: 479 överlämnades till kommittén för lagstiftningen om yttrande- och tryckfrihet.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HAMRIN** i Jönköping (fp):

Herr talman! Till detta utlåtande är fogad en reservation, som emellertid inte — det vill jag betona — egentligen är föranledd av några skiljaktiga meningar inom utskottet, när det gäller att bedöma de tryckalster som det här är fråga om, alltså skrifter av pornografiskt eller liknande innehåll, som justitieministern har att ta ställning till enligt gällande tryckfrihetsförordningsklara bestämmelser. Även utskottsmajoriteten förklarar sig se med oro och olust på hithörande företeelser och menar tydligen, att den dekadenta utveckling som är på gång måste på något sätt stoppas upp. Ingen som vill slå vakt om smak, kultur och etiska värden, kan rimligtvis heller inta någon annan ståndpunkt än att med vämjelse vända sig emot den här sortens tryckalster, som måste räknas till rena undervegetationen.

I Aftonbladet — den tidning som enligt egen försäkran uppvisar »den störs-

Lekmannainflytande vid beslut om åtal i tryckfrihetsmål

ta ökningen i svensk press någonsin» — kunde man häromdagen läsa en stort upplagd och sjaskigt illustrerad artikel, byggd på en intervju med en av storföretagarna i pornografibranschen och försedd med den betecknande rubriken »Skäms du inte Curth Hson». Men Curth Hson skämdes visst inte, försäkrade han, och tydligen inte heller den tidning som ställde de kladdiga frågorna.

Det vare mig fjärran att läsa in någonting i kammarens protokoll av de cynismer som överflödade i artikeln, men kanske skulle det som bakgrundsbelysning till den fråga vi just nu behandlar, förtjäna att erinras om att — såsom klart framgick av redovisningen i den nyss återopade artikeln — enorma summor kommer i omlopp bara genom en enda sådan storföretagare och storförläggare. Det är helt enkelt fråga om storindustri och om miljonförmögenheter som hämtas in. Kommersialiseringen på området har med andra ord drivits så långt som det gärna är möjligt, samtidigt som man uppenbarligen nått ned till det rena lågvattensmärket och bottenivån, innehållsmässigt sett.

Herr talman! Här gäller det närmast frågan om den metodik som lämpligen bör provas för att åstadkomma den sanering på området som väl alla måste finna utomordentligt angelägen, men det vore orealistiskt att förneka, att även inställningen till låt mig säga metodfrågor kan röja ett större eller mindre engagemang. Utskottsmajoriteten har inte ens velat ta fasta på den i mitt tycke mycket rimliga begäran, att de här motionerna med krav på ett vidgat lekmannainflytande — förslagsvis i form av en rådgivande nämnd, som skulle kunna anlitas av justitieministern vid bedömningen av det tydliga ständigt växande antalet ärenden — överlämnas till den utredning, kommittén för lagstiftning om yttrande- och tryckfrihet, som håller på att göra en sam-

lad översyn beträffande just bestämmelserna på detta område.

Varför, frågar vi reservanter, skulle inte spørsmålet om det yttre förfarandet vid åtalsprövningen lämpligen också kunna övervägas samtidigt med straffbuden? Utskottsmajoriteten avvisar, som sagt, denna tanke. För min del kan jag inte finna annat än att det vore en stor vinning, om uppslaget med en lekmananämnd toges med, så att man finge se, i vad mån det kan ligga någonting av värde häri.

På vissa andra områden finns en motsvarande ordning, och för övrigt ligger det i linje med hela vårt demokratiska system, att man ger lekmännen möjlighet att öva inflytande och inte bara specialisterna och fåtalet. Avsikten har ingalunda varit att frånta justitieministern det yttersta konstitutionella ansvaret — därvidlag skall systemet självfallet fungera som hittills. Men här gäller det i utpräglad grad smak- och kulturfrågor — säg gärna anständighetsfrågor — som mycket väl förtjänar en mera allsidig belysning än vad som är möjligt med nuvarande ordning.

Det borde verkligen inte i detta sammanhang behövas några överväganden av partipolitisk beskaffenhet, och de som undertecknat reservationen har inte heller sett saken på det sättet. Det är fråga om ett försök — kalla det gärna ett desperat försök — att om möjligt göra någonting ytterligare för att sopa rent på området.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Rimmerfors* (fp).

Herr WERNER (h):

Herr talman! Det är alldeles uppenbart att den pornografiska floran i litteratur, film och teater har ökat undan för undan, och ingen menar väl att detta är ett vittnesbörd om kulturellt fram-

Lekmannainflytande vid beslut om åtal i tryckfrihetsmål

åtskridande eller att det innebär någon kulturell vinning. Den enda vinningen som nämnts är den som åker ner i de kallhamrade förläggarnas fickor, och det är fantastiska summor — en blick i taxeringskalendern ger belägg för den saken. Som herr Hamrin i Jönköping framhållit har det skett en hänsynslös kommersialisering av dessa låga motiv, och resultatet har blivit enorma vinster för vederbörande. Det kan inte vara vår tryckfrihetsförordnings uppgift att främja en sådan verksamhet.

Man kan säga att justitieministern har skärpt sig litet på senaste tiden. I varje fall har vi med glädje kunnat konstatera att han under sommarens lopp har ingripit mot några tryckalster av detta slag. Men i övrigt kan väl sägas att den gängse politiken har slagit slint. Man har inte lyckats stävja eländet. Därför är det alla skäl att pröva de idéer som kommer fram, och det gäller även motionärernas förslag om tillsättandet av lekmananämnder som skulle deltaga i bedömningen av tryckfrihetsärendena. Detta förslag borde egentligen ligga helt i linje med de principer för bedömningen som justitieministern vid några tillfällen talat om här i kammaren och som också kommit till uttryck i de handlingar som återges i utskottets utlåtande. Justitieministern anser bl. a. att bedömningen »beror av de förhållanden och uppfattningar, som vid varje tidpunkt råder i samhället».

Justitieministern menar alltså att vi får rätta bedömningen efter den opinion som råkar vara för handen i samhället vid det tillfälle då man har att ta ställning till frågorna. Detta är i och för sig en mycket äventyrlig rättspraxis, som vid en hårdtagning skulle kunna få oss att avstå från all lagtext och endast rätta oss efter en allmän opinion. Men om man nöjer sig med en sådan bedömningsgrund är det mycket angeläget att den göres så objektiv som möjligt, och förutsättningarna härför blir större om det vid justitieministerns sida finns en

nämnd med ledamöter förankrade på olika sätt i den svenska opinionen.

Utskottet framhåller att ett lekmannainflytande redan finns genom tryckfrihetsjuryn och tryckfrihetsombuden, men det är endast de sistnämnda som kan vara relevanta i sammanhanget. Tryckfrihetsjuryn ingriper ju vid en senare tidpunkt; den har inte med åtalsfrågan att göra. Och vad det här gäller är just att mota Olle i grind.

Om det råder en rörande enighet om att något bör göras, är det förvånansvärt att man avhänder sig fördelarna med den föreslagna lekmananämnden, speciellt som reservanternas yrkande är så blygsamt att de bara vill överlämna motionerna till den kommitté som har att se över lagstiftningen på detta område.

Finner kommittén idén värd att tas upp, må den göra detta. Om kommittén kommer till ett annat resultat, må det vara dess ensak.

Läget är som sagt så pass besvärande att vi inte har råd att avhända oss någon möjlighet. Jag tror också att förslaget är helt ofarligt. Om man röstar för reservationen, behöver man inte frukta att få stämpeln på sig att vara mörkman eller reaktionär — måhända kan man bli utsatt för detta i Dagens Nyheter eller i Expressen, men det är i så fall bara en fjäder i hatten.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar Nilsson i Bästekille, Hedin och Åkerlind (samtliga h).

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Det ärende som vi nu behandlar är föranlett av en högermotion, i vilken föreslås att ett nytt förfarande skall införas vid åtalsprövning enligt tryckfrihetsförordningen. Nyheten skulle bestå i att en rådgivande nämnd får i uppdrag att biträda justitieministern med dessa ärenden.

Lekmannainflytande vid beslut om åtal i tryckfrihetsmål

Man måste säga att motionärerna har gjort det synnerligen lätt för sig i den närmare utformningen av sitt förslag. I motionen yrkas 1) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att vad i motionerna anförts om inkoppling av ett lekmannainflytande på bedömningen av åtalsärenden enligt tryckfrihetsförordningen måtte beaktas vid den pågående översynen av yttrandefrihetsrätten; 2) att riksdagen måtte besluta att omedelbart inrätta en rådgivande nämnd att biträda justitieministern vid bedömningen av åtalsärenden enligt tryckfrihetsförordningen; samt 3) att vederbörande utskott uppgör förslag rörande nämndens storlek och tillsättning samt förslag till instruktion för nämnden.

I vad gäller den första punkten gör kommittén för lagstiftningen om yttrande- och tryckfrihet för närvarande en översyn av gällande straffstadganden, som ofta aktualiseras vid åtalsprövningen enligt tryckfrihetsförordningen. Utredningen har alltså inte att befatta sig med det yttre förfarandet vid åtalsprövningen. Innan man beslutar något om det yttre förfarandet bör man självfallet avvakta statsmakternas beslut om det materiella innehållet i dessa lagbud, sedan utredningsförslaget har lagts fram. Man bör nämligen observera vad som anförs i direktiven för den aktuella utredningen. Det heter där att det finns anledning anta att straffbuden inte längre svarar mot de rådande uppfattningarna i samhället. Som stöd härför nämns bl. a. de svårigheter som mött vid bestämmelsernas tillämpning.

Utredningens syfte är enligt direktiven en översyn av berörda bestämmelser. Det anförs att denna såvitt avser bestämmelsen om brott mot trosfrid och sårande av tukt och sedlighet skall företas med utgångspunkt från en i princip obegränsad yttrande- och tryckfrihet. De begränsningar som kan komma i fråga bör motiveras i första hand av att den enskilde inte utan sin egen aktiva

medverkan skall behöva ta del av anstötliga och smaklösa framställningar. Särskilt anmärks, att vid utredningen bör uppmärksammas frågan om skydd för barn och ungdom mot framställningar som kan verka förråande eller eljest medföra allvarlig fara för ungas sedliga fostran. — Utredningens förslag kan alltså komma att innebära väsentliga förändringar i det materiella innehållet i lagstiftningen på detta område.

Vad gäller förslaget att riksdagen skall besluta inrätta en rådgivande nämnd, så får man ju inte veta mycket om denna nämnd i motionerna. Hur har motionärerna tänkt sig sammansättningen och storleken av nämnden? Och vem skall utse nämnden? Något tänkande i dessa frågor bör ha föregått motionskrivandet, men motionärerna överlämnar dock åt utskottet att klara ut problemen.

Det jag nu sagt rör den formella sidan av saken. Men kommer den tilltänkta nämnden att bidra till lösandet av de problem som motionärerna tagit upp? Kommer inte åtalsfrågan att kompliceras och försenas, om en nämnd skall kopplas in på dessa ärenden? Kommer inte regeln att hellre fria än fälla att starkare accentueras, om justitieministern i ett visst ärende skall rådas av en oenig nämnd?

Jag vill i detta sammanhang understryka herr Hamrins i Jönköping uttalande, att det inom utskottet inte rått några delade meningar om angelägenheten av en sanering på detta område. Utskottet har emellertid ansett att de åtgärder som motionärerna föreslår inte utgör några bidrag till en lösning.

Det har också gjorts en jämförelse mellan den granskning som utförs av statens biografbyrå och den som utförs av statens filmgranskningsråd. Ätminstone jag har den uppfattningen att filmgranskningsrådet, i den mån det behöver kopplas in, brukar medverka till att filmer frisläpps som skulle ha blivit föremål för ingripande, om statens

Den politiska informationen i grundskola och gymnasium

biografbyrå hade stått för det slutliga avgörandet. Jag har inte några exakta uppgifter härvidlag men jag tror att det förhåller sig på detta sätt, och man kan befara att det skulle bli likadant om en sådan här nämnd kopplades in på avtalsfrågan inom det område som nu är aktuellt.

Herr talman! Utskottet föreslår att motionerna inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hamrin i Jönköping begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Svenungsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hamrin i Jönköping begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 122 ja och 73 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12

Föredrogs vart för sig

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av motioner angående utskottets rätt att erhålla tillgång till handlingar för dechargearbetet,

nr 48, i anledning av motioner angående rätten att anhängiggöra ärenden i riksdagen,

nr 49, i anledning av motioner angående samråd med riksdagens löne delegation i förhandlingsfrågor,

nr 50, i anledning av motion angående utformningen av riksdagens löne delegations årliga redogörelse till riksdagen, och

nr 51, i anledning av motioner angående utskottsbehandlingen av riksdagens löne delegations årliga redogörelse till riksdagen; samt

statsutskottets utlåtande nr 130, i anledning av motioner angående undervisningen i olycksfallsvård.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 13

Den politiska informationen i grundskola och gymnasium

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 131, i anledning av motion angående den politiska informationen i grundskola och gymnasium.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Avsikten med vår motion nr 68 i denna kammare var att man klart skulle erkänna de politiska partiernas rätt till information i skolorna om t. ex. sina egna partiprogram. En sådan anordning anser vi vara ett viktigt led i demokratiseringen.

Skolöverstyrelsen säger i sitt remissvar beträffande denna motion delvis

Den politiska informationen i grundskola och gymnasium

detsamma som vi, nämligen att behandlingen av politiska uppfattningar och värderingar utgör ett väsentligt inslag i undervisningen och att skolan strävar efter att göra denna undervisning så påtaglig som möjligt. Man anser emellertid att det samarbete som vi efterlyst i vår motion redan skulle vara etablerat och att det inte skulle vinna på att institutionaliseras. Jag vill inte heller ha någon institutionalisering av denna verksamhet; jag menar tvärtom att det är vad den har råkat ut för i dag.

Vi vill att skolöverstyrelsen skall fastställa riktlinjer rörande den politiska informationen i skolan, så att det inte blir beroende av de enskilda skolorna eller i sista hand av den enskilde läraren om undervisningen kompletteras med ett samarbete med de olika politiska partierna och deras ungdomsförbund.

Skolöverstyrelsen framhåller också att det ofta sker ett sådant samarbete. Det betvivlar jag inte alls; jag har erfarenhet därav från min hemstad i många fall. Jag vet emellertid också att det långt ifrån är överallt ett samarbete äger rum. Vi vill att det skall förekomma i alla skolor och då med biträde av representanter för samtliga politiska partier.

Då utvecklingen i Sverige av sig själv snabbt går därhän att man på allvar måste vidta åtgärder på detta område, hade det, i varje fall enligt vår mening, varit lyckligt, om riksdagen redan nu hade bifallit vårt yrkande i motionen om att skolöverstyrelsen i samarbete med de politiska partierna skulle fastställa riktlinjer för verksamheten. Trots detta skall jag inte yrka bifall till motionen, eftersom jag tror att omständigheterna mycket snart tvingar fram ett helt annat engagemang, främst från skolöverstyrelsens sida.

Till sist vill jag bara beklaga att utskottet inte har någon som helst egen mening att anföra i utlåtandet utan helt och hållet hänvisar till skolöverstyrel-

sens remissvar när det gäller att avstyrka vår motion.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Fru Rydings anförande var så pass tamt att det egentligen inte skulle behöva föranleda någon replik från utskottet. Eftersom fru Ryding tror att utskottet inte har någon självständig mening i ärendet skulle jag dock vilja anlägga några synpunkter på denna fråga.

Jag är helt ense med motionärerna om att det är viktigt med en objektiv information i politiska ting inom skolväsendet, men jag tror att ett skriftligt material är den bästa garantin för att kraven på objektivitet kan hållas höga. Vid sidan om det skriftliga material som nu används kommer skolöverstyrelsen också att producera en metodikfilm. Man får väl beträffande den ha samma uppfattning som beträffande det skriftliga materialet: att objektivitet verkligen kan garanteras.

Jag är väl medveten om att muntliga framställningar av representanter för de olika partierna kan vara värdefulla och lämpliga genom att de livar upp undervisningen. Därför utnyttjas de också ofta. Utskottsmajoriteten är emellertid säker på att detta inte bör göras till ett obligatorium, eftersom man i så fall lätt kan råka ut för mer eller mindre olämpliga former av försök till propaganda, demagogi eller kanske rent av sluggermässiga framträdanden inför klasserna, vilket naturligtvis inte är önskvärt.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Herr Turesson tyckte att det skriftliga materialet skulle vara den bästa garantin för objektivitet. Jag vill säga att det *kan* det vara, men jag vill inte på något sätt förvägra våra lärare ett eget politiskt engagemang, och herr Turesson vet att man, trots att man försöker vara objektiv, ibland tolkar bibeln så som en viss potentat gör. Detta

Statligt stöd till s. k. håltimmeverksamhet i skolorna

vill vi inte vara med om, utan då tycker vi det är bättre att gå till själva källan, d. v. s. till de olika partiernas egen tolkning av sina program, som jag nämnde i förra anförandet.

Jag tror inte att det kommer att bli något slagsmål om eleverna vid ett obligatorium. Herr Turesson var rädd för att det skulle bedrivas en otillbörlig propaganda, men han får väl tala för sitt parti; jag talar för mitt.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14

Statligt stöd till s. k. håltimmeverksamhet i skolorna

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 132, i anledning av motion om statligt stöd till s. k. håltimmeverksamhet i skolorna.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag har undertecknat en motion i detta ärende därför att jag anser att problemet med håltimmeverksamhet i skolorna bör på allt sätt beaktas. Motionärerna tänker sig att man på ett effektivare sätt skulle kunna koppla in studieorganisationerna och med deras hjälp skapa aktiviteter under håltimmarna. Av den anledningen skulle det behövas ökade medel till studieorganisationerna.

Det finns ju många problem i skolorna i dag — disciplinsvårigheterna har under senaste tiden diskuterats på högsta nivå. Det är olika faktorer som medverkar till att skapa dessa problem, och en av dem är det område som vi här diskuterar.

Håltimmarna är ett bekymmer för barnen själva, som under denna tid i flera skolor inte har någonstans att ta vägen. Därtill kommer väntetiderna på

skolbussarna för de barn som bor på landsbygden. Föräldrarna blir oroliga för barnen, polisen får ibland problem med dem och det gäller även affärsinnehavarna — jag har själv sett hur skolklasserna under håltimmarna driver omkring i varuhusen. Detta är en ordning som är långt ifrån tillfredsställande.

När motionen behandlats i statsutskottet har den översänts till skolöverstyrelsen för yttrande. Skolöverstyrelsen har då framhållit, att man under senare tid från SÖ:s sida rekommenderat kommunerna att starta s. k. skolvärdinneverksamhet, som bl. a. innebär att enskild person anställs för att ha tillsynen över eleverna under håltimmarna, och att frågan även beaktas vid läroplansöversynen.

Detta är bra, men i många av skolorna finns det inga lokaler där sådan verksamhet kan bedrivas. Vidare kommer härigenom ytterligare uppgifter att åvila kommunerna, och det blir kanske som på andra områden: från högsta ort görs rekommendationer, vilka inte följs upp. Det är nämligen en väsentlig kostnad som kommunerna åsamkas genom att man säger att detta är en kommunal angelägenhet. Naturligtvis är denna angelägenhet kommunal, men vi har ett skolväsende som är byggt ifrån toppen och ned till kommunen. Därför anser jag det vara ett gemensamt intresse att dessa frågor klaras upp.

Statsutskottet har enligt min uppfattning varit positivt så till vida att det klart givit uttryck åt att detta verkligen är ett problem. Utskottet säger att man på allt sätt bör sträva efter att i första hand minska förekomsten av dessa timmar och i andra hand undanröja eller minska olägenheterna med dem.

Jag är medveten om att man från lokalt skolhåll försökt att nedbringa antalet håltimmar, men det finns ibland sådana situationer att denna möjlighet inte föreligger, och då gäller det att åstadkomma någonting annat.

Användning av nedlagda järnvägar som cykelvägar

Statsutskottet föreslår nu att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall ge till känna vad utskottet anfört. Jag vill då hoppas att man från departementets sida verkligen anstränger sig att göra någonting, så att departementet inte i likhet med skolöverstyrelsen bara säger att frågan är en kommunal angelägenhet. Jag hoppas att departementet på allt sätt och i samråd med den lokala skolorganisationen gör någonting för att lösa detta problem.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15**Användning av nedlagda järnvägar som cykelvägar**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 133, i anledning av motioner om användning av nedlagda järnvägar som cykelvägar.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr LINDAHL (s):

Som motionär och reservant i statsutskottet vill jag säga ett par ord om det stora behovet av cykelvägar och tanken att nedlagda järnvägslinjer skulle kunna få en förnuftig användning.

Det finns fortfarande många människor som tycker att cykeln är ett alldeles utmärkt fortskaffningsmedel. Man kan ta sig fram billigt och på ett smidigt sätt. Dessutom brukar läkare och experter framhålla att cykelturen har ett värde ur hälso- och rekreationssynpunkt.

Jag talar här inte om någon liten och glesnande skara utan om en folkrörelse av betydande storleksordning och därtill en folkrörelse som växer. Trots allt säljs det fler cyklar i vårt land nu än någonsin tidigare. År 1958 exempelvis såldes 123 000 cyklar, medan man i år

räknar med att komma upp till en försäljningssiffra på 275 000 cyklar.

Det är inte så ofta som vi i riksdagen diskuterar de problem en cyklist möter i den tätande trafiken. Jag tillhör själv kategorin rädda cyklister. Många tvingas välja den avlägsna cykelstigen, men hur ta sig dit genom städer och förorter där biltrafiken är som tätast och farligast? En verkligt allvarlig och dyster siffra kan här anföras. Mellan 20 och 25 procent av alla dödsoffer i trafiken är cyklister och mopeder.

Vi har i riksdagen mycket ofta anledning att tala om kommunikationsfrågor, om bilismen, om järnvägs- och flygtrafiken. Cyklisterna känner sig styvmoderligt behandlade, och de upplever sig som det bortglömda folket. Vi har mot denna bakgrund haft en idé, som kommunalmän på sina håll har omfattat med stort intresse. Nedlagda järnvägar och bandelar kunde bli utmärkta cykelleder, mycket användbara sådana. För en blygsam kostnad kan en sådan ombyggnad utföras. Enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen blir kostnaden för en enkel justering och beläggning med asfalt för smalspårig väg 10 kronor och för normalspårig väg 15 kronor per längdmeter. Till så obetydliga kostnader är det självfallet omöjligt att på annat sätt åstadkomma en cykelväg skyddad från annan trafik.

Vi har ansett att denna fråga borde kunna utredas, men vi är uppriktigt sagt inte överraskade över att två remissinstanser, statens järnvägar och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, liksom statsutskottet varit av annan mening. Jag är inte så blåögd att jag hysar någon förhoppning om att riksdagen kommer att anmäla någon avvikande synpunkt, men även om motionen avslås ber jag de ärade riksdagskollegerna att ytterligare begrunda vår idé — frågan kan komma tillbaka. Det är nämligen ett utbrett önskemål att

Användning av nedlagda järnvägar som cykelvägar

man så långt som möjligt skall skilja cykeltrafiken från motortrafiken. Även om vi riksdagsmän i de flesta fall är bilägare och i varje fall bilburna tycker jag att vi bör ägna cyklisterna en tanke — de har det inte alltid så lätt.

Statsutskottet framhåller i sitt utlåtande att riksdagen redan 1963 fattade beslut om utredning »i syfte att klarlägga de samhällsekonomiska vinster som stode att vinna på en från cyklismens synpunkt bättre planering av samhällen och vägbyggnader». Uppdrag har därför givits till vägplaneutredningen att ta dessa spörsmål under övervägande. Jag hade hoppats att även denna fråga kunde ha hänskjutits till vägplaneutredningen. När så inte blir fallet får vi återkomma på det ena eller andra sättet.

För dagen har jag intet yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Lothigius* (h), *Tobé* (fp) och *Allard* (s).

Herr **STÅHL** (fp):

Herr talman! Herr Lindahls anförande kunde möjligen ge kammaren det intrycket att statsutskottet har ställt sig oförstående till tanken i motionerna. Jag finner det därför angeläget att påpeka att så inte är fallet. Utskottet har liksom herr Lindahl uppfattningen att cykeln är ett smidigt och billigt fortskaffningsmedel. Däremot är herr Lindahls statistik över den växande cyklismen tyvärr felaktig. De trafikräkningar som har gjorts visar att bilismen ökar medan däremot cyklandet ganska markant går tillbaka. Skall man i den trängsel som råder beträffande vägpengarna kosta på cyklisterna särskilda cykelvägar måste det därför bli på platser där det bevisligen föreligger behov av särskilda cykelleder.

Utskottet säger att även denna fråga skall behandlas av vägplaneutredningen. Därför finns det inte anledning att nu vare sig på nytt påpeka för utred-

ningen att denna fråga skall övervägas eller tillsätta en ny utredning om denna fråga, som i det stora vägsammanhanget inte kan sägas vara av större betydelse. Herr Lindahl kommer att bli bönhörd i sinom tid; han kommer att få en utredning.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **HAMRIN** i Kalmar (fp):

Herr talman! Det finns många som är intresserade av denna fråga och anser att cyklisternas berättigade intressen bör tillvaratas, och till dem hör jag. Av remissyttrandet från statens järnvägar framgår emellertid att motionärerna är litet sent ute. Vi kan nu hoppas att den stora rushen i fråga om järnvägsnedläggningar ligger bakom oss. Det finns emellertid också andra intressen som otåligt väntar på en lösning av frågan vad det skall bli av de nedlagda järnvägsbankarna; markägarna på ömse sidor om bankarna trycker på för att få sina önskemål tillgodosedda.

Jag tycker att de organisationer, vilkas önskemål förts fram i motionerna, skulle vända sig till kommunerna och kommunblocken med en hemställan om att dessa tar till vara de möjligheter som i detta fall finns. När SJ säljer sina nedlagda järnvägar är det i första hand de statliga myndigheterna som uppträder som köpare, om de har behov av marken, och i andra hand kommunerna och kommunblocken. Om man alltså uppmanar kommunerna och kommunblocken att se upp i denna fråga, tror jag att det skulle betyda en hel del för lösningen av de problem, som i detta avseende finns på många håll.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-

position angående statlig medverkan vid fastställande av anställnings- eller arbetsvillkor för vissa arbetstagare hos kommun eller annan allmän inrättning.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17

Ökad rättssäkerhet i skatteärenden

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 54, i anledning av väckta motioner om ökad rättssäkerhet i skatteärenden.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 319 av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.* och II: 402 av fru *Fränkel m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen om åtgärder syftande till att förbättra den enskildes rättssäkerhet i skatteärenden».

Utskottet hemställde att de likalydande motionerna I: 319 av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.* och II: 402 av fru *Fränkel m. fl.* om ökad rättssäkerhet i skatteärenden icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Yngve Nilsson (h)*, *Gösta Jacobsson (h)*, *Lundström (fp)*, *Ahlmark (fp)* och *Magnusson i Borås (h)*, fru *Nettelbrandt (fp)* samt herr *Sterne (fp)*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 319 av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.* och II: 402 av fru *Fränkel m. fl.* måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till åtgärder syftande till att förbättra den enskildes rättssäkerhet i skatteärenden.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Denna fråga har varit uppe till behandling i riksdagen vid

Ökad rättssäkerhet i skatteärenden

flera tillfällen. De motioner som har väckts i frågan har dess värre varje gång avfärdats, i allmänhet med ungefär den motivering, med vilken utskottet i år avfärdar motionerna. Motiveringen är den, att de frågor som tas upp i motionerna behandlas av en rad utredningar och att vissa åtgärder redan vidtagits.

Jag vill gärna vitsorda att frågan om hur den enskildes rättssäkerhet skall tillvaratas i ett antal sammanhang tagits upp till behandling, och detta har i vissa fall också lett till förbättringar eller förslag till sådana. Detta gäller även rättssäkerheten för de skattskyldiga. Kvar står dock faktum, att den enskildes rättssäkerhet i dag inte är tillfredsställande tillgodosedd. Jag tror att det är mycket angeläget att få till stånd en samlad utredning, där dessa problem belyses just från den skattskyldiges synpunkt. Att sådan utredning kommer att ha tillgång till det värdefulla material, som utredningar i angränsande frågor framlagt, är naturligtvis inte till någon nackdel utan tvärtom till avgörande fördel. Det kan leda till att en utredning av detta slag påskyndas och kan bedrivas mycket snabbt.

Jag vill gärna ta upp ett par av utskottets skrivningar. Utskottet hänvisar exempelvis till inrättandet av riksskattenämnden och framhåller, att denna bl. a. har till uppgift att genom rådgivande och vägledande verksamhet främja en riktig och enhetlig tillämpning av skatteförfattningarna. Detta är alldeles riktigt. Så verkar riksskattenämnden, och den har utfört ett utomordentligt gott arbete. Men hur är förhållandet för en enskild deklarat som har ett skatteproblem? Man får av denna skrivning närmast uppfattningen att den enskilde skulle ha någon möjlighet att vända sig till riksskattenämnden för att i det enskilda fallet få ett vägledande direkt besked om hur han skall förfara och vad han har rätt att göra. Det är ju inte alls fallet.

Ökad rättssäkerhet i skatteärenden

Vidare hänvisar man till taxeringsintendenten. Det är obestriddligen riktigt — det har sagts vid flera tillfällen tidigare — att han äger att anföra besvär även till den skattskyldiges förmån. Men hur ofta händer det att taxeringsintendenter anför sådana besvär? Vi vet också att taxeringsintendenterna är ytterligt belastade av sitt arbete. Jag har vid förfrågan vid några tillfällen närmast fått den uppfattningen, att man icke i första hand ser sig som något speciellt ombud för den skattskyldige, och så uppfattar inte heller den skattskyldige i dag taxeringsintendenten. Jag tror inte att de mäktar att bedriva den rådgivande och hjälpande verksamhet som skulle behövas.

Typiskt för sättet att se på den skattskyldige och för behandlingen av honom är de regler som gäller för äkta makar i fråga om kvarskatteränta. Äkta makar har under lång tid samtaxerats — enligt mitt förmenande är det icke vettigt men det har dock skett. Men när det blir fråga om att betala kvarskatteränta behandlas makarna plötsligt var och en för sig. De påförs alltså en högre ränta på grund av att de icke »samtaxeras» också i detta avseende; de skulle ju enligt de speciella regler som gäller ofta få en lägre ränta om de i detta sammanhang också blev »samtaxerade».

Det är enligt min mening ytterst otillfredsställande att de enskilda individerna själva har varit tvungna att bevaka att de inte får högre ränta än vad de egentligen borde ha. Detta är just en sådan fråga med vilken man skulle kunna vända sig till den särskilda tjänsteman som motionärerna föreslår.

Mina erfarenheter av kontakter med olika skattskyldiga är att det föreligger en mycket stor villrådighet när det gäller möjligheterna att komma fram på den rättsliga vägen och möjligheterna att över huvud taget få sina intressen tillgodosedda inom ramen för de regler som gäller. Jag vill därför, herr talman,

med hänvisning till den närmare motivering som finns i motionerna yrka bifall till reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

I detta anförande instämde herr *Magnusson* i Borås (h) och fru *Fränkel* (fp).

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Det är riktigt, som fru Nettelbrandt anförde, att denna fråga diskuterats flera gånger tidigare. Jag vill därför i likhet med fru Nettelbrandt begränsa mig till några väsentliga saker.

I den motion som ligger till grund för reservationen och för ärendets behandling här i kammaren har en del områden uppräknats, på vilka man anser att rättssäkerheten inte är tillfyllest och åtgärder därför bör vidtas. Det är tyvärr så, att jag måste hänvisa till vad fru Nettelbrandt sökte ironisera över, nämligen att utredningar pågår och utredningar har slutförts på ett flertal områden som berörs i motionen. Jag hänvisar till besvärssakkunnigas betänkande, JO-utredningen m. m. Beträffande motionärernas förslag om upphävande av det skydd som stadgas för taxeringsmän hänvisar jag till att detta spørsmål torde komma att prövas av ämbetsansvarskommittén. I fråga om den lokala skattemyndighetens skyldighet att göra beräkning av kvarskatteränta för samtaxerade makar måste jag hänvisa till vad departementschefen har sagt i proposition i år, nämligen att det kommer att prövas av den centrala folkbokföringsnämnden.

Vad som väl, om jag förstår fru Nettelbrandt rätt, upprörde henne mest var den kallsinnighet som hon ville utläsa ur utskottets skrivning beträffande yrkandet om tillsättandet av en särskild befattningshavare för att bevaka den enskildes rätt i taxeringsfrågor. Emellertid är taxeringsintendenterna inte tillsatta för att bevaka vissa fiskala in-

tressen. Deras uppgift är bland annat att söka se till att taxeringen blir både likformig och rättvis och står i överensstämmelse med kommunalskattelagens bestämmelser. En följd av det har blivit, och det gäller fortfarande, att taxeringsintendenterna inte bara har rätt utan även skyldighet att ingripa beträffande taxeringar, där taxeringen har blivit felaktig till den skattskyldiges nackdel, för att försöka få rättelse till stånd. Därmed torde väl, såvitt jag kan förstå, vara klart, att alla försök att göra taxeringsintendenterna till några sorts förespråkare för några fiskala intressen är fullständigt missvisande. Det har väl inte heller fru Nettelbrandt velat göra i sitt anförande.

Vidare vill jag framhålla att riksskattenämndens anvisningar har varit av stort värde för att få till stånd en likformig taxering. Att sedan den enskilde deklaranter i allmänhet inte på samma sätt som det aktiva taxeringsfolket kan sätta sig in i och har möjligheter att följa detta är ju en annan sak. Men riksskattenämndens anvisningar följs väl i allmänhet av taxeringsfolket, vilket i sin tur måste bidra till att taxeringen blir mer rättvis och mera likformig.

Fru Nettelbrandt säger att det är mycket som återstår att göra i dessa hänseenden, och det kan jag i viss mån hålla med om. Men åtminstone vad beträffar handläggningen i första instans kan jag själv vitsorda, att det har skett en avsevärd förändring till de skattskyldigas fördel. De lokala skattemyndigheterna har skyldighet att föra en korrespondens med de skattskyldiga på ett sätt som det aldrig var fråga om tidigare. Ändras en deklaration är man skyldig att först och främst fråga vederbörande och därefter göra en s. k. preliminär beskattning över vilken den skattskyldige får yttra sig. Längre tycker jag inte att man gärna kan sträcka sig på detta område.

Utskottsmajoriteten har inte ansett

Ökad rättssäkerhet i skatteärenden

sig kunna tillstyrka den begärda utredningen och detta av de skäl som jag sökt redovisa: det pågår utredningar på praktiskt taget alla de områden som det här rör sig om. Att som fru Nettelbrandt och motionärerna så att säga knyta ihop allt i en enda påse är väl ändå inte ett sakligt skäl för ett utredningsyrkande. Vi som står för utskottets skrivning har emellertid inte mindre intresse för rättssäkerheten på det här området än reservanterna, men av de skäl som jag framfört har, herr talman, utskottsmajoriteten inte ansett sig kunna tillstyrka motionen, och jag yrkar följaktligen bifall till utskottets hemställan.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Herr Andersson i Essvik och jag är överens på så många punkter. Vi är överens om att riksskattenämnden exempelvis har varit av mycket stor betydelse, vilket jag redan tidigare understrukit och gärna kan understryka ännu en gång. Vi är också överens om att det framlagts en hel del förslag — det rör sig här om obestridda fakta. Det gäller besvärssakkunniga och andra, jag skall inte upprepa allihop. Det finns möjligheter att lösa dessa frågor inom ramen för en hel del av de förslag som redan presenterats men som inte genomförts. Vi är också överens om att mycket återstår att göra, men vi har olika åsikter om hur man skall gripa sig an uppgiften för att inom en snar framtid, inte i en fjärran avlägsen, kunna få till stånd en verklig rättssäkerhet för den enskilde skattebetalaren.

Om herr Andersson i Essvik tror att jag ironiserade över de olika utredningarna har han missförstått mig. Ta till exempel besvärssakkunniga med de utomordentligt viktiga frågor som behandlats av dem och de värdefulla förslag som också lämnats. Jag beklagar verkligen att de inte snabbt blivit genomförda. Jag tror att deras förslag

Ökad rättssäkerhet i skatteärenden

framlades 1964 och i dag skriver vi 1967.

Här rör man sig med en stor och svårhanterlig materia, och det är inte säkert, att det inte kommer att dröja ytterligare åtskilliga år innan någonting kan göras åt det stora problemkomplexet på detta område. Detta är anledningen till att jag har en annan mening än herr Andersson i Essvik. Jag menar nämligen att man kan rycka ut de delar som berör just rättssäkerheten och gärna ta fasta på de förslag, som kanske till och med vid dessa olika utredningar tillstyrkts vid en remissbehandling eller liknande, och på så sätt få fram en vettig ordning. Enligt mitt sätt att se är detta faktiskt en mycket angelägen fråga.

Herr Andersson i Essvik sade att taxeringsintendenten skulle uppträda på båda sidor. Jag var också inne på detta, men hur blir det i det fall då enskilda personer skall företräda båda sidor i starkt kontroversiella frågor? Alla skatteärenden är inte så väldigt lätta att tolka, utan det gäller att göra pläderingar från ömse sidor. Om det vore så enkelt att det funnits en taxeringsförfordning med stort T så att säga eller anvisningar med stort A som i praktiken löste varje praktiskt problem kunde det fungera. Då kunde taxeringsintendenten bara trycka på knappen och se till att den enskilde fick sitt. Men så är det inte — som det aldrig är vid tillämpningen av anvisningar. Då gäller det bedömningar. Man skall lägga tonvikt på det ena eller det andra, beroende på vilket synsätt man har. Det är därför som man i allmänhet inte heller vid behandling av mål kan ha samma ombud på båda sidor, när uppfattningarna är olika på de båda sidorna.

Herr Andersson i Essvik sade att mycket återstår. En anledning till att jag anser det vara så viktigt att ta upp det myckna, som enligt bådas våra uppfattningar återstår, är att skatte-

trycket växer starkt. Ju mera skattetrycket skärpes, desto mera angeläget blir det enligt min mening att den enskilde upplever den skatt som åsatts honom som en i varje fall formellt helt och fullt riktig taxering.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Fru Nettelbrandt har rätt i att det inte är så mycket som skiljer oss åt. Jag sade förut och vill understryka det ännu en gång, att en hel del återstår att göra. Så är det väl på alla områden. Men skillnaden mellan fru Nettelbrandt och mig ligger i de olika slutledningar vi drar av det förhållandet. Mycket återstår, och många utredningar pågår som arbetar med återstående avsnitt, men att tillsätta en särskild utredningskommitté för att i den plocka in hela materialet tycker jag inte är motiverat.

Sedan skall jag här inte fördjupa mig i taxeringsintendenternas göranden och låtanden. Jag vill endast med anledning av fru Nettelbrandts replik erinra om att taxeringsintendenterna är skyldiga se till att kommunalskattelagens bestämmelser tillämpas. Därav följer att i de fall skatten blivit orätt påförd en skattskyldig skall ändring ske till den skattskyldiges fördel. Och då företräder intendenten inga som helst fiskala intressen. Det tycker jag är ganska enkelt och självklart.

Vidare är det självfallet ogörligt för mig eller någon annan att göra upp och redovisa en statistik över att i så och så många fall har taxeringsintendenten företrätt den skattskyldiges intressen och i så och så många fall de motsatta intressena. När besvär anföres måste taxeringsintendenten undersöka hur dessa besvär ligger till i förhållande till kommunalskattelagen, och hans bedömning härav redovisas sedan till prövningsnämnden, som därefter meddelar sitt utslag i ärendet.

Herr talman! Jag vidhåller mitt tidigare yrkande.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Om det vore så enkelt att man bara behövde tillämpa kommunalskattelagen skulle det inte inträffa att exakt likadana fall i samma kommun men med olika taxeringsordförande blir behandlade på olika sätt. Den enskilde upplever det inte som rätts-säkert när den ene får avslag och den andre bifall.

Herr Andersson i Essvik är en ovanligt kunnig, vettig och positiv taxeringsman, och han argumenterar som om alla taxeringsmän var lika kunniga och vettiga som han själv, vilket jag dess värre tror inte är fallet. Om så vore skulle vi inte ha den skiftande praxis som nu förekommer.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Vi har från vårt håll inte kunnat biträda reservationen utan vi har accepterat utskottets skrivning i detta ärende. Detta innebär ingalunda, herr talman, att vi är mindre intresserade än vad man är på annat håll av att rättvisa skipas på skatteområdet.

Såsom tidigare i debatten har framhållits, pågår flera utredningar på detta område, och en del utredningar har även slutförts. Det har också påpekats att en del resultat av utredningarna kommer att föreligga vid 1968 års riksdag. Vi har därför inte ansett oss kunna gå med på att tillsätta en ny utredning på detta område utan har funnit oss böra biträda utskottets hemställan om avslag på motionen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Jag har liksom tidigare år i bevillningsutskottet biträtt kravet på att större rättssäkerhet skulle skapas för den enskilde i skatteärenden. Fru Nettelbrandt har i dag berört just dessa problem, och jag kan instämma i de synpunkter som hon framfört.

Jag tror dock att det finns anledning

Ökad rättssäkerhet i skatteärenden

att göra det ytterligare tillägget, att det är framför allt ett förhållande som gör att det blir alltmer angeläget att åstadkomma en större garanti för denna rättssäkerhet, nämligen att skatteförordningarna med årens lopp blir mer och mer invecklade. Detta medför allt större risker för att den enskilde personen inte alltid får möjlighet att tillvarata den rätt han bör ha. Han kan inte tränga in i dessa mycket svåra problem. Från denna synpunkt är det så mycket angelägnare att statsmakterna vid behandlingen av skatteärenden ser till att också enskilda människors rätt till varje pris tillvaratas.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Efter de lovord som fru Nettelbrandt öste över mig har jag svårt att samla mig till en replik. Jag vill dock bara i fråga om anledningen till att man i olika taxeringsnämnder kommer fram till olika beslut påpeka, att det ju alltid är människor som står bakom besluten. Lika väl som vi här i riksdagen läser lagar och förordningar på olika sätt och kommer fram till olika slutsatser kan det inte undvikas att man kan komma att fatta olika beslut inom två olika taxeringsnämnder. Man kan ju aldrig tänka sig att få en enda stor taxeringsnämnd för hela landet, utan så länge det förekommer flera taxeringsnämnder kan det också inträffa, att dessa fattar skiljaktiga beslut. Det är helt naturligt, även om det är mycket beklagligt.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Nettelbrandt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel föl-

Beskattningen av enskilda och statliga vattenkraftverk

jande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 54, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Nettelbrandt begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 115 ja och 83 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 18

Beskattningen av enskilda och statliga vattenkraftverk

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 56, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av enskilda och statliga vattenkraftverk.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr PETERSSON (h):

Herr talman! Förevarande betänkande från bevillningsutskottet rör frågan om beskattningen av enskilda och statliga vattenkraftverk. Som tidigare interpellant i frågan och som motionär är jag glad över utskottets utförliga och positiva behandling av ärendet. Frågan

har stor betydelse för många kommuner, framför allt i norra Sverige, där vattenkraftverken ligger. Härtill kommer det berättigade kravet om ekonomisk jämställdhet mellan konkurrerande statliga kraftverk och kraftverk i annan ägo än statens.

I utskottets betänkande anföres att staten när det gäller vattenfallsverket som skuld i balansräkningen upptar alla medel som genom verkets försorg investerats i kraftverksrörelsen. Verket gör också avdrag för den beräknade gäldräntan på hela detta belopp. Utskottet fortsätter: »I de fall överskottet för ett år i vattenfallsverkets rörelse överstiger den för året beräknade räntan, nedskrivs inte skulden med skillnaden. Någon amortering förekommer således inte i räkenskaperna.»

Det vill med andra ord säga att staten inte minskar den avdragsberättigade skulden med de belopp som inflyter utöver gäldräntan. Något liknande torde vara otänkbart i konkurrerande enskilda kraftverksföretag.

Utskottet anför vidare: »Konkreta förslag till begränsning av statens gäldränteavdrag har framlagts av särskilda sakkunniga år 1929, av 1944 års skattesakkunniga och av en särskild sektion inom 1950 års skattelagssakkunniga. Förslagen har ännu inte föranlett åtgärder från Kungl. Maj:ts sida.»

Som motionär ställer jag mig frågan: Hade de tre utredningarnas förslag fått ligga lika obeaktade av Kungl. Maj:t om de lika samfällt hade visat att statens kraftverksföretag varit missgynnade i jämförelse med andra kraftverk?

Bevillningsutskottet ansluter sig i princip enhälligt till syftet i motionerna att taga bort det nuvarande missgynnande i skattehänseende som drabbar produktionskommuner med statliga kraftverk i jämförelse med de kommuner där enskilda producerar elektrisk kraft. Utskottet anför också:

»En omprövning av statens gäldränte-

Rätten till avdrag vid beskattningen för resor med egen bil till arbetsplatsen m. m. avdrag är enligt utskottets mening önskvärd också med hänsyn till det berättigade kravet på att ekonomisk jämställdhet så långt möjligt bör råda mellan konkurrerande statliga och privata kraftverksföretag.»

Den affärsverksutredning som beräknas komma att avlämna sitt betänkande våren 1968 är den fjärde statliga utredning som sysslar med frågan om förräntningskravet för vattenfallsverket. I direktiven för utredningen uttalas bl. a. att förräntningskravet för affärsverken bör anpassas till de normer som gäller för motsvarande verksamhetsgrenar inom den enskilda sektorn. Mycket talar således för att utredningen kommer att framlägga förslag i samma anda som de tre tidigare utredningarna gjort.

Låt mig till sist, herr talman, uttrycka den förhoppningen att Kungl. Maj:t finner förslaget böra föranleda snabba åtgärder, som sammanfaller med syftet i de av mig här behandlade motionerna.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19

Rätten till avdrag vid beskattningen för resor med egen bil till arbetsplatsen m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 58, i anledning av väckta motioner angående rätten till avdrag vid beskattningen för resor med egen bil till arbetsplatsen m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 315 av herr *Karl-Erik Eriksson* och II: 396 av herr *Andersson* i Örebro, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära åtgärder i syfte

att förbättra avdragsmöjligheterna vid inkomstbeskattningen i vad gällde avdrag för bilkostnader i samband med resor mellan bostad och arbetsplats så att avdraget bättre motsvarade de faktiska kostnaderna;

2) de likalydande motionerna I: 333 av fröken *Ranmark m. fl.* och II: 401 av herr *Eskel m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag om lämpliga åtgärder för att underlätta för glesbygdens arbetstagarare att vid arbete på annan ort bo kvar i hemorten;

3) de likalydande motionerna I: 573 av fru *Elvy Olsson* och herr *Svanström* samt II: 731 av herrar *Persson* i Heden och *Sundkvist*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt prövning av grunderna för avdrag vid inkomsttaxeringen för resor till och från arbetsplatsen med bil för utformande av sådana bestämmelser att ett mera rättvisande avdrag kunde medges för de verkliga bilkostnaderna i enlighet med motionernas syfte;

4) motionen II: 403 av herrar *Gustafsson* i Stenkyrka och *Franzén* i Träkumla, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt prövning av grunderna för avdrag vid inkomsttaxeringen för resor till och från arbetsplatsen med bil för utformande av sådana bestämmelser att ett mera rättvisande avdrag kunde medges för de verkliga bilkostnaderna i enlighet med motionens syfte; ävensom

5) motionen II: 744 av herrar *Åkerlind* och *Hedin*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av anvisningarna till 33 § kommunalskattelagen, att skattskyldig ägde rätt att från intäkt av tjänst avdraga skälig kostnad för resor till och från arbetsplatsen med maximalt belopp, även i de fall då antalet körda mil per år överstege 1 000 mil.

Rätten till avdrag vid beskattningen för resor med egen bil till arbetsplatsen m. m.

Utskottet hemställde,

att riksdagen — *dels* med bifall till de likalydande motionerna I: 315 av herr Karl-Erik Eriksson och II: 396 av herr Andersson i Örebro, de likalydande motionerna I: 573 av fru Elvy Olsson och herr Svanström samt II: 731 av herrar Persson i Heden och Sundkvist ävensom motionen II: 403 av herrar Gustafsson i Stenkyrka och Franzén i Träkumla, *dels* i anledning av de likalydande motionerna I: 333 av fröken Ranmark m. fl. och II: 401 av herr Eskel m. fl. samt motionen II: 744 av herrar Åkerlind och Hedin — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning i syfte att åstadkomma sådana regler om avdrag för kostnader för bilresor mellan bostad och arbetsplats, att ett mera rättvisande avdrag kunde medges för de verkliga bilkostnaderna.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Wärnberg* (s), *Tage Johansson* (s), *Paul Jansson* (s), *Allard* (s), *Asp* (s), *Andersson* i Essvik (s), *Kristenson* (s) och *Carlsson* i Västerås (s), vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 315 av herr Karl-Erik Eriksson och II: 396 av herr Andersson i Örebro angående rätten till avdrag vid beskattningen för resor med egen bil till arbetsplats,

2) de likalydande motionerna I: 333 av fröken Ranmark m. fl. och II: 401 av herr Eskel m. fl. om underlättande för glesbygdens arbetstagare att vid arbete på annan ort bo kvar i hemorten,

3) de likalydande motionerna I: 573 av fru Elvy Olsson och herr Svanström samt II: 731 av herrar Persson i Heden och Sundkvist angående rätten till avdrag vid beskattningen för resa med bil till arbetsplats,

4) motionen II: 403 av herrar Gustafsson i Stenkyrka och Franzén i Träkumla angående rätten till avdrag vid beskattningen för resor med egen bil till arbetsplatsen, ävensom

5) motionen II: 744 av herrar Åkerlind och Hedin angående rätten till avdrag vid beskattningen för resor till arbetsplats,

måtte — i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört — av riksdagen lämnas utan åtgärd;

2) av herr *Helleblad* (s), utan angivit yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Den strukturomvandling som just nu pågår i det svenska näringslivet och på kommunikationernas område har föranlett motionärerna att ta upp en mycket aktuell fråga, nämligen frågan om det avdrag man skall vara berättigad till vid resor med egen bil till och från arbetet. Utskottsmajoriteten och reservanterna är i sak överens om att nu gällande bestämmelser — som är utfärdade av riksskattenämnden — bör överses så snart som möjligt. Men om kammaren bifaller utskottsmajoritetens förslag kommer en lösning av frågan att fördröjas. Inom riksskattenämnden pågår nämligen just nu en prövning av frågan om avdragets storlek, efter hur många mil det skall reduceras o. s. v. Reservanterna anser att den kan göra det möjligt att de nya bestämmelserna kan ha trätt i kraft och vara vägledande för taxeringsnämndernas arbete redan vid 1968 års taxering. Bifaller däremot kamrarna utskottets förslag om en mera allsidig utredning, kommer frågan att fördröjas en avsevärd tid.

Med hänvisning till att ett bifall till reservation nr 1 betyder den snabbaste lösningen av detta aktuella problem ber jag, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Allt tyder på — det tycks även reservanterna i utskottet vara på det klara med — att de nuva-

Rätten till avdrag vid beskattningen för resor med egen bil till arbetsplatsen m. m. rande bilreseavdragen inte motsvarar de verkliga kostnaderna, som vederbörande borde ha rätt att göra avdrag för. Det framgår kanske också av att de bestämmelser som för närvarande gäller grundar sig på ett uttalande av riksskattenämnden år 1965. Bara under den korta tid som sedan dess har gått har det ju skeft mycket stora förändringar i samhället, inte minst med hänsynstagande till bilismens utveckling.

Det har också inträffat en hel del under den senaste tiden. Vi har haft företagsnedläggelser, vi har haft en strukturomvandling i vårt näringsliv som gör att det kan komma att uppstå krav på att människorna måste förflytta sig längre bort för att erhålla arbete. Sett från den synpunkten måste det vara en nationalekonomisk vinst, om de genom möjlighet att göra ett skäligt avdrag för sina resekostnader kan bo kvar i sina gamla hem ute på landsbygden men arbeta i en tätort eller stad. Det finns också ett annat motiv: man har på detta sätt möjlighet att förhindra en flykt från landsbygden.

Dessa förhållanden har bl. a. tagits upp i de föreliggande motionerna, och jag tror att det är ganska angeläget att de blir belysta. De många motioner som har väckts vid årets riksdag visar väl också att man här har ett problem.

Herr Kristenson påstår att ett bifall till utskottets hemställan skulle komma att fördröja en lösning. Visserligen har man talat om en del nya problem i motionerna, men ett bifall till utskottets förslag kan ingalunda fördröja utan bör tvärtom snarare påskynda uppfyllandet av den skyldighet som måste åligga ett statligt verk, nämligen att söka åstadkomma rättvisande och riktiga taxeringsregler i vederbörande sammanhang. Därför måste det naturligtvis i stället verka pådrivande att riksdagen anser denna fråga ha så stor betydelse att man i en skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna att det nu

måste åstadkommas en förändring. Från den utgångspunkten, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde fru *Nettelbrandt* (fp).

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! I en motion i denna kammare — en likalydande har väckts i första kammaren — har herr Sundkvist och jag föreslagit Kungl. Maj:t en prövning av grunderna för avdrag vid inkomsttaxeringen för resor med egen bil till och från arbetsplatsen så att mera rättvisa avdrag skall kunna medges för de verkliga bilkostnaderna.

Bevillningsutskottets majoritet har tillstyrkt hemställan i motionen liksom övriga motioner med samma hemställan. Jag måste uppriktigt deklarerera min förvåning över att det har anmälts en socialdemokratisk reservation mot utskottets utlåtande. Det torde inte vara obekant att bilen har skapat förutsättningar för de människor här i landet som är bosatta utanför de egentliga tätorterna och städerna; den egna bilen har sålunda för dem öppnat vägen till inkomstmöjligheter som annars skulle varit uteslutna.

Företagsnedläggelser hör nästan till dagordningen, vilket jag förutsätter icke är alldeles obekant. De mindre industrierna, som i stor utsträckning är lokaliserade till landsortstätorterna, har på grund av avsättningssvårigheter, utländsk konkurrens etc. drabbats i första hand, och då blir resultatet, att många människor står utan arbetsmöjligheter nära hemorten. För dem återstår då ingenting annat än att söka sig till andra arbetsplatser, i allmänhet belägna många mil från bostadsorten. Allmänna trafikmedel är mångenstädes nära nog obefintliga och att flytta till nämnda arbetsorter kan vara ganska komplicerat. Ofta är lägenheter omöjliga att anskaffa, i varje fall till överkomligt pris

Rätten till avdrag vid beskattningen för resor med egen bil till arbetsplatsen m. m.

för de lägre inkomsttagarna. Då återstår för dem inget annat val än att med den egna bilen transportera sig till och från arbetsplatsen varje dag.

Detta kan för många bli ganska långa resor. Regeln att få göra avdrag för kostnad för inkomsternas förvärvande är ju vedertagen. Jag anser att dessa bilkostnader just är en utgift för inkomsternas förvärvande och sålunda bör vara avdragsberättigade i sin helhet. Jag är medveten om att en schablonisering av bilkostnadsavdragen förklarar taxeringsförfarandet, men metoden ger dock inget rättvist resultat. Jag anser i stället att bilkostnadsavdragen bör tillämpas efter den verkliga körsträckan enligt en viss given milkostnad. Häri bör givetvis också inräknas de fasta kostnaderna för bilen.

Jag kan inte finna att reservanterna har framfört några bärande argument för ett avslag. Det anföres bl. a. att de lokala taxeringsmyndigheterna kan beräkna bilkostnaderna och bevilja vissa avdrag. Tjugo års taxeringserfarenhet gör att jag är medveten om att så sker, men självklart blir inte ett sådant system enhetligt, utlämnat till taxeringsnämndernas bedömning, mer eller mindre restriktivt — jag vill här stryka under ordet *restriktivt* behandlat.

Riksskattenämnden är också åberopad. Det anses att anvisningar från riksskattenämnden kan tillgodose de i motionen framförda önskemålen, och utredningar pågår härvidlag. Men jag tror inte på detta, i varje fall inte att det blir i enlighet med de grunder som utskottet framfört, såvida inte riksdagen beslutar hemställa om genomgripande rättvisa grunder i dessa skattefrågor. Jag tror att det blir något av halvmesyr, om vi inte i dag tar ställning till det av utskottet framförda förslaget.

Om reservanterna är besjälade av ett rättvist taxeringsförfarande i fråga om bilkostnadsavdragen — vilket jag inte alls sätter i fråga; det vittnar ju också den skrivning om som reservanterna har

gjort — så vore det ändå mera ändamålsenligt och riktigt att stödja utskottets förslag än att följa avslagslinjen härvidlag. Jag finner inte att utskottets hemställan på något sätt fördröjer frågans avgörande, vilket tidigare har deklarerats. Skillnaden blir bara den — kanske en mycket väsentlig sådan — att om utskottet vinner gehör i denna kammare såsom det tidigare i dag har gjort i första kammaren, torde en garanti ges för en riktig lösning av en fråga, som är mycket vital för de människor som har lång väg mellan arbetsplats och hemort.

Herr talman! Jag yrkar bifall till bevillningsutskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Eriksson* i Bäckmora, *Börjesson* i Falköping, *Sundkvist* och *Johansson* i Växjö (samtliga cp).

Herr KRISTENSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill ytterligare understryka att utskottsmajoriteten och reservanterna inte skiljer sig så mycket i sak. Vi reservanter tror emellertid att vi löser frågan på ett snabbare sätt genom att riksskattenämnden ger anvisningar än om vi skall gå in för en utredning. Herr Persson i Heden liksom alla andra i detta hus bör ha lärt sig att en parlamentarisk utredning — jag förmodar att det är en sådan man från majoritetens sida eftersträvar — arbetar ett eller två år innan den kommer fram med förslag. Riksskattenämnden, som redan nu har frågan under prövning, kan komma att ge nya anvisningar till 1968 års taxeringsarbete. Detta måste de som beröres av frågan vara mera betjänta av än av att den stoppas in i den statliga utredningskvarnen.

Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen 1.

Herr PERSSON i Heden (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kristenson borde

Rätten till avdrag vid beskattningen för resor med egen bil till arbetsplatsen m. m.

vara medveten om att ett statligt organ som riksskattenämnden inte kan fastställa radikala förbättringar beträffande ett ärende som detta. Riksskattenämndens uppgift är att kontinuerligt följa skattefrågorna och göra ändringar och jämkningar år från år. Jag vågar gå så långt att jag säger att även om ärendet skulle förhalas en kortare tid, vilket jag inte tror blir fallet, får man tåla detta, blott man därigenom får riktigare och mera ändamålsenlig lösning av frågan. Den är i detta nu viktigare än någonsin, då människor bor längre och längre bort från sina arbetsplatser och då de kollektiva trafikmedlen blir mer och mer omöjliga att använda, kanske rent av indrages. Om kammaren beslutar i enlighet med reservanternas förslag, går vi en väg som kommer att medföra en försämring för de människor frågan berör.

Herr KRISTENSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Dessa uppgifter har redan riksskattenämnden. Nämnden skall fastställa vilka kostnader som kan vara skäligen. Såväl från utskottsmajoritetens som reservanternas sida tror vi att det kan anses vara ett för lågt belopp att sätta två kronor för de första tusen milen. Vi tror att den reduktion som nu åsättes efter tusen körda mil möjligen kommit för tidigt. Det bör kanske vara 1 200, 1 300 eller 1 500 mil. Men även dessa frågor har riksskattenämnden tidigare haft till uppgift att ompröva. Riksskattenämnden har riksdagens uppdrag att i denna liksom så många andra frågor alltid pröva anvisningarna till taxeringsnämnderna, så att de blir så aktuella som möjligt.

Herr Persson i Heden! Fortsätt inte att tro att en utredning löser denna fråga snabbare än någonting annat.

Herr MAGNUSSON i Borås (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kristenson försöker göra gällande att även om riks-

skattenämnden hade avsett att dra upp nya riktlinjer inför 1968 års taxering skulle den avstå härifrån om riksdagen begär en mera allsidig utredning. Så är naturligtvis inte fallet. Även om riksdagen begär en allsidig utredning av ett ärende kan det ingalunda frita en statlig myndighet från skyldigheten att sköta de uppgifter som den är satt att sköta — i detta fall att varje år utfärda anvisningar.

Herr ÅKERLIND (h):

Herr talman! Det är ett rättvisekrav som förs fram i motionerna, att avdragsbeloppet uppräknas till en mera realistisk nivå. Det kan inte vara riktigt att en person som har t. ex. fem mil till arbetet och alltså måste resa tio mil varje dag — om han åker 200 dagar per år blir det alltså 2 000 mil — får dra av två kronor per mil för de första 1 000 milen, alltså under första delen av året, och 1:20 kr. per mil för körsträckor därutöver, d. v. s. under andra halvåret. Det är helt orimligt.

Jag instämmer helt i vad herr Magnusson i Borås sade om att riksskattenämnden måste vara oförhindrad att utfärda nya anvisningar att gälla tills en utredning har dragit upp nya riktlinjer.

Både i utskottsutlåtandet och i reservationen sägs att det har hänt mycket sedan den 15 november 1965 — bilaccisen, allmänna varuskatten och bensinskatten har höjts. Jag vill emellertid ifrågasätta om de belopp som fastställdes 1965 var riktiga. Jag vill ifrågasätta om någon person med långa avstånd till arbetsplatsen kan ha en så dålig bil att han klarar sig på två kronor per mil. Så dåliga bilar kan inte arbetarna ha om de skall komma i tid till sitt arbete. De kunde inte ha det 1965 och de kan det ännu mindre i dag.

Reservationen andas en ovilja att höja avdraget till en mera realistisk nivå. I den socialdemokratiska reservationen sägs t. ex.: »Utskottet är medvetet om att befogade invändningar i och för sig

Rätten till avdrag vid beskattningen för resor med egen bil till arbetsplatsen m. m.

knappast kan riktas mot riksskattenämndens rekommendation om reduktion av bilkostnadsavdraget vid längre körsträckor.» Reservanterna vill alltså ha kvar reduktionen så att den arbetare som reser långa sträckor skall få dra av mindre för andra än för första halvåret. Detta är orimligt. Utskottet ser mera positivt på den frågan och anser att reduktionen leder till alltför kraftiga begränsningar av bilkostnadsavdragen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr ESKEL (s):

Herr talman! Jag skulle naturligtvis helst ha velat rösta på reservation nr 1, eftersom också den är positiv till en förbättring av de nuvarande förhållandena. Men jag kan inte göra det ens med den motivering, som här har framförts, att en utredning skulle fördröja önskvärda förändringar från riksskattenämndens sida. Enligt vad jag erfarit föreligger nämligen inte någon risk för att en begärd utredning verkligen skulle medföra det resultatet.

Vi som har väckt motionerna I: 333 och II: 401 är naturligtvis inte heller nöjda med utskottets skrivning, eftersom man där inte tar upp de mera långtgående problem, som vi mycket försiktigt har antytt och som sammanhänger med det stora problemet om boendeförhållande och arbetstillgång i glesbygder och bristområden. I valet mellan de båda förslagen finner jag dock att utskottets skrivning har den fördelen, att den medger en utredning av även de problem, som ligger utanför frågorna om milersättning och körsträckor.

Med denna korta motivering vill jag få meddela, att jag kommer att rösta på utskottets hemställan.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Jag har redan instämt med herr Magnusson i Borås och hade inte tänkt yttra mig i denna fråga. Men en del som sagts under debatten gör att jag vill anföra några synpunkter.

Jag vill också instämma i vad herr Persson i Heden sade om de svårigheter, även ekonomiska, som uppstår för människor inte minst på landsbygden när det är långt mellan bostad och arbetsplats. Den situation vi för närvarande har och som herr Persson i Heden mycket riktigt beskrev beror på att vi har en låst bostadsmarknad med brist på bostäder i tätorterna och tomma bostäder på landsbygden. Arbetstillfällena finns i allmänhet i tätorterna och i mindre utsträckning på landsbygden.

Om vi i detta fall inte fullt ut tillämpar regeln att nödvändiga utgifter för inkomstens förvärvande skall vara avdragsgilla i deklaration, innebär det att vi faktiskt inte anser det riktigt legalt att bo på en plats och arbeta på en annan. Det är just frågor av den typen som motionerna gäller och inte frågan om en mer generell teknisk översyn av de anvisningar som riksskattenämnden utfärdar.

Herr Kristenson anförde som motivering för sitt ställningstagande, att hela denna fråga kommer att fördröjas om utskottet vinner. Det är nämligen så, sade herr Kristenson — och man fick en känsla av att det nu skulle komma något mycket betydelsefullt — att det just nu inom riksskattenämnden pågår en utredning.

Ja, vad är det som pågår inom riksskattenämnden, om det nu över huvud taget pågår någonting? Enligt de upplysningar jag fått har man nämligen ännu inte påbörjat denna översyn inom riksskattenämnden, eftersom man avvaktar dagens beslut i riksdagen. Jag tror alltså att det är felaktigt att säga att det pågår en översyn. Men det viktiga är, att det som kommer att göras inom riksskattenämnden är — som herr Mag-

Rätten till avdrag vid beskattningen för resor med egen bil till arbetsplatsen m. m.

nusson i Borås antydde — den översyn som riksskattenämnden gör varje år, även om den inte varje år föranleder några ändringar, alltså den kontinuerliga översyn som riksskattenämnden gör och skall göra av de anvisningar som utfärdas. Med hänsyn bl. a. till prisutvecklingen kan dessa anvisningar inte gälla alltför lång tid. Som herr Magnusson i Borås påpekade kan riksskattenämnden inte underlåta att göra en sådan översyn, eftersom den ingår i det regelmässiga arbetet inom nämnden. Den utredning som riksdagen skulle fatta beslut om rör betydligt svårare ting än de frågor som tas upp i riksskattenämndens översyn.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KRISTENSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara till herr Akerlund säga att det är alldeles självklart att — det har reservanterna och, tror jag, också utskottet uttalat — det avdrag per mil som man är berättigad till bör reduceras efter en viss körsträcka, eftersom alla de fasta kostnaderna är desamma oavsett om man kör bilen eller inte. Kostnaderna bör därför bli lägre efter ett visst antal körda mil. Men vi har uttalat att det kan tänkas att den gräns som nu gäller — reduktionen sätter in efter 1 000 mil — bör höjas.

Till fru Nettelbrandt vill jag säga att man väl inte skall stå här och försöka att för kammaren tala om att vi i detta land vid beskattningen inte följer principen att tillåta avdrag för de utgifter man har för inkomsternas förvärvande. Det är ju alldeles klart att den principen finns fastslagen i vår skattelagstiftning — det skall vi väl ändå inte behöva tvista om.

Fru Nettelbrandt sade också att riksskattenämnden väl ändå skall pröva detta i sedvanlig ordning och att även om vi skulle fatta beslut om en utredning så skulle den inte fördröja prövningen.

Men fru Nettelbrandt sade ju själv att riksskattenämnden för närvarande avvaktar riksdagens beslut innan den börjar sin prövning. Fattar nu riksdagen ett beslut att begära en allsidig utredning, som herr Magnusson föreslog, så kommer riksskattenämnden att vänta tills den utredningen är klar, och det kan fördröja saken både ett och två år.

Herr ÅKERLIND (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kristenson sade att det är alldeles självklart att detta avdrag skall reduceras efter ett visst antal mil. Då borde det ju enligt herr Kristensons mening också vara självklart med en reduktion av resekostnadsersättningarna. Jag tycker att det är en helt orimlig ståndpunkt.

Fru NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Hittills har dessa bilreseanvisningar översetts av riksskattenämnden ungefär vartannat år. Skulle herr Kristenson för kammaren vilja omtala på vilka uppgifter han grundar sitt påstående om att det kommer att dröja ett par år längre — det blir väl ungefär fem år då — tills nästa anvisning utfärdas, om riksdagen fattar beslut om en utredning? Man skulle alltså under ungefärligen ett halvt decennium icke ta någon hänsyn till pridförskjutningar. Vad är det som stöder ett sådant antagande? Det tror jag att kammaren har rätt att få veta av herr Kristenson.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Eftersom jag tidigare tagit upp denna fråga och senast i våras riktade en interpellation till finansministern om den dubbla bosättningen har jag begärt ordet i denna debatt.

Vi skall ha klart för oss att förutsättningarna för dessa avdrag helt har ändrats under senare år till följd av företagsnedläggningar, en friare arbetsmarknad, flyttning av folk och dylikt.

Rätten till avdrag vid beskattningen för resor med egen bil till arbetsplatsen m. m.

Ett generösare avdragssystem måste helt enkelt införas om man skall kunna fortsätta att utnyttja de bostäder som finns. Det är nu svårt att få ett avdrag som motsvarar den många gånger mycket stora fördyring som en hel del människor får vidkännas, vad beträffar såväl resor som övriga utgifter. Med hänsyn till att vissa arbeten kräver stora maskiner och stora byggnader måste också en hel del arbetare här i landet årligen utföra sitt arbete på tre, fyra olika platser som ligger på ganska stora avstånd från varandra. Man måste då konstatera att de nuvarande möjligheterna till avdrag inte är till fyllest. Vi skall ha klart för oss att kommunikationerna har för många blivit betydligt sämre. Om folk skall anlita de reguljära möjligheterna — jag tänker på tåg och buss — hinner de i många fall inte hems under helgerna.

Vad beträffar den ojämna tillämpningen sade herr Sträng en sak som jag tycker att man gärna bör framhålla i denna debatt. Han sade: »Jag är för min del beredd att höra mig för hos riksskattenämnden huruvida den inte har möjlighet att på de områden, där man lämpligen kan ha generella rekommendationer, se till att det blir en generell tillämpning från det ena länet till det andra.»

Riksskattenämnden har ju till sin huvudsakliga uppgift att se till att det blir en så likformig tillämpning som möjligt av de bestämmelser som nu finns. Det är säkerligen bestämmelserna som behöver omprövas, och därför erfordras en utredning.

Vidare kan jag omöjligt tänka mig att det är riktigt vad herr Kristenson sade, nämligen att riksskattenämnden i avvaktan på detta inte skulle fullgöra sina vanliga åligganden. Det kommer den säkerligen att göra i alla fall.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Gustavsson* i Alvesta (cp).

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Det var närmast herr Kristenson som uppkallade mig till en kommentar till vad han sade om nödvändigheten av en reduktion vid längre körsträckor. Jag tycker nog att ni på socialdemokratiskt håll har varit väl knapphändig, för att uttrycka mig mildt, med den skrivning ni har i reservationen. Där står nämligen så här: »För en sådan reduktion talar redan den omständigheten att avskrivnings- och räntekostnader liksom kostnader för försäkring, skatt och garagehyra är lägre vid längre än vid kortare körsträckor.» Vad ni menar är förmodligen att milkostnaden blir lägre om man slår ut de fasta kostnaderna på ett större antal mil. Men hur är det, om man ser på de faktorer som ingår här? Hur kan man påstå, att avskrivningskostnaderna blir lägre vid en längre körsträcka än vid kortare? Det blir tvärtom. Ju längre jag kör per år desto fortare sliter jag ut bilen. Jag måste avskriva bilen på t. ex. tre år i stället för på fem eller sex år. Vidare säger ni att även försäkringskostnaderna är lägre vid längre körsträckor. Det är de inte heller. De flesta försäkringsbolag tillämpar väl nu en zongräns vid 1 000 mil. Det innebär att försäkringspremien blir lägre om man kör under 1 000 mil och att de blir högre om man kör mer.

Beträffande skatten menar ni förmodligen fordonsskatten. Slår man ut den på fler mil blir det naturligtvis lägre milkostnader, men herr Kristenson vill väl ändå inte påstå att bensinskatten blir lägre om jag kör 2 000 mil än om jag kör 1 000 mil. Bensinskatten är nämligen precis densamma per liter oavsett om jag kör långt eller kort.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Herr Björkman är väl inte riktigt rättvis mot de socialdemokrater som följer utskottslinjen när han sätter likhetstecken mellan reservanterna och socialdemokraterna.

Jag konstaterar att jag inte fått något svar av herr Kristenson på min fråga och att jag därför inte fått reda på grunden för uttalandet, att en myndighet, riksskattenämnden, skulle avbryta arbetet med sina årligen förekommande arbetsrutiner, därför att riksdagen fattar beslut om en utredning.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Jag stöder mig helt på fru Nettelbrandts första inlägg från denna talarstol i vilket hon sade, att riksskattenämnden avvaktar riksdagens beslut.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Dessa anvisningar behöver inte komma ut omedelbart, ty det skall inte lämnas någon deklaration i denna eller nästa månad. Därför kan utan att någon som helst skada sker anvisningarna och arbetet med dem vänta tills riksdagen i dag, den 1 november, har fattat sitt beslut.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kristenson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 58, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Wörnberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-

Uppräkning av vissa skulder vid inflation

ning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 100 ja och 92 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 20

Uppräkning av vissa skulder vid inflation

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av väckta motioner om uppräkning av vissa skulder vid inflation.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Som motionär skall jag fatta mig mycket kort.

Den genomgång utskottet verkställt av hela det problemkomplex som behandlas i motionen har varit utomordentligt värdefull. Jag tror att man sällan ser att ett utskott gör en så utförlig beskrivning som här har skett. Man kan konstatera att genomgången visar att det i dag på åtskilliga områden — betydligt fler än man allmänt föreställer sig — finns olika former av indexregleringar, som gör att verkningarna av penningvärdets fall inte blir så allvarliga och dystra som det ofta verkar, om man tänker på vad som sägs i den allmänna politiska och ekonomiska debatten.

Med det anförda har jag inte på något sätt velat försvara något som gör att många människor förlorar på penningvärdets fall. Utskottets utlåtande visar också mer än väl att starka behov föreligger att vidta åtgärder för att komma till rätta med problemen på detta område.

Utskottets utlåtande visar också —

Offentlig auktorisation av låssmeder

liksom en mångfald utredningar som under årens lopp har försökt lösa dessa problem — att frågorna är utomordentligt komplicerade, och remissinstanserna har lika litet nu som tidigare kunnat anvisa några kungsvägar som kan leda till att problemen hyfsas till. Samma sak visade för övrigt remissinstanserna när de hade tillfälle att yttra sig över värdesäkringskommitténs arbete — den kommitté som väl nedlagt den största mödan på att finna vägar ur dessa svårigheter.

Utredningen visar alldeles otvetydigt en sak, och det är den som gör hela frågan så komplicerad, nämligen att det bara är staten som kan ge ersättningar åt dem som förlorar på ett sjunkande penningvärde och vilkas besparingar på grund härav får minskat värde. Men om staten skall ge sådana ersättningar blir det i sista hand skattebetalarna själva som måste träda till, och de är givetvis inte särskilt angelägna om att vidta några mera resoluta åtgärder, eftersom problemet har en sådan storleksordning. Skattebetalarna vet inte var de skulle hamna om beslut fattades om att exempelvis via skatterna upphäva de negativa verkningarna för spararna av penningvärdets fall.

Egentligen är problemet ännu mera komplicerat än så, ty rätteligen borde man väl försöka föra över pengar från dem, som gör vinster av realkapitalinvesteringar, till de människor som får sitt kapital minskat på grund av penningvärdefallet. Det är ju den åtgärden som måste till, om problemet skall kunna lösas — och det är en gigantisk uppgift!

Problemens stora svårighetsgrad har lett till att utskottet litet bittert konstaterar att utskottet inte ser någon väg till lösning och inte heller tror att de vägar som anvisats i motionen kan leda till framgång. Och det är verkligen dystert för en motionär att från denna plats konstatera att utskottet förmodligen har rätt i detta. Utskottet har uttryckt den

förhoppningen att specialundersökningar så småningom skall kunna ge vissa anvisningar om hur man skall kunna nå fram till någorlunda tillfredsställande lösningar på olika delområden, och därmed får jag väl låta mig nöja. Jag kan i varje fall inte nu som motionär ställa något yrkande utan får nöja mig med vad utskottet hemställt.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 47, i anledning av väckta motioner om inflationsskydd för försäkrings-sparande.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 22

Offentlig auktorisation av låssmeder

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 51, i anledning av väckta motioner om offentlig auktorisation av låssmeder.

Första lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade likalydande motioner, I: 117 av herr *Stefanson m. fl.* samt II: 152 av herrar *Andersson* i Örebro och *Nordgren*, i vilka hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om förslag i syfte att bereda ökade möjligheter till noggrann prövning och auktorisation av yrkesutövare inom låssmedsyirket.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 117 och II: 152, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Gärde Widemar* (fp) samt herrar *Ernulf* (fp), *Svanström* (cp), *Schött* (h), *Gösta Jacobsson* (h), *Svensson* i Vä (cp), *Keijer* (fp) och *Oskarson* (h), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av förevarande motioner, I: 117 och II: 152, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning rörande det allmännas medverkan vid kontroll av låssmeder och deras anställda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! I föreliggande första lagutskottets utlåtande nr 51 behandlas motionsparet I: 117 och II: 152. Motionen i denna kammare är väckt av herr Nordgren och mig själv. Vi begär en offentlig auktorisering av låssmedsyrket och vår motion slutar med en hemställan, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag i syfte att bereda ökade möjligheter till noggrann prövning och auktorisation av yrkesutövare inom låssmedsyrket».

Sedan lång tid tillbaka har vi vidsträckt näringsfrihet för svenska medborgare, vilket innebär att de flesta yrken och sysselsättningar inom industri, handel och hantverk kan utövas utan hinder av legala restriktioner. Undantag från denna väsentliga grundprincip har stadgats i vissa sammanhang, där samhällets och medborgarnas intresse bedömes kräva särskilda garantier i fråga om näringsidkarens utbildning, kvalitet på tillhandahållna varor och tjänster, offentlig kontroll och insyn i verksamheten m. m.

Dessa garantier har åstadkommit genom en speciallagstiftning med reglering av viss yrkesutövning och genom krav på auktorisation för vissa grupper av näringsidkare. För låssmedsyrket gäller för närvarande inga restriktioner av detta slag. Den som så önskar kan när som helst etablera ett sådant företag. Enligt min uppfattning måste detta förhållande betecknas som starkt otillfredsställande.

Låssmedens arbete består ju bl. a. av installation av lås och låsanordningar i lägenheter och fastigheter. Allmänheten

Offentlig auktorisation av låssmeder

bör i detta sammanhang kunna ställa berättigade krav på att vederbörande yrkesutövare besitter de erforderliga tekniska kunskaperna samt på att uppdragen inte missbrukas i brottsliga syften. Bristen på offentlig kontroll av företag och företagare inom låssmedsyrket kan således medföra otillfredsställande begränsning av medborgarnas skydd för personlig säkerhet och privat egendom.

För upprätthållande av en yrkes-skicklig kår av låssmeder bildades 1955 Sveriges låssmedsmästares riksförbund. Denna branschförening har till syfte att tillgodose allmänhetens berättigade krav på redbarhet och pålitlighet. Medlems sökande företagare har direkt ålagts att styrka sin redbarhet genom att förete s. k. vandelsintyg.

Genom de nya riktlinjerna för den allmänna brottsregistreringen, som tillkom år 1965 i samband med genomförandet av en ny lagstiftning på detta område, har emellertid användningen av vandelsintyg starkt beskurits. Därest tillräckliga skäl inte föreligger medger polismyndighet inte tillstånd att erhålla utdrag ur sina polisregister och inte heller ur kriminalregister.

Reformen har ju varit avsedd att medverka till att tidigare brottsligt belastade personer lättare skall kunna återanpassas till ett normalt arbetsliv och till vårt samhälle. Mot denna väsentliga grundprincip har jag självfallet inget att erinra. Trots detta måste konstateras att vissa sysselsättningar, såsom t. ex. låssmedsyrket, bör anförtros personer som först efter en viss tid ådagalagt redbarhet. Kontakten mellan allmänheten och företrädare för låssmedsyrket bygger på ett förtronde från medborgare för den pålitlighet och redbarhet som vederbörande yrkesutövar förväntas representera.

Samtliga remissorgan har i första lagutskottets utlåtande tillstyrkt någon form av auktorisering, ungefär i stil med den som vaktföretag har.

Offentlig auktorisation av lässmeder

Utskottsmajoriteten har i sitt utlåtande anfört bl. a. vad rikspolisstyrelsen framhållit men endast citerat de för motionen negativa omdömena och inte slutet av yttrandet. Jag tycker att man över huvud taget i utskottsutlåtandet i alltför stor utsträckning hänvisar till organ som motionerna inte remitterats till. Att konstatera är bara att samtliga remissinstanser — vilka såvitt jag förstår är de organ som har den största kompetensen att bedöma riskerna för brottslig verksamhet av ej redbara företagare inom lässmedsyrket — tillstyrkt motionsförslaget. Det gäller kriminalvårdsstyrelsen, rikspolisstyrelsen, överståthållarämbetet, polismästaren i Stockholms stad, Stockholms handelskammare samt den näringsorganisation till vilken Sveriges lässmedmästares riksförbund är starkt knutet, nämligen Sveriges hantverks- och industriorganisation.

Jag finner det som sagt underligt att utskottsmajoriteten hänvisat till så många organ som motionerna inte remitterats till, och det skall bli intressant att höra vad utskottets talesman har att säga i denna fråga.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Herr Andersson i Örebro har så utförligt behandlat motionerna att jag kan inskränka mig till att anföra några få synpunkter.

Inom en del yrken — exempelvis elektrikeryrket, optikeryrket, vissa byggnadsyrken och hela raden av yrken på det medicinska området — krävs viss behörighet, viss auktorisation, för att få utöva yrket. Kravet på sådan auktorisation har naturligtvis inte uppställts för att skydda vederbörande yrkesutövare utan för att allmänheten, konsumenterna, skall ha en viss garanti för ett fullgott arbete. För min del anser jag att konsumenterna har rätt att fordra

sådan garanti även när det gäller yrken som har med skyddet av medborgarnas personliga säkerhet och privata egendom att göra. Som herr Andersson framhöll förekommer emellertid ingen auktorisation inom lässmedsyrket, och herr Andersson pekade också på vilka konsekvenser detta kan få och i viss mån redan fått.

De väckta motionerna har remitterats till ett flertal instanser och samtliga dessa har tillstyrkt förslaget och gjort detta i ganska bestämda ordalag. Kriminalvårdsstyrelsen anför i sitt yttrande att bifall till Sveriges hantverks- och industriorganisations framställning i det aktuella ärendet borde medföra goda möjligheter för auktorisationsnämnden för lässmeder att vid auktorisation för lässmedsyrket ge tillfredsställande garantier för — utom tekniskt kunnande — även pålitlighet. Överståthållarämbetet tillstyrker också rätt bestämt förslaget. Polismästaren i Stockholm uttalar: »För egen del får jag framhålla att jag nu — i likhet med 1959 — anser det vara ett viktigt allmänt intresse, att allmänheten vid behov av läsarbeten har tillgång till yrkesutövare, vars pålitlighet prövats av myndighet. Prövning av lässmeders pålitlighet kan vidare antagas ha en allmänt brottsförebyggande effekt.»

Herr talman! Jag skall inte uppta tiden längre, utan vill sluta med att säga, att när remissinstanserna uttalat så klara rekommendationer och allmänheten framställer ett berättigat krav, förstår jag inte att inte utskottsmajoriteten har kunnat dela den uppfattning som sakkunniga och remissinstanserna framfört.

Allt talar — såvitt jag kan förstå — för att utskottsmajoriteten borde ha tillstyrkt motionerna, såsom reservanterna gör.

Allt som i dagens läge kan göras i brottsförebyggande syfte här i landet bör göras. Sannolikt kan ett beslut som tillgodoser motionernas syfte medver-

ka till att undvika åtminstone några brott.

Jag ber, herr talman, att liksom herr Andersson i Örebro få yrka bifall till reservationen.

Fru LÖFQVIST (s):

Herr talman! Vi inom utskottsmajoriteten har inte kunnat bli övertygade om att det för närvarande finns anledning att ifrågasätta låssmedernas pålitlighet. Av rikspolisstyrelsens yttrande över motionerna framgår också, att någon betydande brottslighet, som kan sättas i samband med opålitliga låssmeder, hittills inte förekommit. Att under dylika förhållanden tillgripa kontroll eller auktorisation av låssmedsyrket — d. v. s. åtgärder vilkas följder skulle likna tillståndsprovning och alltså inverka menligt på den fria konkurrensen inom yrket — anser utskottsmajoriteten inte tillräckligt motiverat. Sådana synpunkter har ju för övrigt också, i ett annat och tydligare sammanhang, framförts av kommerskollegium, näringsfrihetsrådet och näringsfrihetsombudsmannen som skäl mot en auktorisation av yrket.

Utskottsmajoriteten anser sig alltså, som var och en kan se i utlåtandet, inte böra tillstyrka bifall till förevarande motioner och såvitt jag kunnat läsa ut av reservationen har reservanterna inte heller helt och hållet följt motionsyrkandena. Reservanterna rekommenderar visserligen en utredning, men av allt att döma endast för att undersöka huruvida det föreligger behov av auktorisation.

Vi skriver i utlåtandet: »Frågan bör emellertid följas med uppmärksamhet och därest brottsutvecklingen skulle påkalla det torde någon form av ingripande från det allmänna få övervägas.»

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha sagt vad som — i varje fall i denna första omgång — kan sägas i ärendet och ber att få yrka bifall till första lagutskottets hemställan i dess utlåtande nr 51.

Offentlig auktorisation av låssmeder

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Det var intressant att höra vad utskottets företrädare hade att anföra. Hon berörde inte så mycket min fråga om varför man inte citerat remissorganen i någon större omfattning utan hänvisade till andra organ, till vilka liknande frågor remitterats i andra sammanhang.

Nu säger också utskottets talesman att branschen enligt utskottsmajoritetens uppfattning inte är sådan att det föreligger skäl till en sådan lagstiftning som vi föreslagit i motionerna. Branschens eget folk vill ha denna möjlighet till auktorisation för att i viss mån sanera bort de företagare som trots allt inte är lämpliga, men utskottets talesman har hänvisat till att utskottsmajoriteten inte är övertygad om en brottsutveckling i detta avseende.

Det är givetvis kolossalt svårt att fastställa vem som har gjort vånings- eller villainbrott. Under år 1966 anmäldes 8 163 lägenhets- och villainbrott. Av dessa klarade man upp 1 688, vilket innebär 20,68 procent. Totalt klarade man upp något över 2 000 lägenhets- och villainbrott; en del av dessa hade alltså begåtts under tidigare år.

Det föreligger naturligtvis problem i detta avseende också när det gäller försäkringsfrågan. Har man varit med om ett lägenhetsinbrott, varvid förövaren inte gjort någon synlig åverkan på dörren utan gått in med nyckel, är det ibland svårt att få ut försäkringssumman från bolaget. Man kan ju inte konstatera mer än att någon har varit inne och tagit vissa klädespersedlar, någon radioapparat eller dylikt. Försäkringsbolagen är sannerligen inte lätta att ha att göra med, även om det har gjorts en polisutredning, då ingenting annat finns att lita till än lägenhetsinnehavarens uppgifter.

Jag finner det fortfarande underligt att utskottsmajoriteten i sin skrivning på intet sätt har tagit hänsyn till den förkrossande sakkunskap som, såvitt jag

Offentlig auktorisation av lässmeder

förstår, alla remissorgan besitter — såsom rikspolisstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen och överståthållarämbetet — har anfört i denna fråga. Samtliga har ju instämt i motionens yrkande.

Herr OSKARSON (h):

Herr talman! Det är fru Löfqvists yttrande som kallar upp mig till gemenle. Hon säger — och det står också skrivet i utskottsutlåtandet — att det inte finns någon anledning att ifrågasätta lässmedernas pålitlighet och det är rätt, men det är inte det som det är fråga om.

Som stöd för sitt påstående hänvisar fru Löfqvist till rikspolisstyrelsens yttrande, i vilket sägs: »Någon brottslighet av mera betydande omfattning, som kunnat sättas i samband med opålitliga lässmeder, har inte förekommit.» Där avslutar fru Löfqvist citatet. Låt mig fortsätta med en mening till, som har en viss betydelse i detta sammanhang! Rikspolisstyrelsen anför: »Med hänsyn till brottslighetens utveckling mot allt större förslagenhet kan dock förväntas att kriminaliteten kommer att beröra även detta område.» Man bör enligt min mening ha med detta yttrande för att få en helhetsbild av hur rikspolisstyrelsen ser på denna fråga.

De båda motionärerna har så väl behandlat sakfrågan att det inte finns någon anledning att ytterligare gå in på denna. Jag vill dock framhålla att meningarna inte är så delade i utskottet som man kanske kan tro; vi har nog alla detta problem klart för oss. Därvidlag stöder jag mig på den sista meningen i utskottsmajoritetens utlåtande: »Frågan bör emellertid följas med uppmärksamhet och därest brottsutvecklingen skulle påkalla det torde någon form av ingripande från det allmänna få övervägas.» När utskottsmajoriteten har denna uppfattning, som väl överensstämmer med reservanternas, förefaller det något egendomligt att den

mot alla remissorgans tillstyrkan inte kan gå med på att tillstyrka motionen.

Vi har i reservationen sagt följande: »Innan slutlig ställning tages till det av motionärerna väckta spörsmålet bör emellertid förhållandena inom lässmedsyrket underkastas en förutsättningslös utredning för att utrona om det är påkallat att det allmänna medverkar till att kontroll kan anordnas i någon form.» Vi reserverar vill alltså ha en utredning om på vilket sätt det allmänna bäst kan medverka till en bättre ordning.

Herr talman! Efter dessa citat är det en smula förvånande att utskottsmajoriteten inte kan dela vår mening och tillstyrka motionen. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fru LÖFQVIST (s):

Herr talman! Det har frågats varför utskottet i sin skrivning icke har åberopat remissinstanserna i samma utsträckning som vanligt utan i stället redovisat andra och tidigare avlämnade remissyttranden. Skälet därtill är att just dessa remissyttranden har avlämnats i precis samma ärende tidigare, i anslutning till Sveriges lässmedsmästares riksförbunds begäran om en auktorisation. Av denna anledning har man inte ansett sig behöva åberopa detta uttalande och direkt skriva in det i utskottsutlåtandet.

Jag vill också påpeka att eftersom Kungl. Maj:t så sent som i juni månad i år inte funnit skäl att bifalla en framställning som avsåg rätt att erhålla utdrag ur polisregister och kriminalregister, så får man väl förutsätta att när detta beslut har fattats hos Kungl. Maj:t har frågan tillräckligt behandlats där. Det är dess synpunkter också vi har velat ta ställning till.

Å andra sidan kan man instämma med herr Oskarson när han säger att skiljaktigheterna mellan majoriteten och reservanterna inte är särskilt stora. Ut-

skottet anför, som också herr Oskarson påpekade, att frågan bör följas med uppmärksamhet. I utskottet tog vi för givet att motionärerna skulle känna sig nöjda med detta när ärendet skulle fullföljas. Om nämligen brottsutvecklingen visade tendens att öka, så skulle man på ett eller annat sätt överväga ingripanden från samhällets sida och formen för dessa. I varje fall kan jag för min del inte säga att jag har kunnat tolka remissinstansernas svar i frågan som om det för närvarande är en tendens till någon ökad brottslighet på området.

Herr Oskarson sade också någonting som kanhända kan tolkas så, att om vi vill diskutera dessa problem litet mera på djupet, bör vi fråga oss om inte också vi i allmänhet bör kontrolleras. Herr Oskarson yttrade — jag förmodar att det var herr Oskarson som sade det, men jag kanske tar fel; det är möjligt att det var en föregående talare som sade det — att om man ber låssmeden kopiera en nyckel, så kan man utan åverkan på dörrar och dylikt ta sig in i en lägenhet. Vad blir resultatet om jag i stället hittar en nyckel? Det är alldeles riktigt att jag kan gå till en låssmed och skaffa mig en kopia av den, men jag kan också använda nyckeln direkt för att komma in i lägenheten. Detta har väl i och för sig ingenting med låssmedens skicklighet eller låssmedens ärlighet att göra!

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till första lagutskottets hemställan.

Herr NORDGREN (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är litet svårt att följa med fru Löfqvists resonemang, men det kan möjligen bero på att hon inte är lika väl insatt i dessa yrkesbetonade förhållanden som kanske några av oss i kammaren är som har starkare anknytning till bransch- och hantverksorganisationer.

Offentlig auktorisation av låssmeder

När ett utskott remitterar en motion till som jag hoppas enligt utskottets mening sakkunniga remissinstanser och dessa är praktiskt taget eniga om värdet av förslaget, bör man inte då i någon mån ta hänsyn till vad remissinstanserna säger eller i varje fall i skrivningen åtminstone förklara varför man inte gör det? I utskottets skrivning säges praktiskt taget ingenting om remissinstansernas synpunkter.

Sedan sade fru Löfqvist att man tidigare haft denna fråga på remiss. Det är riktigt. Men, fru Löfqvist, det är väl också riktigt att den statistik, som vi har här i landet beträffande olika former av brottslighet, visar en ökande tendens.

Till slut vill jag fråga: Menar fru Löfqvist att man skall vänta ända tills ännu flera brott begås i stället för att försöka förebygga dem? Det kan inte vara något fel att utreda och förebygga!

Självfallet är det inte låssmedernas pålitlighet vi ifrågasätter — åtminstone inte jag eller någon annan av talesmännen för reservanterna — utan här gäller det ett direkt krav från allmänhetens sida. Jag tycker att det är riktigt att goda yrkesmän slår vakt om förstklassigt arbete och skyddar allmänheten från såväl underhålliga produkter som eventuella missbruk av visat förtroende.

Herr ÅKERLIND (h):

Herr talman! Av föreliggande utskottsutlåtande framgår att frågan inte remitterats till Svenska byggnadsarbetareförbundet. Jag finner detta vara en brist. Eftersom vi i detta förbund har en yrkeskår som i mycket stor utsträckning kommer i nära kontakt med sådana arbeten som annars utförs av låssmeder, hade det varit rimligt att anlita även en sådan remissinstans. Man kan annars lätt inkräkta på andra yrkesområden. Jag förstår mycket väl motionärernas och reservanternas inställ-

Offentlig auktorisation av låssmeder

ning. Vi måste försöka skydda exempelvis åldringar mot stölder och brott men bör ändå pröva helheten.

För min del vill jag inte gå emot en utredning — visst kan man utreda frågan — men då bör också dessa synpunkter beaktas.

Fru LÖFQVIST (s):

Herr talman! Vi bör väl ändå vara överens om att den allmänna brottsutvecklingen i landet inte skall anknytas till just detta ärende. För övrigt borde väl låssmedmästareförbundet genom betyg, upplysningar och referenser och med hjälp av bl. a. sin mästarbrevskungörelse självt kunna klara denna sak.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Herr Nordgren tog upp en del synpunkter som jag hade ämnat beröra. Jag vill därför nu endast konstatera att fru Löfqvist i denna fråga sätter större värde på och hyser större förtroende till Kungl. Maj:t än remissorganen, som dock besitter den verkliga sakkunskapen.

Ingen vill på något sätt misstänkliggöra den lojala kåren inom låssmedsyrket. De lojala låssmederna tar reda på vem de gör nycklar till, de gör inte nycklar till vem som helst.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Fru Löfqvists senaste yttrande bestyrker vad jag tidigare har sagt, nämligen att fru Löfqvist inte är riktigt hemma i dessa frågor. Om fru Löfqvist är inställd på att mästarbrevskungörelsen skall gälla för samtliga utövare av låssmedsyrket liksom för andra yrken är vi helt eniga. Men, fru Löfqvist, det är tyvärr inte så ännu här i landet. I så fall hade de här problemen aldrig behövt uppstå. Mästarbrevskungörelsen tillgodoser inte dessa intressen. Inom Sveriges hantverks- och industriorganisation är vi tacksamma

om fru Löfqvist i fortsättningen kommer att förfäktat den uppfattningen att mästarbrevskungörelsen skall gälla för samtliga.

Till herr Åkerlind vill jag säga att jag inte hade haft något att invända mot att Byggnadsarbetareförbundet varit remissinstans. Men det är litet skillnad på det arbete byggnadsarbetaren gör, som sätter in låset, och låssmedens, som tillverkar låset och nycklarna, reparerar dem och eventuellt öppnar låset när nycklarna har förkommit.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Örebro begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 51, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Gärde Widemar m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Örebro begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 104 ja och 92 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 23

Patentlag m. m.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 53, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till patentlag m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställen föredragits yttrade:

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Det är med stor tillfredsställelse som jag i dag för kamraren kan presentera första lagutskottets enhälliga utlåtande över den på våren 1966 framlagda propositionen om ny patentlagstiftning. Av naturliga skäl har det varit nödvändigt med en översyn av denna lag. Lagen har visserligen reviderats vid några tillfällen — bl. a. 1944, men huvuddragen står kvar oförändrade från början av 1880-talet. Det är därför självfallet värdefullt, att denna betydelsefulla och grundläggande lagstiftning på immaterialrättens fält nu blivit föremål för omarbetning.

Det nya lagförslaget utgör resultatet av ett mycket långvarigt och på sitt sätt ganska märkligt nordiskt samarbete. Det är med glädje jag konstaterar att de önskemål som framkommit nu står inför sitt förverkligande.

Redan under år 1949/50 tillsattes nämligen på initiativ av det gemensamma nordiska utskottet för ekonomiskt samarbete en nordisk kommitté med uppdrag att verkställa en förberedande utredning om nordisk patentgemenskap. Sedan betänkandet remissbehandlats hemställdes Nordiska rådet år 1954 hos regeringarna att dessa snarast skulle söka genomföra ett system med nordiska patent. Det är alltså ett av rådets tidigaste initiativ som nu bär frukt.

Det framlagda förslaget syftar till att modernisera lagstiftningen och tillgodoföra den resultaten av det omfattande internationella arbete som pågår på patentområdet. I anslutning härtill föreslås också i propositionen, att riksdagen

för sin del måtte godkänna 1963 års europarådskonvention om förenhetligande av vissa delar av patenträtten.

Patentlagförslaget innebär bl. a. att patentskyddet i vissa avseenden stärkes men också att de samhälleliga intressena beaktas i högre grad än tidigare. Den betydelsefullaste och mest genomgripande nyheten är dock förslaget rörande nordiska patentansökningar. Det systemet innebär, kort uttryckt, att den som vill erhålla patent i de nordiska länderna skall kunna vända sig med sin ansökan till patentverket i endast ett land, som sedan meddelar patent även för de övriga länderna. Patent skall lämnas för varje land för sig och bli jämställt med patent som meddelas efter vanlig nationell ansökan.

Genomförandet av detta system förutsätter att patentlagstiftningen i stor utsträckning är helt lika i de nordiska länderna. De förslag till patentlagar som år 1966 framlades för folkrepresentationerna i de fyra berörda nordiska länderna är därför också fullständigt överensstämmande i de frågor som rör beviljande av patent. Jag bortser då från ett ur praktisk synpunkt mindre betydelsefullt undantag rörande livsmedel vilket skall upprätthållas i Danmark under en övergångstid. Övriga civilrättsliga bestämmelser är också i allt väsentligt lika.

Jag tror man vågar säga att systemet med nordiska patentansökningar saknar motstycke både inom andra länders patentlagstiftning och inom andra rättsområden.

Herr talman! För att om möjligt bibehålla enhetligheten i lagförslagen har ett ganska unikt samarbete ägt rum på utskottsplanet. På förslag av Nordiska rådet tog första lagutskottet initiativ till gemensamma överläggningar mellan företrädare för de berörda nordiska parlamentsutskotten. Tre sådana överläggningar mellan delegerade har hållits. Resultatet av dessa överläggningar har blivit att de delegerade enats om att man bör försöka erhålla en likartad nordisk

Patentlag m. m.

patentlagstiftning i enlighet med de riktlinjer som kommit till uttryck i de framlagda lagförslagen.

I några avseenden har de delegerade emellertid velat förorda ändringar. Dessa ändringsförslag har för Sveriges vidkommande enhälligt biträtts av första lagutskottet och innebär i korthet följande. Kravet på uppfinningshöjd bör uttryckas på det sättet att i patentlagens 2 § sägs att patent får meddelas endast på uppfinning som väsentligen skiljer sig från vad som tidigare blivit känt. Man har ansett att bestämmelsen härigenom får mer tillfredsställande precisering och bättre överensstämmelse med motsvarande regler i Europarådskonventionen.

Jag vill i detta sammanhang anmärka att i den nya lagstiftningen avses att kravet på uppfinningshöjd skall skärpas hos de administrativa myndigheterna. Genom lagändringen torde detta krav komma att ställas lika högt hos de administrativa som hos de judiciella instanserna.

Vidare har det ansetts att den s. k. heldagsregeln bör införas. Enligt gällande lag och också enligt propositionens förslag skall inbördes företrädesrätt bestämmas mellan patentansökningar som inges samma dag. Ett sådant avgörande kan lätt bli godtyckligt eller slumpartat, och vi har därför ansett det bättre att låta ansökningar, som kommer in samma dag, få lika rätt. Detta överensstämmer också med den administrativa rutin som redan tillämpas. Risken för dubbelpatentering, som har anförts mot en sådan regel, kan enligt experternas mening anses så gott som utesluten.

Slutligen har på det nordiska planet överenskommelse träffats att man bör utvidga regeln i 6 § om konventionsprioritet. Det föreslås nu en sådan lydelse att också sökande i icke erkända stater skall kunna åtnjuta förmånen av sådan prioritet.

I detta sammanhang vill jag nämna

att utskottet föreslagit en ändring som har betydelse bara för svensk del. Vi har ansett att reglerna om skadeståndsskyldighet då en patentsökande eller patenthavare försummat sin uppgiftsskyldighet om patentet bör kompletteras med en möjlighet att jämka skadestånd om hans oaktsamhet är ringa. En jämningsmöjlighet finns redan i den gällande patentförordningen, och vad utskottet nu föreslår står i överensstämmelse med propositionens förslag om skadeståndsskyldighet för patentintrång.

Vid de nordiska utskottsöverläggningarna — jag vill gärna begagna tillfället att här framhålla att de varit framgångsrika och förts i en mycket uppriktig anda — har man också kommit överens om att lagstiftningen borde träda i kraft snarast möjligt, d. v. s. vid instundande årsskifte.

Jag fick i går besked i Helsingfors, där Nordiska rådets juridiska utskott hade sammanträde, att såväl Danmark som Finland avser att anta lagen under de närmaste veckorna. Det ser därför ut som om lagen skulle träda i kraft åtminstone i tre länder vid överenskommen tidpunkt. För Norges del kan det möjligen bli en viss förskjutning, men den kan inte medföra några större praktiska olägenheter, då man räknar med att förslaget också kommer att antas i Norge i en nära framtid.

Utskottet har i detta ärende också behandlat en del motioner. Några har rört frågor som kräver enhetlig nordisk lagstiftning med hänsyn till systemet med nordiska patentansökningar. De motionerna har diskuterats vid de nordiska utskottsöverläggningarna. Andra motioner har gällt spörsmål av intern svensk natur och därför endast varit föremål för diskussion i första lagutskottet. Utskottet har inte funnit anledning att biträda något av motionsyrkandena. Vårt ställningstagande till motionerna är klarlagt i utskottsutlåtandet, och jag tror, herr talman, inte att jag behöver

Patentlag m. m.

ta upp kammarens tid med att här genomgå de frågorna, utan jag hänvisar till utskottets enhälliga skrivning.

Till slut vill jag framhålla att om riksdagen, vilket är min förhoppning, i dag godkänner första lagutskottets utlåtande, har hela patentlagstiftningen ändå inte slutligt förts i hamn. Systemet med de nordiska patenten är nämligen beroende av att överenskommelse träffas mellan regeringarna om att det skall börja tillämpas. Först därefter kan man inhösta alla vinster av reformen.

Systemet kommer att stimulera uppfinnarverksamheten och därigenom verka till förmån för både den tekniska och den ekonomiska utvecklingen. Möjligheten att få en ansökan, som avser alla de fyra länderna, behandlad vid ett enda patentverk kommer också att minska patentverkens för närvarande mycket stora arbetsbelastning och svåra eftersläpning. I sin tur medför detta betydande besparingar.

Det är därför enligt min mening, herr talman, ytterst angeläget att en överenskommelse mellan regeringarna kan träffas så snart som möjligt.

Jag har inhämtat att den kommitté som sysslar med frågan om en gemensam nordisk besvärinstans i patentärenden snart kommer att framlägga sitt förslag. Dessutom kan jag meddela att frågan om införandet av systemet med nordiska patent även diskuterats i går i Nordiska rådets juridiska utskott. Från danskt håll uttrycktes där önskemål om att tidpunkten för ikraftträdandet av denna del skulle dryftas i Nordiska rådet. Juridiska utskottet var positivt inställt till förslaget och uttalade att förhandlingar borde upptas mellan regeringarna så snart frågan om ikraftträdandet kunde aktualiseras efter det att lagen antagits i de fyra berörda nordiska länderna.

Jag ser att justitieministern är närvarande i kammaren, och det skulle glädja mig mycket, om statsrådet kunde lämna ett positivt besked om när under-

handlingar mellan regeringarna beräknas komma till stånd och hur statsrådet tänkt sig att frågan skall handläggas.

Herr talman! Med åberopande av vad jag nu har anfört ber jag att få yrka bifall till första lagutskottets hemställan i dess utlåtande nr 43 om en ny patentlagstiftning.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Tillåt mig att också från regeringssidan uttala glädje över att vi nu står inför fullbordandet av det gemensamma nordiska arbetet på en ny patentlagstiftning.

På detta betydelsefulla och samtidigt komplicerade rättsområde har ett omfattande och skickligt arbete bedrivits inom de olika kommittéerna av tjänstemännen inom departementen och inom utskotten på det parlamentariska planet. Inte minst tacknämligt är det att ett intensivt nordiskt samarbete har förekommit också under utskottsbehandlingen och att man därvid har lyckats utplåna de små skönhetsfläckar på den nordiska enighetens anlete, som ännu vidlådde de olika departementsförslagen. Resultatet har blivit att fyra länder enast om en praktiskt taget helt likalydande lagstiftning, och till de mindre ändringar som föreslås i det föreliggande utskottsutlåtandet kan jag för min del ansluta mig.

Glädjen över att detta nordiska samförstånd har uppnåtts är emellertid inte helt ogrumlad. Vid utskottsförhandlingarna har man från dansk sida, såsom vi hörde, förbehållit sig att under en övergångstid tillämpa nu gällande regler om undantag från patenterbarhet beträffande livsmedel. Den danska avvikelserna från den nordiska rättslikheten är beklaglig, men som fru Gärde Widemar framhöll torde den i praktiken inte betyda så mycket.

En fråga som enligt min mening är viktigare är den som fru Gärde Widemar sist berörde, nämligen ikraftträ-

Patentlag m. m.

dandet av bestämmelserna i 3 kap. om nordisk patentansökan. Som vi hörde rekommenderar utskottsdelegerade att en överenskommelse om ikraftträdande av detta kapitel snarast träffas mellan regeringarna, och med hänsyn till de stora vinster som uppnås i alla de nordiska länderna vid ett genomförande av systemet med nordiska patentansökningar och den internationella uppmärksamhet som detta projekt har rönt delar jag utskottsdelegerades uppfattning.

Överenskommelsen om att sätta 3 kap. i kraft bör träffas snarast, och svenska regeringen kommer därför att inbjuda till förhandlingar mellan de olika nordiska regeringarna om ikraftträdandet av dessa regler så snart alla de nordiska parlamenten har antagit lagförslagen och de nordiska kommittéerna för en nordisk patentbesvärsinstans har avlämnat sitt betänkande, vilket beräknas ske i början av år 1968.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Liksom för de två föregående talarna är det för mig en angelägen uppgift att uttala stor tillfredsställelse över att man efter alla dessa års förhandlingar och samförståndssträvanden kunnat uppnå en så betydande enighet att det i praktiken kan sägas, att vi kommer att få en enhetlig patentlagstiftning i de fyra nordiska länderna. De dissonanser som här kunnat spåras hoppas vi skall kunna klaras av, så att det framdeles kan råda fullständig enighet.

Jag är angelägen att från alla synpunkter betona det stora värdet av vad som sålunda skett, inte minst med tanke på att det bör kunna medföra en lättnad då det gäller den mycket besvärande och för näringslivet synnerligen allvarliga eftersläpning vid behandling av patentärenden som inte minst föreligger inom det svenska patentverket. Det är därför min livliga förhoppning att när den nya lagen träder i

kraft och man inom, som jag hoppas, en inte alltför långt avlägsen framtid kan förverkliga reformen med nordiska patent, detta utnyttjas för att uppnå en sådan förenkling och större snabbhet vid behandling av ansökningarna att eftersläpningen elimineras. Enligt min mening kan detta inte nog starkt framhållas.

Utskottets ärade ordförande fru Gärde Widemar sade att utskottet varit enigt om att avstyrka samtliga motioner, men det är väl en sanning med modifikation. Jag skall emellertid inte nu ingå i detalj på alla de motioner som behandlas, utan bara framföra ett par synpunkter med hänsyn till några yrkanden i den motion som jag hade äran att stå som huvudman för 1966, motionen II: 802.

Jag börjar då med några ord om yrkandet under punkten A 2, som handlar om att invändare skall ges samma besvärsrätt som patentsökande. Där har utskottet anslutit sig till departementschefens bedömning »att man i avbidan på resultatet av den utredning som pågår om upprättande av en gemensam nordisk besvärsinstans icke bör ändra instansordningen». Jag ber att få hänvisa till vad som i motionen säges i det avseendet: »Någon anledning att, som nu föreslås i propositionen, avvakta resultatet av den tillsatta utredningen om en gemensam nordisk besvärsinstans i patentärenden föreligger inte. Tvärtom torde införande av lika antal besvärsinstanser för såväl patentsökande som invändare innebära förberedande åtgärder till en anpassning till en gemensam nordisk besvärsinstans.»

Naturligtvis hyser jag all respekt för departementschefens uppfattning; jag har ingen anledning betvivla att han anser sig ha fog för den. Men jag läser vidare i utskottets utlåtande: »Det bör emellertid framhållas, att enligt utskottets mening det på sikt synes riktigt att invändaren tillerkännes samma fullföljdsrätt som sökanden.» Om utskottet

Patentlag m. m.

avstyrker motioner på det sättet, så kan en motionär bara buga och tacka, eftersom han i realiteten har fått sina i motionen framförda synpunkter beaktade — i varje fall kan han hysa förhoppningar om att det som han föreslagit i motionen kommer att gälla i framtiden.

Beträffande punkterna A 3 och A 4 i motionens yrkande har utskottet bl. a. skrivit: »Genomförandet av motionärernas förslag skulle sålunda få så begränsad praktisk betydelse att tillräckliga skäl ej kan anses föreligga att på förevarande område införa en annan ordning.» Även i det fallet vill jag hänvisa till vad som anförts i motionen och speciellt till det som framhållits av Stockholms rådhusrätt. Det är ingen hjärteangelägenhet för mig att försöka få en ändring till stånd i detta avseende. Jag konstaterar bara att saken inte är så självklar att den bör avfärdas som varande av mycken liten betydelse.

Härefter kommer jag till den motion som jag väckte sista motionsdagen vid början av innevarande höstriktsdag. Jag beklagar livligt, om den formella ordningen för riksdagsbehandlingen av så stora ärenden som patentlagen medfört att utskottet fått vidkännas olägenheter av att jag väckte min motion i sista stunden.

Helt naturligt måste en riksdagsledamot som har betänkligheter mot innehållet i ett lagförslag framföra sina synpunkter, även om det skulle innebära att utskottet får hålla ett eller annat extra sammanträde och även om det i viss mån skulle rubba de cirklar som man dragit upp för färdigställandet av ett utlåtande. Jag har ansträngt mig på allt vis för att samarbeta i denna fråga i syfte att undvika varje risk för försening av lagförslaget, så att detta skulle kunna framläggas såsom var planerat.

Jag hoppas att det också framgår att jag gjort allvarliga ansträngningar för att anpassa de förslag och yrkanden,

som framförs i motionen II: 1069, på ett sådant sätt att de inte skulle fördröja genomförandet av lagen.

Man har ju funnit att det nyhetshinder som jag har påvisat och som också påvisats av intressenter inom patentombuds föreningarna i de fyra nordiska länderna, innebär rätt allvarliga konsekvenser för en egen sökande, vilken inom prioritetstiden och i varje fall inom den tid då patentansökan är hemlig och icke offentliggjord önskar företaget ytterligare påbyggnader på sin patentansökan. Jag har därför inte kunnat underlåta att utnyttja en utväg, som möjligen står till buds, nämligen att genom tillämpningsbestämmelser till lagen försöka få till stånd en så pass liberal tolkning av begreppet »nyhet», att en egen sökande på grund av nyhetshinder inte skall vara förhindrad att, om han vill komplettera sin ansökan inom prioritetstiden, inkomma med tilläggsansökningar.

Enligt vad jag kan finna har utskottet haft full förståelse för de faror som det skulle innebära att anta lagen utan att göra något uttalande på denna punkt, och det är med stor tillfredsställelse jag konstaterar att utskottet på sidan 24 i sitt utlåtande infört en skrivning av följande lydelse: »Utskottet har erfarit att de tillämpningsföreskrifter, som inom lagstiftningens ram skall utfärdas, kommer att så till vida tillgodose motionens syfte att föreskrifterna får en sådan utformning att sökanden icke genom formalism tillskyndas onödiga rättsförluster eller svårigheter.»

Detta är ungefär var jag yrkat i min motion. Även om utskottet sedermera uttalar att motionen inte föranleder någon riksdagens åtgärd, är jag givetvis tacksam för att motionen i sak blivit bifallen genom utskottets nyss citerade skrivning.

Det är givetvis ingen angelägen uppgift att fastslå, huruvida motioner blivit tillstyrkta eller avstyrkta eller om utskottet använt en skrivning av annan

Patentlag m. m.

innebörd. Huvudsaken är att lagstiftningen blir sådan att den gagnar utövarna av uppfinnaruppdrag. Det är därför med tillfredsställelse jag konstaterar att vi i varje fall får en lagstiftning som är väsentligt bättre än den vi tidigare haft. Jag vill också ge en verklig komplimang till alla dem som har arbetat med genomförandet av denna mycket betydelsefulla lagstiftning. Jag vet av egen erfarenhet hur svårt det är att komma till rätta med problem på immaterialrättens område, i all synnerhet om man skall försöka sammanjämka fyra nordiska länders åsikter.

Herr talman! Jag har inget yrkande utan är tillfredsställd med att i den utsträckning jag här redovisat ha blivit tillgodosedd.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för det positiva beskedet att man beräknar att i början av nästa år kunna ta upp förhandlingar på regeringsplanet om ikraftträdande av 3 kap. patentlagen som gäller nordisk patentansökan.

Till herr Löfgren vill jag säga att det inte tycks råda så stora olikheter i uppfattning mellan oss om de delproblem som ryms inom patentlagstiftningen. Herr Löfgren konstaterade alldeles riktigt att vi inom utskottet inte funnit anledning att biträda de motioner herr Löfgren varit med om att väcka men att vi yttrat oss mycket välvilligt om vissa av de tankar som utformats av herr Löfgren. Detta gäller bl. a. möjligheten för invändare att få samma fullföljdsrätt till besvärinstans som patent-sökande.

Herr Löfgren redogjorde vidare ganska ingående för de tankegångar som ligger bakom den motion herr Löfgren väckt till höstriksdagen. Jag vill då först och främst framhålla att en lagändring på ifrågavarande punkt förutsätter att motsvarande ändring görs i de andra nordiska ländernas förslag, vilket i sin

tur förutsätter att överläggningarna mellan parlamentsutskotten återupptas. Vi var därför inom första lagutskottet tacksamma över att herr Löfgren i motionen inskränkte sig till att begära ett uttalande av utskottet. Och jag tycker att vi har lämnat ett mycket positivt besked till herr Löfgren genom de uttalanden som gjorts i utskottsutlåtandet.

Jag vill understryka att utskottet behandlat frågan synnerligen ingående. Men det sagda får absolut inte uppfattas så, att vi skulle ha funnit det olägligt att herr Löfgren väckte sin motion. Jag kan tala om, att vi hade en hearing på över en timme med, jag tror jag vågar säga vår främste expert på området, nämligen generaldirektören för patentverket, som dessutom själv deltagit i det föregående lagstiftningsarbetet. Han gav oss sådana försäkringar om hur tillämpningsföreskrifterna skulle komma att utformas att vi blev övertygade om att de farhågor, som herr Löfgren givit uttryck för i sin motion, inte var befogade. Därför fann vi inte anledning att göra något annat uttalande än det vi gjort i anledning av herr Löfgrens motion.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag är givetvis mycket tacksam över fru Gärde Widemars yttrande och noterar med tillfredsställelse att utskottet har tagit allvarligt på frågan. Jag tror att detta gagnat saken, och jag hoppas innerligt att vi skall kunna komma till rätta med de allvarliga problemen på området genom de tillämpningsföreskrifter som kommer att utfärdas.

Hur som helst hyser jag en viss tveksamhet på denna punkt, och jag borde kanske hellre ha utformat mitt yrkande på ett annat sätt — som ett direkt förslag. Jag har dock avstått från att göra det. Men låt mig läsa upp följande avsnitt i motionen: »Om det — trots genom tillämpningsbestämmelser möjliggjord liberal tolkning av begreppet ny-

Handläggningen av vissa ärenden rörande omhändertagande av barn

hetshinder i angivna fall — senare skulle visa sig, att betydande olägenheter kvarstår på grund av den nya lagens utformning, så förutsätter jag, att de nordiska patentverken medverkar till att en ändring av lagen kommer till stånd, vare sig olägenheterna iakttages inom patentverken eller sakligt motiveras av patentsökande.»

Jag har velat framföra detta, därför att det kan finnas anledning misstänka att man inte helt kommer till rätta med problemen genom införandet av tillämpningsföreskrifter. Det kan nämligen inte anses lämpligt att genom tillämpningsföreskrifter införa en sådan ordning att man bryter mot lagens bestämmelser. Om detta skulle visa sig bli resultatet, måste vi givetvis förutsätta att en ändring av lagen kommer till stånd.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Det är naturligtvis inte möjligt för någon av oss att nu förutse i vad mån det blir nödvändigt med en lagändring. Men utskottet har godtagit chefens för patentverket uttalande härvidlag och dessutom står det i utskottets utlåtande på s. 24: »Därest erfarenheten från den enhetliga nordiska praxis på området, som är att förutse, skulle visa att en jämkning är påkallad kan man anta att initiativ här till tas av patentmyndigheterna.»

Detta är väl ett ganska uttryckligt svar från utskottet i de frågor herr Löfgren berörde.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 24

Handläggningen av vissa ärenden rörande omhändertagande av barn

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 51, i anledning av väckt motion

angående handläggningen av vissa ärenden rörande omhändertagande av barn.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr ÅKERLIND (h):

Herr talman! Utskottet har biträtt mitt motionsyrkande angående handläggning av vissa barnavårdsärenden. Det är glädjande, men jag vill ändå tillägga några synpunkter.

När det gäller omhändertagande av barn på grund av bostadens beskaffenhet anför socialstyrelsen i sitt remissvar, att barnen skall ha rätt till skydd så länge de behöver skydd, oavsett om faran för dem består i en hälsovadlig bostad eller i något annat.

Det är riktigt, men kanske barnen också behöver skyddas mot samhället. Jag är övertygad om att många föräldrar döljer sina bostadsförhållanden och undviker att söka samhällshjälp, därför att de är rädda att förlora sina barn därest förhållandena uppdragas. Detta är till skada för barnen. Om föräldrarna kände större säkerhet att få behålla det käraste de äger — barnen — kanske många tragedier i det tysta kunde undvikas och missförhållandena uppdragas i ett tidigare skede än som nu ofta är fallet. Det är lätt att tro att barnen genom samhällsvård alltid får det bra och har möjlighet till skydd.

Låt oss försöka se problemen på barnets sätt. En ung kvinna sade en gång till mig att hon aldrig skulle vilja att hennes barn kom till barnhem. Hon hade själv vistats fem år på barnhem och fått allt hon behövde — utom fars och mors kärlek — och hon ville inte att hennes eget barn skulle behöva uppleva det.

Det är angeläget att vi lägger större vikt vid familjegemenskapen och inte anlägger en alltför materiell syn på de olika frågorna. Faran för barnen, som det talas om, kanske inte alltid består i vad vi ser för våra ögon.

När det sedan gäller frågan om hörandet av barn under 15 år, anser jag att det är oriktigt att barn i skolåldern inte alls skall höras i frågor gällande dem själva. En bestämmelse om en sådan skyldighet bör med lätthet kunna införas, utan att man fördenskull behöver införa motsvarande bestämmelser i fråga om samtycke till omhändertagande enligt 29 eller 30 §§ eller i fråga om underställelse av beslut enligt 24 §.

Till slut vill jag understryka nödvändigheten av att den begärda översynen av barnavårdslagen kommer till stånd snarast möjligt och uttala min tacksamhet över utskottets positiva skrivning.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen övertog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Herr Åkerlind framställde inte något annat yrkande än bifall till utskottets hemställan. Jag skulle kunna inskränka mig till att framställa samma yrkande, men eftersom jag ändå har ordet vill jag också understryka angelägenheten av att den översyn av barnavårdslagen, som riksdagen begärde under fjolåret och vars vikt utskottet nu ånyo starkt har betonat, verkligen snart kommer till stånd.

Socialstyrelsen har framhållit betydelsen härav både i fjolårets och i årets remissyttrande, och det är allmänt bekant att de som arbetar inom socialvården anser det vara utomordentligt väsentligt att en revidering genomföres, eftersom de nuvarande bestämmelserna i vissa situationer är svåra att tillämpa.

Jag vill alltså vädja till socialministern att han med det snaraste vidtar åtgärder.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 25

Begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 52, i anledning av väckta motioner om begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, m. m.

Andra lagutskottet hade behandlat tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 112 av herr *Per Jacobsson* och II: 151 av herrar *Westberg* och *Börjesson* i Falköping om begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, samt

2) motionen II: 92 av herr *Gustafsson* i Borås om påskrift på cigarrettpaket om rökningens hälsovådlighet.

I *motionerna I: 112* och *II: 151* yrkades »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning och förslag till lagstiftning som begränsar eller förbjuder tobaksreklam».

I *motionen II: 92* hemställdes »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till sådan lagstiftning att alla cigarrettpaket som säljs i Sverige blir försedda med påskriften: 'Varning! Cigarrettrökning kan vara skadligt för hälsan.»

Utskottet hemställde,

A. att motionerna I: 112 och II: 151 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, samt

B. att motionen II: 92 icke heller måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I

vid utskottets hemställan under A

av herrar *Erik Filip Petersson* (fp), *Kilsmo* (fp), *Rimmerfors* (fp), *Gomer* (cp) och *Åkerlind* (h), vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 112 och II: 151 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till lagstiftning om be-

Begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, m. m.

gränsning av eller förbud mot tobaksreklam;

II

vid utskottets hemställan under B

av herrar *Rimmerfors* (fp) och *Åkerlind* (h), utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Vi är en femmannagrupp inom andra lagutskottet som har reserverat oss till förmån för herr Westbergs och herr Börjessons i Falköping motion om begränsning av eller förbud mot tobaksreklam. Vi lever inte i något slags kolartro på att frågan omtobakens skadeverkningar skulle lösas enbart genom en restriktivare lagstiftning när det gäller tobaksreklamen. Vi vet att det är fråga om ett långt större och djupare problem än så. Det innehåller allvarliga frågeställningar av helt annat slag. Medicinsk och social forskning samt upplysning och återigen upplysning är här kungsvägarna, för att inte tala om det goda föredömetts makt.

Det hindrar inte att reklamen också är en betydelsefull sak. Ingen försäljningsorganisation skulle lägga ned så avsevärda summor som det här gäller, om det inte funnes utsikt att därigenom höja konsumtionen. Reklamen är klart konsumtionsstegrande, och det är uppenbart att den i första hand gäller nybörjarklientelet, de som skall lockas in i beroendet av tobaken. Det är alltså fråga om barn och ungdom i första hand som vi har funderingar på att *något* skydda; jag säger *något*, ty det är en relativ skyddsåtgärd. De äldre, etablerade rökarna behöver ingen reklam, eller rättare sagt: ingen reklam biter i något avseende på dem, utom möjligen när det gäller att gå över från det ena cigarrettmärket till det andra, men detta har ju mindre betydelse ur hälsosynpunkt. En slav — om vi nu skall an-

vända det uttrycket — har inte stor glädje av att några av länkarna bytes ut i den kedja som fångslar honom eller henne. Han sitter redan så hårt fast i rävsaxen, att tobaksfirmorna kan lita på hans livslånga stöd utan reklamkostnader.

Nej här gäller det, herr talman, nyrekryteringen. Det finns säkert ingen i denna kammare som är så cynisk att han skulle vara likgiltig inför rökvarnorna av i dag bland våra barn och ungdomar ända ner till skolans lågstadium.

Jag tror alltså, herr talman, att reklamen spelar en betydande roll i detta sammanhang, och därför måste den komma in i bilden, även om det för många av oss ur tryckfrihetssynpunkt känns litet motbjudande.

Reklamen spelar t. o. m. en dubbel roll i vårt samhälle. Vi kan tänka oss reklam *mot* och reklam *för*. Riksdagen har anslagit betydande belopp till reklamkampanjer *mot* rökningen. Såvitt jag minns rätt var det 1963 som Kungl. Maj:t i proposition till riksdagen föreslog en halv miljon till upplysning om tobakens skadeverkningar. Nu i år begär Nationalföreningen för upplysning mot tobaksskadorna ett förnyat sådant anslag inom ramen för de av medicinalstyrelsen disponerade medlen för hälsoupplysning. Jag förutsätter att riksdagen någon gång fram på vårsidan kommer att få behandla frågan och då kommer att inta en mycket positiv inställning till den, eftersom vi tror på reklam i det stycket.

Men nu gäller det reklamen för utbredningen av röksederna. Förr i världen argumenterade man mot alla inskränkningar av en sådan här reklam under hänvisning till tryckfriheten och sade att tryckfrihetens cirklar inte på något sätt finge rubbas. Nu är väl detta ett passerat stadium, bl. a. sedan justitieministern — vid 1955 års riksdag, tror jag det var — bestämt vederlade dessa invändningar. Det skedde i samband

Begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, m. m.

med frågan om alkoholreklamen. Vi fick då klart för oss att det allmänna måste ha rättighet att när det gäller sådana företeelser som vållar skador i samhället också vidta åtgärder utan att därmed kränka lagen om tryckfrihet.

Låt mig ändå, för säkerhets skull, i de mest kategoriska ordalag betyga min respekt för tryckfriheten, även om jag vet att den grovt missbrukas här och var! Men vi måste göra inskränkningar när vi märker att det är fara å färde och att människoliv befinner sig i riskzonen. Är detta fallet i samband med tobaksreklamen?

Utän minsta tvekan ja! Det är inte bara fråga om obehag och förstörd luft i hem och lokaler och kommunikationsmedel, utan det föreligger också hälsorisker. Ingen, inte ens den mest hängivne dyrkare vid nikotinets altare, bestrider hälsofaran. Det längsta man sträcker sig till numera är att försöka ifrågasätta riktigheten av de vetenskapliga rönen vid tobaksforskningen; man säger att dessa bara är hypoteser. Låt mig erinra om att allt vetenskapligt arbete måste utgå från hypoteser, men vetenskapen på tobaksforskningens område har verkligen kommit så långt, att man nu använder ordet *fakta*. Svenska vetenskapsmän och svenska ämbetsverk brukar inte fall i farstun i första taget, men i tobaksfrågan talar man med ett ganska ofrånkomligt allvar. Jag fäster kammarens uppmärksamhet på att den bok som 1965 utgavs som resultat av en expertgrupp tillsatt av medicinalstyrelsen faktiskt heter »*Fakta om rökning och hälsa*». Den är försiktig, den är vetenskapligt återhållsam, men den påvisar ett klart orsakssammanhang mellan tobaksrökning och vissa sjukdomar, främst lungcancer, kronisk bronkit och lungemfysem. I fråga om andra sjukdomar, exempelvis kranskärlssjukdomar, som amerikanska och brittiska forskare har ägnat mycken uppmärksamhet åt är man mera återhållsam. Man nöjer sig med att påvisa ett sam-

band, men tillägger att graden av denna hälsorisk ännu inte blivit klarlagd.

Så mycket allvarligare har vi anledning att ta det som man är säker på och där man talar om fakta. Det är väl också helt naturligt att våra andningsorgan påverkas menligt av främmande ämnen, exempelvis tjära. Våra lungor är inte skapade för en daglig impregnering av tjära. Om man läser om ett cigarettmärke, som jag förstår är mycket vanligt här i landet, att varje cigarett innehåller 41—42 milligram tjära, så kan man begripa att skolbarn blir trötta av att varje rast suga i sig en ny kvantitet tjära och att äldre rökare förlorar sin fysiska spänst.

Reservanternas motiv, herr talman, för sin önskan om en utredning av reklamfrågan är sålunda allvaret i skadeverkningarna på folkhälsan. Dessa synpunkter väger så tungt för oss att vi, om vi skulle kunna få riksdagens kamrar med på ett utredningsyrkande och Kungl. Maj:t en dag föreslår vissa begränsningar eller till och med förbud av tobaksreklam, skulle ta denna inskränkning — om den skall kallas så — som en nödvändig skyddsåtgärd. Våra barns och våra ungdomars hälsa måste väga tyngre än tobakskapitalets vinster på sin hantering. Vi är medvetna om att detta i långa stycken är en fråga om våra kontakter med utlandet, men vi har ju också själva ett statligt affärsdrivande verk inom tobaksbranschen, som ganska ogenerat propagerar för sina varor.

Det blir, herr talman, tydligen allt trängre för cigarettaneringen och cigarettreklamen i USA och delvis också i andra länder. I det läget har man öppet sagt ifrån, att man tänker öka propagandatrycket mot Sverige som ännu har en betydligt lägre tobakskonsumtion än många andra länder. Sker detta har det sagts att Tobaksbolaget här i Sverige måste sätta in en motkampanj, indirekt på bekostnad av svenska statsmedel. Låt oss undersöka, herr talman, om det-

Begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, m. m.

ta är nödvändigt och riktigt. Det gör vi genom att stödja reservationen om utredning och förslag till lagstiftning om begränsning av eller förbud mot tobaksreklam.

Jag skulle i det sammanhanget vilja anknyta till den norska s. k. Bjartveitkommittén, som nyligen avlämnat ett mycket omfattande utlåtande. I Norge har man en överenskommelse med tobaksfabrikanterna om en begränsning av tobaksreklamen ungefär av det slag som vi under första året efter spritreformerna hade beträffande alkoholen. Ändå föreslår Bjartveitkommittén en skärpning så långt som möjligt i riktning mot totalt reklamförbud, och man motiverar utomordentligt väl skälen därtill. Vinsten med en sådan åtgärd skulle bl. a. vara — och det är jag angelägen att understryka — att människorna vet hur allvarligt myndigheterna ser på frågan. Sedan kan människorna ändå göra som de vill; var och en har sin frihet, ungefär som en skolöverläkare i Stockholm sade, när jag för några år sedan hörde honom tala vid ett föräldramöte i Bromma: »Det tycks vara svenska folkets urgamla rätt att sig självt fördärva.» Men vi i den lagstiftande församlingen bör ändå ha varnat.

Tillsammans med herr Åkerlind har jag en blank reservation beträffande herr Gustafssons i Borås motion. Herr Gustafsson vill ha en varningstext på varje cigarettpaket, i stil med vad man har i Amerika och vad man nu föreslår i Norge. Utskottets majoritet har avstyrkt motionen och inte heller vi fem som reserverat oss till förmån för utredning om begränsning av tobaksreklamen har varit beredda att helt stödja motionärens förslag. Med min blanka reservation vill jag ha sagt att jag anser att herr Gustafsson i princip har rätt men att tiden ännu inte är mogen för ett sådant beslut. Det är möjligt att också den frågan i likhet med reklamfrågan närmare bör utredas. Jag vill hålla dörren öppen för en sådan lagstiftning i

framtiden. Ty det är inte alls orimligt, herr talman, att vi får en anordning liknande den som förekommer i Amerika. Det är riktigt att ha en varudeklaration och en ärlig konsumentupplysning. Gift skall karakteriseras som gift. Om varor innehåller skadliga ämnen bör det redovisas med de varningar som är betingade av sammansättningen, ty det kan komma att påverka användningen. Att vi inte skrev en formell reservation i anledning av herr Gustafssons motion beror på att det hävdats att man ännu saknar bevis för att etikettsvarningen i Amerika medfört några verkliga effekter. I varje fall vet man att folk vänjer sig även vid varningar. Jag tror att även denna fråga bör tas upp vid den kommande utredningen.

För dagen nöjer jag mig med att yrka bifall till reservationen av herr Erik Filip Petersson m. fl. om utredning av reklamproblemet.

I detta anförande instämde herr Nilsson i Agnäs (h) samt herrar Westberg, Nilsson i Lönsboda och Norrby (samtliga fp).

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Det är naturligtvis mer än onödigt att söka påvisa sambandet mellan tobaksrökning och vissa sjukdomar. Vetenskapliga undersökningar har i det fallet kommit fram till eniga utlåtanden. Jag skall här inte ens försöka referera den rad av vetenskapliga rön som alla talar om risken vid avancerad tobaksrökning.

Min motion nr 92 berör endast en sektor i fråga om rökning, nämligen cigarettkonsumtion, och den förordar en lagstadgad skyldighet att förse alla cigarettpaket som säljs i landet med en varning om cigarettroknings hälsosvådighet.

Tiden efter andra världskriget visar en markant stegring just i fråga om cigarettkonsumtionen. Andra länder

Begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, m. m.

måste uppvisa en ännu större stegring än vårt land. Medicinalstyrelsens expertgrupp säger klart ifrån att de stegrade rökvanorna ännu inte hunnit visa sig i sin fulla utsträckning. Man har att motse ännu okända sjukdomsfall, säger man, t. ex. i lungcancer och kärlsjukdomar. Samma grupp hävdar med skärpa att cigarrettrökningen bland yngre åldersgrupper är ett mycket allvarligt problem. Grundläggat man tidiga rökvanor bör man veta, att man därmed även godkänner ökade hälsorisker.

Liksom vi hävdar svenska folkets rätt att sig självt beskatta, tycks vi också, som herr Rimmerfors sade, hävda rätten att oss själva fördärva. Jag undrar emellertid om vi i det avseendet är villiga att löpa linan ut. Den vägen är alltför vådlig.

I mina ljusaste ögonblick vill även jag gärna omhulda tanken, att upplysning och åter upplysning, som reservanterna säger, är vägen i alla sammanhang. Tyvärr visar det bistra livet, att den satsen inte alltid håller. Många vet det rätta men gör motsatsen. Jag håller dock alltfört på att den viktigaste av alla åtgärder för att hejda rökfrekvensens utbredning säkerligen är en omfattande upplysning om fakta. Riksdagen har redan tidigare anvisat medel för en dylik upplysning, och en ökning av dessa medel torde vara mycket angelägen.

Upplysningsverksamheten drabbas emellertid av olika svårigheter. En sådan består i att åtskilliga människor känner ett starkt motstånd mot att acceptera upplysningen om rökningens skadeverkningar. De intalar sig, att all upplysning som ges är överdriven eller propagandabetonad och över huvud taget inte förtjänar tilltro. Som stöd för en sådan uppfattning anförs ofta, att staten icke vidtagit några speciella åtgärder mot den stigande konsumtionen. Denna brist på åtgärder tolkas sålunda som ett bevis för att staten skulle betrakta förut nämnda fakta om rökning

och hälsa såsom mindre trovärdiga liksom att hela frågan skulle bedömas såsom tämligen betydelselös.

Man får nog räkna med att hur många goda skäl som än åberopas, så kommer många människor att förbli rökare, och det har de naturligtvis rätt till. Därmed är dock inte sagt att deras konsumtion inte kan ändras, om de får veta riskerna för framtida sjukdomar. När man t. ex. började med filtercigaretterna, som skulle neutralisera tjärhalten, övergick många människor till sådana märken. Det har dock visat sig, att filtermunstycken inte gett vad som utlovats och att en del fabrikanter använder starkare tobak i just dessa cigaretter. Jag hänvisar därvidlag till erfarenheterna från Schweiz. Utifrån dessa synpunkter är det löjligt men inte roligt när fabrikanter i reklamen talar om att »detta vårt märke har en så mild och god smak» — underförstått att hälsoriskerna är ringa.

De svenska statsmakterna har alltmer intresserat sig för en förbättrad konsumentupplysning på olika områden, och vi har även ett system som ger tillverkare möjlighet att erhålla en auktoritativ varudeklaration som ger konsumenterna kunskap. Den tanken har inte varit mig främmande, att de svenska tobaksrökarna borde kräva att alla fabrikanter lämnar en utförlig varudeklaration på sina produkter. På varje paket cigaretter skulle besked lämnas om hur stor mängd nikotin och tjära som röken från en cigarett innehåller. Det måste väl anses vara ett verkligt konsumentintresse för varje rökare att få veta vad han suger in genom röken. Statens institut för folkhälsan skulle säkert biträda med allt nödvändigt material. Det är inte bara maskiner, lakan, filter, pölsa och andra livsmedel som behöver undersökas och deklarerat. Det behöver även i hög grad den populära cigarettens. På burkar, flaskor och askar som vi hämtar på apoteket finns det varudeklaration — visserligen kan vi som inte är kunniga i latin inte begripa

Begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, m. m.

vad det står på dem, men de finns ändå där.

Jag har dock denna gång inte yrkat på en varudeklaration utan endast på en konsumentupplysning i form av en varning. Utskottet anser sig inte kunna biträda detta yrkande. Utskottet säger bara kort att de erfarenheter man har från USA, där sådan varningsskyldighet föreligger, visat att dessa varningar inte haft någon återhållande effekt. Det vore mycket intressant att få veta hur och var dessa erfarenheter av en lag som varit i kraft endast ungefär ett och ett halvt år har redovisats.

Jag håller med reservanterna om vad de säger om föredömetts makt. Det finns på detta område mycket som väcker förundran, tycker jag. Hur kommer det sig t. ex. att vuxna rökare reagerar med samma oro, samma olust och samma ogillande som vuxna icke-rökare på barns och ungdoms tilltagande rökvanor? Finns det någon större utsikt att vända strömmen bland de unga genom intensivare upplysning i skolorna, offentliga kampanjer, framstötter med lock och pock kring veckopengen t. ex., när den vuxenvärld som förehåller tonåringen det skadliga i att röka samtidigt lägger ned 1,5 miljard kronor om året på en så riskabel vara och vana? Det är nog av stor betydelse att Hans Majestät Konungen, flera av våra partiledare och en del idrottstjärnor och tonårsidoler slutat röka eller aldrig börjat. Men deras goda exempel kan inte få särskilt stor genomslagskraft så länge de framstår som undantag från regeln i de vuxnas värld. Både för spritens och tobakens del gäller det naturligtvis att det goda eller dåliga mönster, som de vuxna utvecklar i sin livsföring och som samhället tolererar eller på skilda sätt stimulerar, spelar en mycket större roll för ungdomens bruk eller missbruk än all upplysning, all propaganda och alla förbud.

Den kampanj mot ungdomens avancerade cigarettkonsumtion som alltfört

förs är värd allt stöd. Anslagen till medicinska forskningsrådet för tobaksforskning och till medicinalstyrelsen bör vara så stora att forskningen på detta område inte hämmas. Men det behövs inga kampanjer och inga forskningsanslag för att konstatera vari det verkliga problemet ligger: hos de många som mot bättre vetande röker för mycket och som är väsentliga idealbildare. Jag är glad, herr talman, att på denna punkt kunna hänvisa till ett ledarstick i Dagens Nyheter för något år sedan där precis detsamma framhölls.

Som på många andra områden agerar radio och TV här ytterst ansvarslöst.

Ungdomsrökandet tilltar alltmer. 1956 gjordes en undersökning av skolungdomens rökvanor, och man fann att redan i 15-årsåldern 22 procent av pojkarna och 12 procent av flickorna var vanerökare. Kom man upp i 18-årsåldern var siffrorna respektive 46 och 32 procent. Då man nu med bestämdhet vet att tobaksbruket är skadligt kan man inte avfärda dessa siffror med en axelryckning. Det är nödvändigt att klara ut varför de unga börjar röka och hur man skall kunna få dem att nobba cigaretten.

De tio åren efter 1956 uppvisar avancerad cigarettkonsumtion bland 8-, 10- och 12-åringar. Skolläkarna i 23 rektoransområden anser att barnrökningen är ett betydande problem och framhåller att man t. o. m. ser små barnrökare på lågstadiet bland 8- och 9-åringar.

TV kan inte svära sig fri från ansvar för inflytande med att bara kallt konstatera att den speglar endast ett beteende bland människorna. Har våra massmedia inget pedagogiskt ansvar?

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min motion.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Tobaksreklamen har varit föremål för behandling i riksdagen vid åtskilliga tillfällen. Yrkanden om utredning om begränsning har icke

Begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, m. m.

vunnit riksdagens gillande. Även i dag har vi på riksdagens bord en motion om begränsning eller förbud mot tobaksreklam. Inte heller nu har utskottet velat tillstyrka utredningsförslaget. Utskottet anför i sitt utlåtande att det finns fog för påståendet att tobaksreklamen har sin huvudsakliga betydelse för valet mellan olika märken. Med anledning av detta påstående skulle jag vilja säga att det är ett område där man i strikt vetenskaplig bemärkelse vet mycket litet. Man kan sålunda lika gärna säga, att det finns fog för påståendet, att reklamen har en väsentlig betydelse för konsumtionen i stort. Flera konkreta fakta stöder denna synpunkt, t. ex. de stora kostnader som läggs ned på tobaksreklamen. Jag har några siffror från fullt vederhäftigt håll, vilka visar att USA lägger ned 300 miljoner dollar, medan man räknar med att tobaksreklamen i Sverige rör sig om omkring 15 miljoner kronor.

Ett annat bevis på reklamens betydelse är, att man faktiskt infört de nu helt frivilligt antagna reglerna för begränsning av reklam beträffande barn och ungdom.

Den viktigaste synpunkten är kanske trots allt den, att ett samhälleligt ingripande i fråga om tobaksreklamen skulle markera det allvar med vilket man på ansvarigt håll måste betrakta tobaksrökning såsom ett hälsoproblem. Detta är en synpunkt som jag tycker utskottet helt förbigått.

Utskottet påpekar däremot att tillverkning och försäljning av tobaksvaror numera är helt fri och låter därav som slutsats följa, att det borde tillåtas en viss form av kommunikation då det gäller reklam mellan tillverkare, försäljare och förbrukare.

Det är intressant att konstatera, att man i USA inte drar så lättvindiga slutsatser av det förhållandet, att tillverkning och försäljning av tobaksvaror är helt fri. Det görs från ansvarigt håll gällande, jag vill bl. a. hänvisa till ett

tal som hållits av senator Robert Kennedy, att cigaretterna måste anses inta en helt unik ställning, då de trots att de är fritt tillgängliga utgör en allvarligt hälsofarlig produkt. Detta måste beaktas, så att cigaretterna som varuslag behandlas annorlunda, t. ex. när det gäller reklamfrågor, än övriga fritt tillgängliga handelsvaror.

Det är också av intresse att notera, att man inte bara i USA utgår ifrån att en begränsning av tobaksrökningen måste komma till stånd. Även i Norge, där rökningen inte blivit ett lika stort hälsoproblem som i Sverige, är man inne på den linjen. Jag åsyftar här rekommendationerna i det betänkande, som avlämnats av »Utvalget for forskning i røykevanor», den kommitté som utsetts av den norske hälsodirektören och vars utlåtande nyligen offentliggjorts. Där anser man, i motsats till andra lagutskottet i Sverige, att upplysning och undervisning inte alls kan vara till fyllest som åtgärder för nedbringande av tobaksförbrukningen. Man framhåller tvärtom mycket bestämt, att såväl restriktiva samhälleliga åtgärder som ökade förebyggande insatser är nödvändiga för att tillsammans med upplysningsverksamhet kunna leda till en på längre sikt minskad tobaksförbrukning.

De nyssnämnda redan gällande cigarettreklam begränsningarna får inte på något sätt övervärderas. Man måste rent av beakta den fara som finns att dessa regler kan hållas upp som ett »skydd» mot propåer om starkare åtgärder. Den högaktningfullhet med vilken dessa regler nämns, bl. a. av utskottet i dess utlåtande, kan tyda på någonting sådant. Reglernas bristfällighet påtalades ju förra året av Målsmännens riksförbund i en skrivelse till Svenska tobaksaktiebolaget, som dock i ett kort svar endast konstaterade att Målsmännens riksförbunds skrivelse icke skulle föranleda någon bolagets åtgärd.

Utskottsutlåtandet omnämner huru som riksdagen år 1964 avvisade ett

Begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, m. m.

förslag om totalförbud mot tobaksreklam med hänvisning till betänkligheter ur tryckfrihetssynpunkt. Utskottet låter detta leda till slutsatsen, att även motion II: 151 om tobaksreklamfrågor bör avslås. Förtjänar det inte här framhållas hurusom den jämförelsen inte är relevant, eftersom motionärerna endast begär en utredning? Tvärtom skulle väl just en sådan utredning skapa möjlighet att undgå de betänkligheter ur tryckfrihetssynpunkt som förut ansetts föreligga.

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr Erik Filip Petersson m. fl.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag skall först i likhet med tidigare talare redovisa min nyfikenhet: Hur i all sin dar vet utskottet att den varnande texten på de amerikanska förpackningarna inte har gjort någon verkan? Man vet ju inte hur det hade varit, om den inte hade stått där. Det är ett ensidigt påstående som inte har något värde.

Här har redovisats så mycket medicinska och andra synpunkter, och dem skall jag för allt i världen inte gå in på. Men jag skulle vilja understryka dessa reklammänniskors utomordentligt stora skicklighet och begåvning på sitt område. Det är verkligen med beundran man studerar affischer och annonser som är framställda av dem. Det är numera nästan fråga om en vetenskaplig verksamhet, och man måste säga sig att det de gör säkert inte är bortkastat. Det är inte något slag i luften, utan de räknar med — och jag tror att de räknar rätt — att deras reklam gör verkan.

Nu har det sagts att det i fråga om cigarettmärken och dylikt är mest en dragkamp mellan olika fabrikanter, och det är det förvisso. Man får se sköna damer som förkunnar att nu har de också gått över till det och det märket. Men

jag skall inte gå in på detta, och jag skall över huvud taget inte gå in på frågan djupare än så, att jag upprepar vad jag sagt tidigare här i kammaren — jag vet inte hur många gånger — nämligen att exemplet spelar en stor roll. I en annons som förekommer mycket ofta — och nu hoppas jag att det är tillåtet att göra reklam för ett ögonblick — står det: »Känt folk röker Kent.» Den annonsen visar att reklammakaren har fint sinne för mänskliga svagheter. Han har därför använt sig av ett korruptions-element, eftersom han vet hur svaga människor i allmänhet är för vad kända personer har för sig, framför allt idoler. Det har talats litet om den saken redan tidigare.

Jag kommer här till en praktisk och kanske något begränsad slutsats av detta. Den nu något reducerade församling som sitter framför mig — jag hoppas att den inte är reducerad av att många är ute i korridoren och röker — består ju av idel kända personer. Vi skall inte tala om regeringsledamöterna, som sitter någonstans här i huset. Det är ingen tvekan om att det allra bästa botemedlet mot tobaksrökningen — detta slaveri, som herr Rimmerfors alldeles riktigt kallade den — för den uppväxande generationen ända från tvåårsåldern, när barnen börjar se vad som sker omkring dem, skulle vara om Sveriges riksdag stod upp och sade: Nu slutar vi att röka varenda en! Ett flertal ledamöter har redan gjort det — med mycket aktningsvärda insatser av energi och uppoffring, ty det är ingen lätt sak att sluta röka. Denna vana brukar ju vara mycket fast rotad.

Jag vill alltså framföra denna uppmaning, och det är inte första gången det sker. Någon har sagt att en sak som upprepas gång på gång kanske tränger igenom åtminstone hos någon.

Jag vill med dessa ord — kanske något ologiskt — ansluta mig till den vid förevarande utlåtande fogade reservationen I.

Begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, m. m.

Herr GOMÉR (cp):

Herr talman! Det lär inte återstå särskilt mycket att säga i denna fråga vare sig vetenskapligt, logiskt eller ologiskt, utan det mesta tycks redan vara sagt. Jag har lovat att jag skall tala i två minuter och jag skall försöka hålla det löftet.

Jag har begärt ordet med anledning av att vi inte i utskottet kunde skriva samman oss till ett gemensamt utlåtande, vilket jag tycker hade varit det bästa förfaringssättet. Vi var på väg att göra det, men det lyckades inte.

Jag har anslutit mig till reservationer av det enkla skälet att jag tycker att cigaretter-, cigarr- och tobaksreklamen i övrigt är så ytterligt utmanande, mer än all annan reklam som kommer i våra postlådor. Jag är för övrigt inte glad åt all den myckna reklamen i vårt samhälle. Jag tror att den är skadlig på många fler områden än detta.

I själva sakfrågan har det redan sagts så mycket att jag inte skall ytterligare upprepa argumenten. Den som läser såväl reservationen som utskottets skrivning finner, att vi är överens om att man bör göra vad som kan göras. Vad herr Rimmerfors påpekade äger emellertid sin giltighet, nämligen att folket ju har rättighet att förstöra sig självt och att vi inte kan ta ifrån människorna denna rättighet. Det här får ju heller inte lukta något slags moral, det tycker folk inte om. Men det är riktigt att man gör sitt yttersta för att på något sätt bemöta den som jag anser utmanande reklamen.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservation I.

Herr ÅKERLIND (h):

Herr talman! Här har sagts mycket om skadeverkningarna. Jag vet inte om det har nämnts tidigare att det har gjorts en offentlig undersökning i USA som har omfattat 47 000 hushåll. Den undersökningen visar att nära en femtedel av antalet sjukdagar i dessa hus-

håll berodde direkt eller indirekt på cigarettrökning. I Sverige har man också gjort vissa undersökningar och kommit fram till att rökare har en betydande överdödlighet och översjuklighet jämfört med icke rökare. Det är alltså ett betydande samhällsintresse att man kan begränsa dessa skadeverkningar.

Vi är fem stycken som undertecknat reservation I, och jag hoppas att vi kan få kammaren med på den. Från socialdemokratiskt håll har många gånger talats om att reklamen behöver begränsas och om att reklamen är för utbredd i vårt land. Men här finns en chans till praktisk handling på detta område genom att stödja reservationen som vill begränsa reklamen för en skadlig vara — och det är väl det allra viktigaste att begränsa den reklamen.

När det gäller min blanka reservation vill jag säga att man givetvis bör pröva olika sätt att minska tobaksbruket, men jag har ändå inte ansett mig kunna stödja herr Gustafssons i Borås motion. Jag tycker nämligen inte att man kan kräva att en fabrikant gör reklam mot sin egen vara.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation I.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Här har förts en så massiv argumentation för reservationerna, att praktiskt taget alla synpunkter väl nu kommit fram. Det är väl därför inte mycket mer att i sak tillfoga i denna debatt. Jag skall av denna anledning inskränka mig till att bara peka på den egenartade för att inte säga helt orimliga ambivalens som präglar samhällets inställning i denna fråga.

Det har erinrats om att det finns ett speciellt anslag till hälsovårdsupplysning. Tyvärr var det nog så, att detta anslag icke var avsett enbart för »tobaksupplysning» ens i begynnelsen. Det är det i varje fall inte nu. Anslaget rör sig f. n. om 900 000 kronor. Och

Begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, m. m.

om detta anslag slås företrädare för ett stort antal hälsofrämjande intressen. Anslaget disponeras av medicinalstyrelsen. Det finns en särskild delegation inom denna myndighet som planlägger och verkställer åtgärderna för hälsovårdsupplysningen. Denna delegation har till sig knutit en expertgrupp, bestående av representanter för myndigheter och organisationer. Bland dem finns också Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar.

Det är med andra ord inte alls 900 000 kronor som står till förfogande för upplysning enbart om tobakens skadeverkningar. Det har här erinrats om att motupplysningen genom tobaksreklamen disponerar över mycket stora belopp. Det belopp som staten anslår till Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar är därför egentligen en obetydlighet, en spottstyver, jämfört med de mycket stora belopp som används för tobaksreklam. Jag kan upplysa kammaren om — jag har inhämtat uppgiften i dag — att det statliga tobaksbolaget, som svarar för cirka 90 procent av marknaden, under år 1966 lade ut inte mindre än 7.9 miljoner kronor i reklamkostnader. Det var visserligen ungefär 35 procent av den totala tobaksreklamen i landet men reklambeloppet i sig är ju stort.

Denna uppgift att sålunda bara cirka en tredjedel av den totala tobaksreklamen täcks av det statliga bolaget kan i varje fall knappast åberopas som försvar för att ett statligt företag ägnar sig åt en motpropaganda på detta område, som drar så avsevärda belopp jämfört med de medel som ställs till förfogande för upplysning om tobakens skadeverkningar.

Jag har velat peka på detta orimliga förhållande. Både utskottsmajoriteten och reservanterna riktar ju främst uppmärksamheten på angelägenheten av upplysning. Men det är alldeles uppenbart att staten i fråga om upplysning

rörande skadeverkningarna ligger i klart underläge på grund av den kraftiga propagandan — delvis betald av Tobaksbolaget, d. v. s. staten — till förmån för tobaksbruk. Jag uttalar därför förhoppningen att proportionerna mellan statlig upplysning på området och statlig tobaksreklam åtminstone skall bli något rimligare än nu genom den statsverksproposition, som kommer att framläggas för nästa års riksdag. Det har erinrats om att Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar har gett in ansökan om ökade anslag. Den fick under förra året 220 000 kr. av hälsovårdsupplysningsanslaget. Föreningen har beräknat sina kostnader för budgetåret 1968/69 till ungefär 510 000 kr. Det är alltså långt kvar till de närmare 8 miljoner kronor som enbart statens tobaksreklam kostar. Den övriga omfattande tobaksreklamen sköts av de särskilda tobaksfirmorna — importörerna.

Föreningen beräknar sina inkomster till 143 000 kr. och det föreligger alltså behov av ytterligare 367 000 kr. Jag uttalar sålunda förhoppningen att den blivande statsverkspropositionen skall bereda utrymme för att täcka minst det belopp som föreningen kommit fram till i sina beräkningar och begärt i statsbidrag.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Man kan naturligtvis inte bli annat än imponerad av den samstämmiga opinion som de föregående talarna gett uttryck för. Man kan inte heller undgå att imponeras av och hysa respekt för det intresse som uppstår deras anföranden och inställning. De är ute i ett angeläget ärende och jag kan till stora delar förstå argumenteringen.

Jag måste emellertid samtidigt konstatera att flera av talarna i en del avseenden har talat om någonting annat än vad motionen och reservationen innehåller. Reservationen och motioner-

Begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, m. m.

na innehåller ett yrkande att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till lagstiftning om begränsning av eller förbud mot tobaksreklam. Det är detta yrkande som utskottet haft att ta ställning till.

Flera talare har uppehållit sig vid tobaksbrukets skadeverkningar. Om den saken råder väl egentligen inga delade uppfattningar i våra dagar. Efter de många vetenskapliga utredningar och det forskningsarbete som har gjorts anses det ju vara konstaterat att det råder ett samband mellan vissa sjukdomar, t. ex. i andningsorganen, och tobaksrökningen, varvid tobaksröken ingår som en del i de luftföroreningar vilka påverkar våra andningsorgan. Den saken får väl anses ha blivit klart bevisad, och jag hoppas att den som läser utskottsutlåtandet, vilket utmynnar i ett avslag på motionerna och det nyss återgivna yrkandet, inte får den uppfattningen att vi som dikterat utskottsutlåtandet skulle ställa oss negativa eller känslolika inför de skadeverkningar för folkhälsan som den tilltagande tobakskonsumtionen, främst cigarettrökningen, innebär.

Även vi som utgör utskottsmajoriteten och står för utskottets hemställan anser att åtgärder i syfte att minska förbrukningen är betydelsefulla och nödvändiga. Särskilt angeläget är det, som flera talare har understrukt, att begränsa tobakskonsumtionen bland barn och ungdom. Vi understryker detta i utskottsutlåtandet lika starkt som motionärerna och reseravanterna gör i motionerna respektive reservationen.

Jag vill till riksdagens protokoll läsa in ett stycke ur utskottets utlåtande, återgivet på sid. 7: »Med hänsyn till det sammanhang som konstaterats föreliggande mellan tobaksrökning och förekomsten av vissa sjukdomar anser utskottet — i likhet med motionärerna — att förbrukningen av tobak bör hållas nere. Framför allt är det angeläget

att begränsa ungdomens tobakskonsumtion och motverka att rökvanor grundlägges vid alltför unga år.»

Varför har då vi som representerar utskottsmajoriteten inte biträtt motionsyrkandet, som ju syftar till en sådan begränsning av tobaksbruket? Jo, helt enkelt därför att vi inte tror att en utredning av det slag, som motionärerna avser, ensam skulle resultera i något rimligt eller användbart positivt resultat.

Det får väl inte vara ett självändamål att tillsätta en utredning, utan denna måste ge ett resultat som sedan kan läggas till grund för en lagstiftning, vilken skall gå ut på att begränsa eller — såsom motionärerna väl helst vill — förbjuda all tobaksreklam.

Motionärerna har inte närmare preciserat vad de avser med tobaksreklam. Jag har ställt frågan i utskottet och bett att få en precisering, men jag har inte fått den. Avser motionärerna annonseringen i tidningar och tidskrifter? Avser motionärerna annonseringen och affischeringen på offentliga platser? Avser motionärerna jämväl den reklam som förekommer i tobaksaffärernas skyltfönster och inne i butikerna på diskar och hyllor?

Vi är här i landet i andra sammanhang inte särskilt angelägna att yrka på förbud. Det är väl något inkonsekvent att endast några år efter det att handeln med tobaksvaror har liberaliserats, i det att man tagit bort det svenska tobaksmonopolet och gjort svenska tobaksmonopolet och gjort försäljning, tillverkning och införsel av tobaksvaror helt fria, helt plötsligt införa begränsningar av eller förbud mot reklamen, alltså förbud mot att över huvud taget visa eller utbjuda varorna. Redan detta reagerar jag mot, även om jag förstår det allvarliga syfte som ligger bakom.

Men måhända kan dessa betänkligheter övervinnas eller tillmätas mindre betydelse. Motionärerna har emellertid enligt min mening inte på tillfredsstäl-

Begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, m. m.

lande sätt preciserat vad de lägger in i begreppet reklam, och detta har varit en bidragande orsak till att jag har följt majoritetens linje.

Dessutom känner vi ju till att många olika psykologiska faktorer spelar in i samband med ett förbud, faktorer som utgör negativa faktorer och som begränsar förbudets värde och försvårar möjligheten att uppehålla detsamma. Visst kan jag medge att reservanternas påpekande, att det är inkonsekvent av statsmakterna att, samtidigt som man främjar forskning på detta område och konstaterar tobaksrökningens hälsovådlighet, tillåta en reklam, som många gånger är osympatisk och överdimensionerad. Visst kan man säga att det råder inkonsekvens i detta. Reservanternas anför härom på sidan 9 i utlåtandet: »Det märkliga är emellertid, att samtidigt som samhället främjar en objektiv upplysning om rökningens hälsorisker, tillåter man en subjektiv propaganda för ökad tobakskonsumtion, till stor del bekostad av statens egen försäljningsorganisation, Svenska tobaksaktiebolaget.»

Jag vill här inskjuta — och det framgick också av herr Wiklunds i Stockholm anförande — att de utländska fabrikanternas reklamkostnader går upp till väsentligt mycket högre belopp än Tobaksaktiebolagets. Men det förtar ju inte intrycket av att det ligger någon-ting i vad reservanternas har anført.

Detta är emellertid inte det enda exemplet på inkonsekvens i det här sammanhanget — inte ens det värsta exemplet. Vid våra skolor bedrivs upplysningsverksamhet. Skolorna är skyldiga att ge upplysning om tobaksbrukets skadeverkningar, och jag är övertygad om att de flesta skolor också ger sådan undervisning och saklig upplysning. Men det är inte många år sedan, som litet varstans i landet — jag skulle tro att detta gäller hela landet — skolmyndigheterna anordnade särskilda rökrutor ute på skolgårdarna för att de

elever som hade vant sig vid att röka skulle ha en plats anvisad för rökning. Är detta konsekvent? Nu vet jag inte om dessa rökrutor finns kvar längre, men det vet jag, att rökförbudet, som fanns på den tiden, då jag var aktiv lärare, har försvunnit eller väsentligen mjukats upp. Det förekommer såvitt jag vet inte längre rökförbud i skolorna, i varje fall inte för de högre klasserna. Enligt min mening är detta en inkonsekvens, väl så anmärkningsvärd som den av reservanternas anförda.

Våra sjukhus är som bekant hälsovårdsinrättningar. Jag har besökt flera nybyggda eller nyrestaurerade sjukhus, där man inrättat särskilda rökrum för patienterna. Jag nämner detta inte såsom någon kritik mot sjukhusdirektionerna eller huvudmännen. Jag förstår, att det är ett praktiskt arrangemang för att undvika smygrökning på toaletter, i trappuppgångar och prång. Men är det konsekvent?

Sådana här synpunkter gör att jag tycker, att motionen är litet ensidig och framför allt för begränsad. Den syftar på att utreda en enda sak i detta komplex, nämligen reklamen. Syftet är inte att klarlägga reklamens betydelse, ty man tycks gå ut ifrån att denna är fullt klarlagd. Man vill undersöka de vägar som finns att begränsa eller direkt förbjuda reklam.

Från mina utgångspunkter tror jag det är bättre att fortsätta på den väg vi redan prövat här i landet, nämligen att träffa avtal dels med Tobaksaktiebolaget och dels med importörerna och de utländska tillverkarna om att hålla reklamen inom rimliga gränser. Så är ju knappast fallet nu. Det är en betydligt mera sympatisk väg att gå. Vid det enda tillfälle man gjorde ett sådant försök vann man åtminstone det resultatet att en överenskommelse nåddes om att inte annonsera i sådana tidningar och publikationer, vilka vände sig speciellt till ungdomen. Dessutom lyckades man komma överens om att inte annonsera

Begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, m. m.

om cigaretter på biografen eller på idrottsplatser i samband med idrotts-tävlingar. Jag förmodar att den överenskommelsen hålles av de parter som berörs. Jag skulle tro att detta är ett trevligare tillvägagångssätt när det gäller att komma till rätta med reklamen, framför allt den överdrivna och osmakliga, än att tillgripa förbudslagstiftning.

Jag har tidigare sagt att motionärer-nas yrkanden är alltför begränsade. Det som motionärerna dyker ned på är egentligen en detalj. Man tar inte ett samlat grepp om problematiken. Vad som här behövs är inte enbart en begränsning av reklamen, vilket också framhållits av en del tidigare talare, utan det är framför allt propaganda mot tobaksbruket, saklig upplysning om tobaksbrukets verkningar, inrättande av avvänjningskliniker etc.

Jag läste helt nyligen i någon av de tidningar som utges här i Stockholm om en läkare vid karolinska institutet som förestår en sådan avvänjningsklinik. Han klagade över att kliniken inte räckte till varken beträffande platsantal eller i fråga om läkare och övrig personal. Den verksamheten behöver alltså byggas ut. Säkerligen behövs fler sådana kliniker i vårt land. En effektiv väg tror jag skulle vara kampanjer mot tobaksbruket i förening med propaganda för avvänjningskurer under medicinsk ledning.

Några talare har berört den norska utredningen. Jag förstod att den skulle komma upp och jag har därför också studerat den. Det är en mycket ambitiös expertutredning som har levererat ett stort material. Vad rekommenderar då denna utredning? Jo, efter sina ingående studier av vilka åtgärder som har vidtagits i andra länder, den medicinska forskningen på området, skadeverkningarna m. m. rekommenderar den följande:

1) Saklig upplysning, en avdramatiserad upplysning, som utredarna ut-

trycker det. De påpekar alldeles särskilt att om upplysningen inte är saklig och avdramatiserad kan den ha motsatt effekt mot vad man avser.

2) Terapeutiska åtgärder. Därmed tycks utredarna mena avvänjningskurer under medicinsk ledning.

3) En begränsning av reklamen. Denna begränsning föreslår de dock inte genomförd i första hand genom lagstiftning, utan de rekommenderar förhandlingar och överenskommelser mellan de parter som berörs. De antyder att om dessa förhandlingar leder till resultat kan detta läggas till grund för en lagstiftning om begränsning av tobaksreklamen.

De tre saker som man föreslår framgår av sammanfattningen i utredningen. Men tydligen är utredningsmännen själva inte så där hundraprocentigt övertygade om effekten av de föreslagna åtgärderna. I sammanfattningen sägs avslutningsvis: Även om man näppeligen kan ha stora optimistiska förväntningar, menar utredningen att vad som föreslagits skall visa sig ha positiva verkningar.

Jag för min del gjorde den reflexionen när jag läste den slutsats som utredningen kommit till, att utredningen själv tydligen inte är så där alldeles övertygad om att resultatet kommer att motsvara vad uppdragsgivarna har väntat sig.

Utredningen understryker emellertid att det för att man verkligen skall nå ett resultat är nödvändigt att åstadkomma en samordnad insats mellan de tre komponenterna, d. v. s. att upplysning, restriktiva åtgärder och terapeutiska åtgärder integreras och avstämmas i förhållande till varandra. Om det icke sker och om det icke finns balans mellan de tre komponenterna, kommer effekten att avta.

Jag tror att detta är en realistisk bedömning och en väg att nå ett resultat. Här föreslås emellertid att man ensidigt skall inrikta sig på en utredning som

Begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, m. m.

tar sikte på en enda detalj, i detta fall åtgärder mot reklam, närmast begränsad till reklam i form av annonsering, en åtgärd vars värde man kan ifrågasätta. Att på det sättet begränsa utredningen till en detalj i komplexet tror inte heller jag leder till något resultat. Detta har varit avgörande för min ståndpunkt. — Vad man saknar i motionen är alltså ett samlat grepp.

Dessutom måste jag ifrågasätta om det verkligen är nödvändigt att ha en utredning för att sätta i gång upplysning i detta fall. Alla är ju överens om att tobaken har skadeverkningar och att särskilt ungdomarna måste upplysas. Denna upplysning kan man ge utan att tillgripa en utredning. Är man övertygad om att reklamen ökar konsumtionen så bör man genom överenskommelser söka inskränka reklamen. I varje fall bör man pröva den vägen ytterligare innan man ger sig in på lagstiftning. Om angelägenheten av att ordna flera avvänjningskliniker och skaffa mer personal till dessa kliniker torde bara en mening råda, och det behövs knappast en utredning för att man skall göra denna utbyggnad. Det är bara fråga om att plocka fram de resurser som behövs.

Dessa tre vägar tror jag innebär ett samlat och mera realistiskt grepp på detta viktiga problem än den väg som motionärerna anvisat. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte sagt att utskottsmajoriteten är negativ. Jag tycker utlåtandet andas av en ganska stor förståelse för att åtgärder måste vidtas i syfte att begränsa tobakskonsumtionen, framför allt bland ungdomen.

Herr Anderson i Sundsvall gör gällande, att vi inte föreslagit något samlat grepp. Jag frågar då: Vill herr Anderson i Sundsvall stödja oss om vi

begär en utredning, som omfattar hela tobaksfrågan och alltså även frågan om tobakens skadeverkningar?

På herr Andersons fråga vad vi syftar till när vi begär en begränsning av tobaksreklamen vill jag svara, att vi avser reklamen över huvud taget men framför allt den reklam som görs i tidningarna. Det är den som har den största genomslagskraften.

Vi beslutar här i riksdagen om så mycket utredningar av större eller mindre angelägenhetsgrad. När vi nu ser hur tobakskonsumtionen ökar och när vi genom tidningar, radio och TV får uppgifter om tobakens skadeverkningar, finns det väl alla skäl att pröva möjligheterna att begränsa konsumtionen. Kan en utredning medverka härtill, vore väl mycket vunnet med en sådan utredning. Norrmännen försökte. Jag vet inte om herr Anderson i Sundsvall missuppfattade mig. Jag har emellertid inte sagt, att man i Norge pläderar för en lagstiftning, utan det var fråga om att söka åstadkomma en begränsning. Är den vägen framkomlig i Norge, borde den väl vara framkomlig även i vårt land.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle ha varit min gode vän, utskottets värderade talesman, herr Anderson i Sundsvall, mycket tacksam om han talat om vilket material man bygger sitt uttalande överst på s. 8 i utskottsutlåtandet på. Jag efterlyste det i mitt anförande.

När utskottet som skäl för sitt yrkande om avslag på min motion åberopar att erfarenheterna från USA, där man haft varningsskyldighet, visar att varningarna inte har någon mätbar effekt på förbrukningen, så tycker jag nog att man annonserar en viss argumentnöd. Utskottets skrivning är mycket skickligt gjord, bl. a. därför att den kan tolkas på olika sätt. Utskottet har varken sagt något positivt eller något negativt,

Begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, m. m.

utan bara detta att man i USA inte fått fram någon mätbar effekt. Nej, det tror jag säkert!

Med de krav som kammaren har på statistisk saklighet är det givetvis inte möjligt att efter ett och ett halvt år lägga fram någon statistik som kan sägas vara övertygande. Men underförstått ligger väl i utskottets skrivning att varningen som profylaktisk åtgärd inte är värd någon uppmärksamhet. Det är mot detta som jag gärna vill inlägga en liten gensaga så här i slutet av debatten.

Herr **RIMMERFORS** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Anderson i Sundsvall efterlyste någon ytterligare motivering för vad vi har anfört i reservationen.

Låt mig först säga att hela anförandet av utskottets talesman präglades av det djupa ansvar som tillkommer en folkets lärare. Han avsäger sig all likgiltighet och all känslökyla — jag har inte tilltrött honom några sådana egenskaper. Jag skulle också vilja säga att detta gäller hela utskottet som skrivit förnämligt, även om utskottet till sist skiljer sig från oss reservanter i fråga om det tekniska yrkandet och dess motivering.

När det gäller argumenten sade visserligen herr Anderson att några av oss delvis har talat om något annat än själva förslaget, men jag tyckte nog att herr Anderson själv gjorde detsamma. Det länder honom till heder, ty han tog lik-som vi upp hela problemet, och det hör ihop. Möjligen skall vi få återkomma till det, såsom herr Börjesson i Falköping också antydde.

Det är riktigt att vi inte har några delade uppfattningar om tobakens skadeverkningar. Dock anförde herr Anderson att tobaksrökningen bara är en av orsakerna till luftföroreningen. Jag skulle vilja skärpa det litet och säga att tobaksrökningen är en mycket väsentlig anledning till en rad av de här

angivna sjukdomarna. Låt mig bara mycket kortfattat återge några uppgifter ur en svensk läkarrapport. Man tycks vara ense om att under år 1965 inträffade 1 489 dödsfall på grund av sjukdomar i luftvägarna, som »med säkerhet var orsakade av rökning». Det gäller här lungkancer, bronkit och lungemfysem. Många av dem som dog i dessa sjukdomar bodde i bygder så genomfriska som norra Jämtland eller Dalarnas skogsområden och det är uppenbart att de just inte kunnat fara illa av luftföroreningar!

Jag skall försöka hinna påpeka en sak till. Herr Anderson sade att han inte trodde att en sådan utredning ensam skulle ge positivt resultat. Det tror inte vi heller, och det har vi mycket tydligt sagt.

Sedan är det fråga om effekten av dessa åtgärder. Man vet ingenting förrän man har provat dem, och det är väl därför som vi tycker att man borde åstadkomma litet mera prövning. Herr Anderson räknade upp en hel del saker som egentligen styrker reservationen. Han säger att det finns inkonsekvenser på flera områden, och det har både herr Wiklund och vi påpekat.

Vad slutligen det norska exemplet vidkommer, så hänvisar jag bara till ett enda ord som måste få komma med i protokollet. Jag skall lämna den norska texten till sekreteraren. Det står visserligen som herr Anderson säger att »Utvalget anbefaler at Sosialdepartementet innkaller til slike forhandlinger» med tobakstillverkarna, men sedan står det att »Utvalget har veiet fordeler og ulemper ved et totalt reklameforbud mot hverandre, og er kommet til at tobaksreklamen bør begrenses så langt i retning av totalt reklameforbud som det er praktisk mulig å håndheve».

Herr **ANDERSON** i Sundsvall (fp) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först beträffande herr Gustafssons i Borås efterlys-

Begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, m. m.

ning av motiven till formuleringarna i utskottets utlåtande med anledning av hans motion säga, att när motionen behandlades, efterlystes i utskottet, om man i Amerika hade kunnat påvisa något resultat av den varning, som trycks på cigarettpaketet. Det upplystes då att cigarettkonsumtionen i Amerika per capita ligger ungefär tre gånger så högt som hos oss i Sverige och att man icke någonstans har kunnat finna något som tyder på att påskriften har haft effekt.

Formuleringen i utskottsutlåtandet är, det erkänner jag, kanske något för kategorisk. Det finns ännu inte något underlag för något konstaterande, och det är väl också ganska svårt att göra ett konstaterande. Men den omständigheten att förbrukningen av cigaretter per capita i USA är tre gånger så hög som hos oss kan väl ändå på sitt sätt tyda på att varningen inte har haft några större effekter. Jag medger att min slutsats icke har helt tillfredsställande logisk underbyggnad. Det är emellertid bakgrunden till formuleringen på sid. 8 i utlåtandet.

Beträffande herr Rimmerfors' referat vill jag bara säga att hans referat är riktigt, men man får ju dock beakta den pessimism som kommer till uttryck i slutsatsen ifrån utredarnas sida och framför allt beakta att utredningen ju inte har givit något resultat i form av lagstiftning. Det återstår att se om så blir fallet.

Med anledning av att herr Börjesson i Falköping frågade, om han kunde påräkna mitt stöd om till kommande år läggs fram en motion om ett helhetsgrepp på detta problem, vill jag säga, att det beror på hur motionen blir utformad och hur yrkandena ställs. Jag binder mig inte på detta stadium. Jag har inte samma intresse för utredningar som herr Börjesson. Jag framhöll, i mitt anförande att för att genomföra dessa åtgärder: upplysning, begränsning av reklam och medicinska åtgärder, behövs det egentligen inte någon ut-

redning. De åtgärderna kan vidtas utan utredning. Jag har den uppfattningen att vi kanske har litet för mycket av utredningar på gång, däribland åtskilliga, där det kan vara mer eller mindre problematiskt, om de kommer att leda till ett effektivt resultat.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Kanhända är det på sin plats att jag som absolutist ända från barnaåren och kanske också som en av de första i landet som propagerat för rökrum på sjukhusen säger några ord i denna fråga.

Låt mig kort och gott konstatera, att fara för folkhälsan genom förgiftningar föreligger på en rad områden. Jag tror att rökbruket är en stor fara. Men har motionärerna och reservanterna exempelvis tänkt på att den potatis herrarna och damerna nu äter är föremål för en förgiftning som troligen är mycket farligare än rökbruket, och har ni tänkt på att föroreningarna från bilar, biocider m. m. är en oerhört allvarlig fråga? Beträffande faran för förgiftning kan man säga att vi alldeles säkert håller på att förgifta både människor och natur på ett synnerligen allvarligt sätt, men tror man att man kan komma till rätta med rökbruket genom en utredning och genom att förbjuda reklam gör man sig skyldig till en övertro, som inte har med realistiskt tänkande att göra.

Som sexåring lyssnade jag för första gången till ett nykterhetsföredrag, och då målade talaren upp vilka skador spriten förorsakade. Men hur långt har vi kommit på väg i dag? Om faran för förgiftning är så stor som det sades och säges, hade ju det enda realistiska varit att ha ett förbud. Men oavsett vilken uppfattning man har om sprit och tobak är det orealistiskt att tro att ett förbud löser problemen, ty vi har inga möjligheter att göra ett förbud effektivt.

Jag har tidigare här i riksdagen förklarat att jag inte vill ha fler utredningar

Begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, m. m.

i dessa frågor, och jag undrar om det inte i reservanternas övertro i detta stycke ligger mera av bristande tro på sig själva. En utredning skulle ta många år, och under den tiden hinner vi inte göra någonting.

Mitt resonemang om giftfaran i dagens samhälle innebär emellertid inte att jag accepterar tanken att vi ingenting kan göra. Inte heller accepterar jag att man i frihetens namn skall ha rätt att förstöra både naturen och folkhälsan. Men här gäller det metoderna att komma till rätta med missförhållandena, och där har vi inte löst några problem alls.

Om någon grupp människor i vårt land borde gå före med gott exempel i fråga om sprit och tobak, skulle det självfallet vara riksdagsmännen. Men både herr Rimmerfors och jag måste erkänna att detta inte kan genomföras. De som har den uppfattningen att så skulle kunna ske, kanske på andra områden, utför handlingar som kan bli föremål för kritik.

Jag kommer i detta ärende att yrka bifall till utskottets hemställan. Oavsett vilken inställning vi har till tobaken undrar jag om vi inte med Carlyle måste säga: En människas mål är en handling, ej en tanke, vore den aldrig så ädel!

Jag anser inte att vi kommer till rätta med vare sig tobaksrökningen eller bruket av andra njutningsmedel endast genom tro. Om vi verkligen anser att detta är en folksjukdom och vill angripa problemet, anser jag att vi måste gå förbudsvägen. Ingen har emellertid velat rekommendera något sådant i detta sammanhang.

Det vore lämpligt att samhället satade mera på rökavvänjningskliniker och dylikt. Detta är liksom så mycket annat en medicinsk fråga, men när det gäller att anslå medel till medicinsk forskning och hjälp i detta avseende har riksdagen varit ytterst snål. Utredningar som kanhända kostat mera

pengar och som oftast givit mycket små resultat har man emellertid accepterat.

Herr talman! Jag har velat göra denna deklaration för att herr Anderson i Sundsvall inte skall bli ensam om sitt avslagsyrkande. Jag tror att det finns starka grunder för att avslå de förevarande motionerna. Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Eftersom jag är ansvarig för motionen i detta ärende var det med en känsla av obehag jag hörde utskottets talesman anföra som skäl för avslagsyrkandet att motionärerna inte hade talat om vad de avsåg med tobaksreklam. Om man har läst motionen med uppmärksamhet kan man mycket väl konstatera att det i första hand är fråga om tidningsreklamen. Vi har klart sagt ifrån på den punkten i motionen. Men självfallet ville vi inte begränsa utredningen till enbart tidningsreklamen — annonseringen — som i detta fall är den huvudsakliga propagandametoden, utan vi ville ha en förutsättningslös utredning.

Jag finner också att utskottets talesman säger att han är emot utredningar över huvud taget, men sedan säger han att vi har alltför mycket begränsat vårt yrkande. Skall det vara en utredning så skall det vara ett samlat grepp — en stor utredning. Man är emot utredningarna när de är små, men får man bara en tillräckligt stor utredning är man tydligen villig att acceptera den. Då vill jag skynda mig att säga att självfallet har vi ingenting emot ett sådant samlat grepp. Tvärtom tycker jag att det vore helt naturligt om utskottets majoritet hade den inställningen att man »hakade på» vårt yrkande och föreslog riksdagen att tillsätta en sådan större utredning som tar ett samlat grepp på den problematik det här gäller.

Jag konstaterar med tillfredsställelse

Begränsning av eller förbud mot tobaksreklam, m. m.

att också utskottets majoritet och dess talesman ser mycket allvarligt på frågan om tobaksbrukets fortsatta utbredning, inte minst bland ungdomen, samt på de skadeverkningar det medför.

Jag håller också med om att man bör försöka verka på samtliga de tre fronter som herr Anderson i Sundsvall talade om — det är självklart. Vi har även i motionen klart sagt ifrån att forskning och upplysning är de viktigaste framkomstvägarna när det gäller att hålla tillbaka tobaksbruket. Men reklamen har onekligen en betydande inverkan på tobaksbrukets utbredning. Även på det området bör våra krafter sättas in.

Nu framhåller utskottets talesman att man bör försöka få till stånd frivilliga överenskommelser om ytterligare begränsning av reklamen. Vi har ju redan träffat sådana frivilliga överenskommelser, men utskottets talesman menar att man ännu inte uppnått en rimlig begränsning av tobaksreklamen. Det uppsatta målet är således inte nått. Vi måste därför ställa oss frågan vad som ytterligare kan göras. Vi har ansett att en utredning bör undersöka om det är möjligt att på andra vägar uppnå det som vi syftar till.

När vi är eniga om så mycket, varför då inte vara eniga om att tillsätta en utredning för att utröna möjligheterna att nå resultat på detta område?

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rimmerfors begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

andra lagutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Erik Filip Petersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Rimmerfors begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 130 ja och 51 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 92; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 92.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropo-

Behörigheten att utöva tandläkaryrket

sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 138 ja och 35 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 26

Behörigheten att utöva tandläkaryrket

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 53, i anledning av väckta motioner angående behörigheten att utöva tandläkaryrket.

Andra lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade likalydande motioner, I: 618 av herr *Blomquist* samt II: 799 av herr *Rubin m. fl.*, i vilka hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhaller om sådan ändring av lagen om behörighet att utöva tandläkaryrket att rätten att utprova tandproteser för personer, som helt saknar egna tänder, kan anförtros särskilt kvalificerade tandtekniker».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 618 och II: 799, inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Lundberg* (s).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr RUBIN (mbs):

Herr talman! 7 000 svenskar mellan 15 och 75 år har tandprotes. Ingen statistik finns på hur många av våra medborgare som är i behov av hel- eller halvprotes, men avsaknaden helt eller delvis av tänder utgör ett oerhört stort

problem för våra medmänniskor, särskilt åldringarna.

Vi har inte tillräckligt med tandläkare i vårt land, men däremot för närvarande för många tandtekniker. Enligt lagen om behörighet att utöva tandläkaryrket får endast legitimerade tandläkare utprova och insätta proteser. I motionen nr 799 i denna kammare föreslås en ändring av denna lag, så att särskilt kvalificerade tandtekniker får rätt att utprova tandproteser åt personer som helt saknar egna tänder. Inom folktandvården anställd tandtekniker skall i princip ha av medicinalstyrelsen utfärdad behörighetsbevis som examinerad tandtekniker. Sådant behörighetsbevis utfärdas till den som genomgått föreskriven utbildning vid statlig tandteknikerskola. Den sammanlagda utbildningstiden är fyra år, uppdelad på teoretisk och praktisk utbildning, som för närvarande i fråga om helprotes endast omfattar den tekniska framställningen på laboratorier. Jag vill betona, att motionärerna givetvis menar, att endast kvalificerade tandtekniker skall få arbeta i sanerad mun. Därför måste givetvis nuvarande tandteknikerutbildning förlängas och kompletteras för att vi skall få skickliga protetiker. Jag är fullkomligt övertygad om att dessa protetiker skulle kunna medföra väsentligt prisbilligare proteser för allmänheten.

Laboratoriepriset för plattprotes i hel överkäke, allt material inräknat utom tänder, är enligt Dentallaboratoriernas Riksförbunds cirkaprislista för landsorten 110 kronor. Tänderna kan av någorlunda stora förbrukare inköpas till ett pris av ungefär 1:25 kronor per styck. Man kommer så till en kostnad av ungefär 127:50. Men detta är som jag nämnde ett cirkapris, och på detta lämnar många laboratorier mycket kraftiga rabatter — upp till 40 procent, enligt de uppgifter som jag har fått.

Arbetstiden för en sådan protes på ett laboratorium har enligt en lönsam-

hetsutredning beräknats till 4 timmar 20 minuter. För att få denna protes lär patienten i allmänhet behöva gå till tandläkaren fem till sex gånger, med tio till trettio minuter långa sittningar varje gång.

Hur mycket kostar en sådan tandprotes hos en ansedd tandläkare i Stockholm? Jag besvarar inte frågan, men det är fullkomligt uppenbart att tandläkaren många gånger gör för stora kostnadspålägg. Många pensionärer och åldringar har helt enkelt inte råd att skaffa sig tandprotes. Det är den bistra sanningen.

Inom sjukvården i Sverige finner man numera en allt större differentiering. För inte alltför länge sedan var det t. ex. inte tillåtet för sjuksköterskor att ge sprutor eller för bandagister att ta avtryck för framställning av proteser. Helt nyligen har optikerna i Sverige fått behörighet att utprova glas för korrigerigering av felaktig syn. Vad tjänar detta till och vem tjänar egentligen på det? Allt utgår ifrån att avlasta en yrkesgrupp, läkarna, som på ett effektivare sätt bör kunna utnyttja sitt större kunnande på särskilda områden och överlåta till andra, mera specialiserade yrkesmän, exempelvis optikerna, att efter kompletterande studier och utfärdad behörighetsbevis från medicinalstyrelsen utföra det arbete som de helt inriktat sin yrkesutbildning på. Genom denna differentiering tjänar allmänheten tid och pengar; tid genom att inte behöva stå i kö för att bli upplyst om att någon annan än den patienten besöker skall utföra det arbete som han behöver få gjort, pengar därför att tidsfaktorn kan nedbringas. Jag tror inte att någon sådan differentiering skulle ha kommit till stånd, om de svenska läkarna på minsta sätt tvivlat på att någon av de yrkesgrupper som jag nämnt skulle kunna tillgodogöra sig en vidareutbildning av sådan omfattning att den skulle täcka behovet av kunnande för att utföra ett kvalificerat arbete.

Behörigheten att utöva tandläkaryrket

Jag finner att en likartad differentiering skulle kunna genomföras inom tandvården. Man är redan på god väg genom att utbilda tandhygienister. I linje med detta bör man även kunna utbilda tandprotetiker. I våra nordiska grannländer Danmark och Finland har man legitimerade praktiska tandprotetiker. I Danmark finns ett avtal mellan de legitimerade tandteknikerna och sjukvårdarna.

Utskottet framhåller i sitt utlåtande att den omständigheten, att en viss tandläkarbrist för närvarande finns i vårt land, inte får tas till intäkt för åtgärder som i varje fall på längre sikt skulle vara till skada för tandvården. Jag frågar mig hur detta skulle kunna vara till någon som helst skada. Givetvis måste, som jag förut sade, tandteknikerutbildningen förlängas och kompletteras så, att vi får gedigna tandprotetiker. Se på Danmark! Folketingsmannen Lysholt Hansen säger bl. a. att över hälften av den danska befolkningen som är i behov av tandproteser fått dessa av de praktiserande tandteknikerna, vilkas verksamhet under alla dessa år inte givit anledning till någon offentlig kritik. Direktören för de samlade danska sjukvårdarna, folketingsman Nils Mörk, säger i en dansk tidskrift, att de legitimerade tandteknikerna har tillförsäkrat allmänheten utmärkta proteser till rimliga priser och att sjukvårdarna är mycket nöjda med det goda samarbetet.

I sitt remissyttrande över motionen säger Sveriges tandläkarförbund, att tandläkarhögskolan i Malmö har mycket tråkiga erfarenheter av den behandling som svenska patienter erhållit av danska tandtekniker och att dessa erfarenheter starkt talar för att motsvarande rätt inte bör införas i Sverige. Jag vill då påpeka att det i Danmark tyvärr finns många kvacksalvare, d. v. s. icke legitimerade tandtekniker, och att det ofta är sådana som svenskar uppsöker i vårt broderland. Varför far man då till Danmark? Ja, dels vet man att

Behörigheten att utöva tandläkaryrket

väntetiden i Sverige är lång, men dels och framför allt gör man det därför att behandlingen i Sverige är så kostsam, att t. ex. en vanlig folkpensionär helt enkelt inte har råd att skaffa sig tandprotes.

Utskottet säger att det inte är klarlagt, om det är möjligt att genom en påbyggnad av nuvarande utbildning skapa en kår av särskilt kvalificerade tekniker som i fråga om den begränsade del av odontologin som framställning och insättning av helproteser utgör kan prestera ett arbete som kvalitetsmässigt i och för sig är jämställt med motsvarande arbete som utförts av den som har fullständig tandläkarutbildning.

Jag anser att det måste vara självklart att om man inom en som utskottet säger begränsad del av odontologin ger specialutbildning, måste man också få fram en dugande yrkeskår av legitimerade tandprotetiker. Det har visat sig både i Finland och i Schweiz där man nyligen antagit sådana lagar som ger tandteknikern rätt till vidareutbildning och legitimation som tandprotetiker. Utskottet är oroligt för att om vissa tandtekniker fick rätt att i begränsad utsträckning arbeta i patientens mun detta tandvårdsarbete skulle komma att anses vara av lägre kvalitet. Jag vill på nytt hänvisa till resultatet i Danmark där hälften av befolkningen, som är i behov av tandproteser, har fått sådana av mycket god kvalitet till rimliga priser, och ingen offentlig kritik har, som jag sade, hittills kunnat riktas mot denna gedigna yrkeskår. I en dansk undersökning har man för övrigt konstaterat att allmänheten får ge ända upp till 300 procent mera för en protes framställd av tandläkare än av legitimerad tandtekniker.

Utskottet skriver: »Ytterligare måste i detta sammanhang beaktas, att protes-tekniken befinner sig i en snabb och fortskridande utveckling och att därför en kompletterande utbildning, som i dagens läge är till fyllest, inom en mycket nära framtid kan visa sig otillräck-

lig för att fylla de krav som då måste ställas vid protesinsättning.»

Jag anser det inte vara något argument för att underlåta vidareutbildning av kvalificerade tandtekniker till tandprotetiker med rätt att arbeta i sanerad munhåla. Givetvis befinner sig protes-tekniken i snabb, fortskridande utveckling, men inom vilka samhällsområden pågår inte en liknande snabb utveckling utan att man därför undviker undervisning och kompletterande utbildning. Nej, snarare forcerar man forskningen eller utbildningen för att om möjligt möta framtiden med ökade resurser, i det här fallet ge möjlighet för den stora allmänheten som är i behov av tandprotes att få detta prisbilligare och enklare än under nuvarande förhållanden, kort sagt om möjligt förbättra och på sikt lösa ett av de många akuta problemen i vår sjukvård.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till motionen II: 799.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag har till detta utskottsutlåtande fogat en blank reservation som ett uttryck för min uppfattning att det är oerhört viktigt att vi kommer till rätta med de problem som folktandvården i vårt land brottas med. Att jag inte har kunnat yrka bifall till motionen beror på dess formulering. Men jag vill ärligt och öppet erkänna att jag tror att riksdagen ändå bör komma ihåg att den praktiska situation som vi har i det svenska samhället av i dag verkligen borde innebära, att man även prövade vidgade möjligheter för tandteknikerna att hjälpa våra tandläkare och sjukvårdsstyrelser att komma till rätta med ett allvarligt problem.

Jag vill erinra om att riksdagen förut — i varje fall andra kammaren — på grund av en motion klart och tydligt

har accepterat andra lagutskottets då föreliggande utlåtande, där man sade: »Den rådande bristen på tandläkare aktualiserar i detta sammanhang frågan om icke också tandteknikerna böra lämnas befogenhet att på tandläkarens ansvar och under dennes överinseende utföra arbeten i sanerad munhåla.»

Jag har också det intrycket att medicinalstyrelsen med hänsyn till det allvarliga läge vi hade i fråga om folktandvården accepterade en prövning av nya vägar. Den som fått uppleva min ungdoms tandvård och sedan haft möjligheten att i en hälso- och sjukvårdsstyrelse följa dagens explosiva tillväxt i fråga om behovet av tandvård, måste ändå säga sig att våra tandtekniker att döma av all praktisk erfarenhet mycket väl skulle kunna utföra betydligt mera arbete i sanerade munhålor än vad som för närvarande sker.

När man här framhåller att det bekräftande proteser i framtiden kommer att ske en hel del, vill jag säga att jag har alldeles klart för mig att protestekniken precis som allting annat kommer att utvecklas. Detta är dock en fråga som gäller hela vår tandläkarkår, eftersom denna har en mycket begränsad utbildning i fråga om proteserna.

Om jag förstått det hela riktigt, blir det när det gäller protesteknikens utveckling fråga om operativa ingrepp, som kräver att även andra läkare inom plastikkirurgin måste kopplas in. Det blir något helt annat än vad nuvarande tandläkare och tandtekniker kan prestera.

Situationen inom folktandvården är i dag så allvarlig att jag vädjar till regeringen att pröva möjligheterna att vidga tandteknikernas rätt att utföra arbeten i sanerad munhåla. Jag hoppas att regeringen skall förstå vilket allvarligt läge vi befinner oss i och vidtar åtgärder för att hjälpa människor som är i behov av nya tandproteser och dylikt.

Herr talman! Jag har velat göra denna deklaration.

Behörigheten att utöva tandläkaryrket

Fru SKANTZ (s):

Herr talman! Jag tror att vi alla är medvetna om det allvarliga problem som har tagits upp i motionen, ehuru alla inte anser sig kunna vara med om att omedelbart genomföra en sådan lagändring som däri föreslagits.

När man läser motionen får man den uppfattningen att motionärerna anser att en rehabilitering av bettet genom total plattprotes är en ganska enkel sak. Att så inte är fallet kommer man emellertid ganska snart underfund med inte minst när man i Svensk Tandläkare-Tidskrift läser ett referat från ett symposium som anordnats rörande den tandlöse patientens problem och behandling. Denna artikel har även utskottet åberopat.

Flera talare sade där att protespatienterna är en mycket svårbehandlad patientgrupp och att orsakerna här till är många. Patienten är, som man uttrycker det, invalidiserad, och det är väl därför som man numera talar om »muninvalider». Man vet också att de som får proteser har en relativt hög genomsnittsalder, och det gör att anpassningsförmågan är sämre.

Till detta kommer att många känner oro för att få en protes. Man oroar sig för att den skall förändra utseendet och att den kommer att påverka tal- eller tuggningsförmågan. Det är naturligtvis ett problem som vi bör ägna stor uppmärksamhet åt. Man räknar med att det finns ungefär en miljon tandlösa individer som berörs av detta problem.

Men nu har man börjat med en annan metodik vid tandprotesframställning. Tidigare gjorde man så att man extraherade alla tänderna, varefter patienten fick gå tandlös, ibland i flera månader. Motiveringen var att protesunderlaget skulle vara läkt innan någon protes kunde framställas. Nu har man i stället infört immediat-tekniken. Det betyder att man inte drar ut alla tänderna på en gång utan efter hand som man drar ut tänderna ersättes de. Detta gör att i pro-

Behörigheten att utöva tandläkaryrket

tesen kommer tänder som när det gäller form, storlek och ställning överensstämmer med de extraherade tänderna, och det underlättar naturligtvis för patienten att anpassa sig.

Jag tycker att man i motionen inte beaktat denna nya metod som används. Man bara talar om arbetet i den sanerade munhålan.

Det är en sak som man fäster sig vid vid läsningen av motionen. Det står på ett ställe — något sådant kan väl inträffa vid all motionskrivning — att tandläkarens befattning med saken är tidsmässigt ganska obetydlig, men några rader längre ned heter det att en betydande avlastning för tandläkarna skulle kunna ske. Motionärerna motsäger sig själva.

Man ställer sig också frågan: Vad menar motionärerna med en »särskilt kvalificerad tandtekniker»? Det måste innebära att vi först skulle ha tandtekniker, sedan skulle vi ha särskilt kvalificerade tandtekniker och sedan skulle vi ha tandläkare. Och hur har man tänkt sig att dessa särskilt kvalificerade tandtekniker skulle arbeta? Skulle det vara vägg i vägg med tandläkaren eller skulle det vara på ett laboratorium eller vad är det man avser i detta sammanhang?

Man framställer hela problemet som om det är ett rent tekniskt problem att framställa en protes. Men det är ju ett medicinskt-biologiskt problem. Protesen skall provas in i sin biologiska miljö och skall inte på något sätt vara till men för patienten. Medicinalstyrelsen har i sitt remissyttrande över motionen lämnat en utförlig redogörelse för det arbete som en tandläkare måste utföra. Det är alltså inte bara fråga om att ta avtryck och bitning och sedan utföra protesen och verkställa inprovningen och justeringen av protesen, utan man understryker att det är ytterst nödvändigt att noggrann undersökning av själva munhålan göres. Om det finns några avvikelser från det normala till-

ståndet måste de bli föremål för särskild undersökning.

Medicinalstyrelsen påpekar att tandteknikerna inte har den utbildning som möjliggör att det, såsom föreslagits i motionen, omedelbart skulle kunna bli en ändring därhän att tandteknikerna självständigt skulle få arbeta i en sanerad munhåla. De har inte en utbildning som sätter dem i stånd att utföra den undersökning och den bedömning och behandling som behövs. Det är ju fråga om bedömning av t. ex. vävnadernas tillstånd eller övriga sjukliga förändringar i munhålan. Jag tycker att man förbigått även det problemet i motionen.

Medicinalstyrelsen framhåller, att det sett ur den vårdsökandes synpunkt är angeläget att kompetenskraven inte sänks för dem som skall svara för de tandlösa patienternas vård.

Svenska tandläkare-sällskapet och Sveriges tandläkarförbund yrkar avslag på motionerna. Sveriges tandläkarförbund anför att man i stället för att utvidga rätten att utföra protesarbeten till grupper med lägre kvalifikation borde överväga en förbättrad efterutbildning i protesteknik åt tandläkarna.

Herr Rubin åberopade Dentallaboratoriernas riksförbund och Svenska tandteknikerförbundet. Dessa instanser har inte tillstyrkt motionerna. Dental-laboratoriernas riksförbund föreslår att riksdagen skall hemställa hos Kungl. Maj:t om en utredning i det syfte som anges i motionerna. Svenska tandteknikerförbundet har uttryckt sig litet försiktigare. Förbundet är tydligen inställt på att riksdagen inte kommer att bifalla motionerna. Förbundet skriver i sitt yttrande, att i händelse av att motionerna inte skulle vinna kamrarnas gillande, så bör en utredning i frågan tillställas. Även tandteknikerna är tydligen litet tveksamma, huruvida man bör ge tandteknikerna med den utbildning de har i dag rätt att få arbeta i en sanerad munhåla.

Herr Rubin tog även upp frågan om kostnaderna. På den frågan utvecklar utskottet sina synpunkter på s. 16. Om tandteknikerna skall få vidgade befogenheter, så kommer det också att krävas en förlängning av utbildningstiden. En sådan förlängd utbildning kommer väl också att påverka storleken av den ersättning de begär för sitt arbete. Man kommer inte heller ifrån, att tandteknikerna för att kunna ge en sådan här behandling kommer att behöva samma utrustning som tandläkarna samt lokaler med väntrum. Det är väl helt orimligt att tänka sig, att patienterna skall gå till de laboratorier där man framställer proteserna. Det kommer patienterna säkert inte att nöja sig med.

Herr Rubin hänvisade till förhållandena i Danmark. Det är riktigt att man i varje fall i de skånska tidningarna kan få se annonser om att om man vill ha vackra nya lyxtänder, så kan man åka till den och den adressen i Danmark. De svenska tandläkarna annonserar inte på det sättet, men jag tror att alla som får proteser här i Sverige också får vad man i Danmark kallar för »lyxtänder».

En undersökning som gjordes i Malmö för några år sedan visade att av de patienter som behandlats och fått helprotes av legitimerade tandläkare hade 16,3 procent besvär med sina proteser av en eller annan anledning. Bland de patienter som behandlats av tandtekniker var 36,4 procent missnöjda med proteserna. Detta är en helt subjektiv bedömning som patienterna har gjort, och man framhåller också att patienterna blir toleranta och att om man skulle göra en objektiv granskning av proteserna skulle siffrorna bli högre.

När det gäller Danmark är väl också att säga att chefen för protesavdelningen vid tandläkarhögskolan i Köpenhamn har lagt fram ett förslag om en minst fyraårig utbildning av tandtekniker för att de skall kunna ta hand

Behörigheten att utöva tandläkaryrket

om och framställa helproteser i sanerad munhåla. Detta förslag har alltså lagts fram från en representant för tandläkarhögskolan.

Det är riktigt som redan sagts att många av dem som har proteser är folk med låga inkomster och åldringar, den senare gruppen kommer att bli allt större med den befolkningsutveckling vi har.

1961 års sjukförsäkringsutredning har i sitt betänkande om Allmän tandvårdsförsäkring redovisat en undersökning kallad tandvårdsundersökningen 1963. Av den intervjuundersökningen framgår, att bland personer i högre socialgrupp är avsaknad av egna tänder liksom protesförekomst mindre vanlig, medan avsaknad av egna tänder är vanligare bland personer med lägre inkomst. Vidare har två tandläkare i Malmö gjort en undersökning som visar att patienter med en inkomst under 8 000 kr. har en hel protes i ena eller båda käkarna i 41 procent av totala antalet fall, när det gäller inkomster mellan 8 000—16 000 är motsvarande siffra 35,4 och när vi kommer till inkomstgruppen över 16 000 är siffran 20,8. När man däremot undersöker guldterapi är siffrorna helt omvända. Då är det de som har de höga inkomsterna som har guldterapi.

Jag skulle på nytt vilja understryka vad medicinalstyrelsen har sagt, nämligen att man inte skall sänka kompetenskraven för dem som skall svara för de tandlösa tandläkarpatienternas vård, vilket man gör i denna motion. Där begär man en lagändring, man begär alltså ingen utredning utan man vill direkt ha en lagändring. Det är väl inte på det sättet man skall hjälpa dem som har svag ekonomi. Problemet är alltså störst för socialgrupp 3 och för åldringarna. De skall ha rätt att få lika kvalificerad vård som andra grupper i samhället. Vi måste hjälpa dem på annat sätt. Sjukförsäkringsutredningen har också lagt fram förslag om all-

Behörigheten att utöva tandläkaryrket

män tandvårdsförsäkring. I det förslaget finns också upptaget viss ersättning för såväl fast som avtagbar protes.

Sedan kan man väl också säga att en utbyggnad av folktandvården skulle kunna vara till hjälp för många. Jag vill framhålla för herr Lundberg att det tillsatts en utredning om folktandvårdens ställning och organisation, som visserligen påbörjades först i december 1966 men som har till uppgift att just söka finna vägar att öka folktandvårdens kapacitet.

Att lösa de tandlösas problem på det sätt som föreslagits i motionen tror inte utskottsmajoriteten på, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan, som innebär avslag på motionen.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Det är gott och väl att som fru Skantz säga att man skall ha rätt att få hjälp, men problemet är hur man skall kunna bereda hjälp när det föreligger så stor brist på tandvårdspersonal.

Jag undrar om inte fru Skantz sammanblandat frågorna något, ty missbildade tandställningar m. m. kräver operativa ingrepp, varvid inte endast tandläkaren utan plastikkirurgen måste träda till. Jag är väl medveten om prote-sens förbannelse ty jag har i viss utsträckning både praktiskt och på annat sätt prövat den. Det är självklart att man, om man inte sett eller prövat på hur det ligger till i verkligheten, kan skapa teoretiska föreställningar, som inte har något som helst att göra med förhållandena i verkligheten.

När man här så starkt har stött sig på Tandläkarförbundets yttrande vill jag rekommendera fru Skantz att läsa vad Tandläkarförbundet har sagt om exempelvis amalgam, kvicksilver m. m. Om fru Skantz läser vad JO har sagt till »experterna» i det sammanhanget och i ett utlåtande nu i dagarna, vågar jag säga att man skall vara försiktig med att tro.

Men vad vi kan konstatera i dag är att någonting måste göras. Jag har inte anslutit mig till motionärerna, men jag anser att frågan är så viktig att vi nu måste få ett praktiskt handlande och inte bara uttalanden och tro i detta sammanhang. Det är detta jag har varit underkunnig om.

Jag är också medveten om att det finns medicinska, biologiska och psykologiska faktorer att ta hänsyn till, men jag kan försäkra fru Skantz om att jag har både i praktisk verksamhet som ordförande i en hälso- och sjukvårdsstyrelse och i övrigt försökt komma till rätta med problemen inom folktandvården. När man möter svårigheterna måste man också vara beredd att undersöka, om man inte genom att slå in på andra och nya vägar kan komma till rätta med de nu så allvarliga problemen.

Herr RUBIN (mbs):

Herr talman! Jag vet inte om fru Skantz har varit så särskilt på bettet när hon läste motionen i denna fråga. I dess kläm står klart och tydligt, att utprovning av tandproteser för personer som helt saknar tänder kan anför-tros särskilt kvalificerade tandtekniker. Jag är väl medveten om, som fru Skantz säger, att andra metoder används på patienter som fortfarande har tänder kvar i munnen och att sådana arbeten givetvis måste utföras av tandläkare. Men här är det fråga om att arbeta i en sanerad munhåla, där det helt saknas tänder.

Fru Skantz tror inte att det är möjligt att utbilda tandtekniker att sköta sådana arbeten. Varför inte det? Om fru Skantz studerar förhållandena i Finland, där man år 1964 genomförde en sådan lag, finner hon att resultatet har utfallit mycket lyckligt. Som jag tidigare betonade har i Danmark ingen offentlig kritik hittills riktats mot — jag betonar det — de legitimerade tandtekniker som utför sina arbeten.

När den nya tandvårdslagen even-

Hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension

tuellt kommer kan det vara skäl att beakta, hur tacksamma de danska sjuk-kassorna är över att ha en gedigen yrkeskår som har specialiserat sig på en viss gren inom tandvården. Det är ju, som fru Skantz nämnde, skrämmande att en miljon svenska människor helt eller delvis saknar tänder. Hur tror fru Skantz att människorna skall hjälpas i framtiden om vi inte utbildar specialister inom det område det här gäller, d. v. s. protetiker?

Fru SKANTZ (s):

Herr talman! Jag har, herr Lundberg, verkligen läst de remissyttranden som föreligger. De uttalar sig emellertid bara om den motion de fått att uttala sig om och tar följaktligen inte heller upp de problem som herr Lundberg tar fram. Inte heller jag fann någon anledning att beröra dessa.

Också utskottet hade att behandla den föreliggande motionen och ingenting annat. I den krävs ingen utredning. Personligen har jag inget emot att frågan utredes. Tandteknikerna är en väl kvalificerad yrkesgrupp, men de har i dag inte den utbildning som fordras för att självständigt och på eget ansvar utföra de arbetsuppgifter som nämns i motionen. De är utbildade för att på ett laboratorium tillverka proteser. Det kan väl inte vara meningen att vi nu skall luckra upp bestämmelserna? Om vi skall kunna hjälpa dem som behöver hjälp, särskilt när vi vet att det främst gäller människor med svag ekonomi, måste väl problemen lösas på annat sätt, d. v. s. så att vi också hjälper dem ekonomiskt.

Vad sedan tillgången på tandläkare och tandtekniker beträffar råder det brist på båda kategorierna. Herr Rubin ansåg att det är gott om tandtekniker, men där har jag en annan uppfattning. Om vi därför, som herr Rubin menade, tar undan särskilt kvalificerade tandtekniker, måste det ju bli ont om medhjälpare till tandläkarna.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 618 och II: 799; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 27

Meddelande ang. dagens plenum

Herr TALMANNEN yttrade:

Dagens plenum avses skola pågå till omkring kl. 18.30 utan middagsrast. De ärenden som eventuellt ej medhinnas vid dagens sammanträde kommer att företagas till avgörande vid plenum torsdagen den 9 november, som tar sin början kl. 10.00.

§ 28

Hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 56, i anledning av väckta motioner om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension.

Andra lagutskottet hade behandlat fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 350 av herr *Eric Carlsson m. fl.* och II: 440 av herr *Larsson* i Öskeviksby *m. fl.*, i vilka yrkades, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om utredning och förslag om ett statligt grundbelopp i det kommunala bostadstillägget om 400 kronor för ensamstående pensionär och 600 kronor för två pensionsberättigade makar tillsammans i enlighet med vad i motionen har anförts», samt

2) de likalydande motionerna I: 448 av herr *Werner* och II: 566 av herr *Nilsson* i Gävle *m. fl.*, i vilka yrkades, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om att förslag utarbetas att föreläggas 1967 års höstriktdag av-

Hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension

seende sådan ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension, att bestämmelserna om minskning av dessa tillägg vid sidoinkomster enligt angivna gränser omarbetas och att en kraftig höjning av dessa inkomstgränser sker».

Utskottet hemställde,

A) att motionerna I: 350 och II: 440 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, samt

B) att motionerna I: 448 och II: 566 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

vid utskottets hemställan under A**I**

av herrar *Eric Carlsson* (cp) och *Larsson* i Öskeviksby (cp), vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 350 och II: 440 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag om ett statligt grundbelopp i det kommunala bostadstillägget;

II

av fru *Hamrin-Thorell* (fp) samt herrar *Erik Filip Petersson* (fp), *Jönsson* i Ingemarsgården (fp) och *Jonsson* (fp), vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 350 och II: 440 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ge till känna vad reservanterna anfört.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JONSSON** (fp):

Herr talman! Vi folkpartiledamöter i andra lagutskottet har till förevarande utlåtande fogat en med II betecknad reservation, som jag något vill beröra.

Motionerna I: 350 och II: 440, som ligger till grund för utskottets utlåtande, behandlar frågan om ett statligt grundbelopp i de kommunala bostads-

tilläggen för pensionärer. När riksdagen år 1965 införde de nya reglerna för skatteutjämningsbidrag till kommunerna överfördes bl. a. kostnaderna för de kommunala bostadstilläggen helt till kommunerna och samtidigt övertog staten hela kostnaden för folkpensionen. Detta betydde en viss avlastning för kommunerna och gav dem vissa möjligheter att höja de kommunala bostadstilläggen.

Storleken på de kommunala bostadstilläggen varierar emellertid ändå väsentligt. Deras belopp kan skifta från mindre än 500 kronor och upp till 4 000 kronor per år. Detta kan bero på skilda förhållanden med hänsyn till kommunernas olika förutsättningar.

Antalet folkpensionärer i relation till det totala invånarantalet i kommunerna kan som bekant variera rätt väsentligt. Det finns kommuner där folkpensionärernas andel utgör 5 procent av invånarantalet, men det finns också kommuner där andelen uppgår till över 30 procent. Detta betyder att man, om man fördelar kostnaderna för de kommunala bostadstilläggen per invånare i kommunerna, finner relativt stora skillnader.

Jag kan i detta sammanhang också peka på att de skattehöjningar, som man inom en hel del kommuner fått lov att genomföra, innebär en viss begränsning av deras möjligheter att höja de kommunala bostadstilläggen. Detta medför en allvarlig ekonomisk belastning för vissa kommuner och — som jag sade nyss — begränsade möjligheter för dem att anpassa de kommunala bostadstilläggen till en storlek som skulle vara mera riktig och normal. Ett statligt bidrag till de kommunala bostadstilläggen skulle därför kunna medverka till en något mera naturlig avvägning och förbättra det ekonomiska läget för kommunerna.

En sådan förbättring är ju också angelägen i synnerhet för de sämst ställda pensionärerna, som endast har

Hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension

folkpensionen att tillgå för sin försörjning. När pensionären har betalat hyra och andra fasta kostnader innebär det för många att det belopp, som återstår att leva på, blir starkt reducerat.

Någon fullt tillfredsställande ordning i fråga om de kommunala bostadstilläggen kan därför inte anses råda, och frågan om ett statligt bidrag till bostadstilläggen har inte varit föremål för någon närmare undersökning. Man får emellertid också se frågan i samband med den allmänna förbättring av folkpensionerna, som bör komma till stånd genom att den allmänna standardhöjningen bör komma folkpensionärerna till del även efter 1968, en fråga som nu för statens del är föremål för utredning. Vi har också från mittenpartiernas sida krävt, att folkpensionärerna skulle få del av denna standardhöjning även efter 1968. Jag vill i detta sammanhang framhålla att vi från folkpartiets sida, när de nya skatteutjämningsreglerna antogs, i en motion bl. a. föreslog att man för att förbättra de sämst ställda pensionärernas villkor skulle införa ett särskilt pensionstillägg som skulle komma dessa pensionärer direkt till godo.

Det är rätt angeläget, att hela denna fråga bringas till en snar lösning. Enligt vår mening bör då även spørsmålet om ett statligt bidrag till de kommunala bostadstilläggen tas upp till en förutsättningslös prövning. Vi menar att man genom en sådan prövning bör få klarlagt, huruvida det kan anses vara en riktig princip, att pensionsförmånerna byggs ut med ett statligt bidrag till de kommunala bostadstilläggen. Vi har därför i vår reservation II sagt, att spørsmålet om ett eventuellt statligt bidrag till de kommunala bostadstilläggen bör upptas till prövning. Vi har inte velat i förväg binda oss för en sådan lösning, men vi förordar en förutsättningslös prövning. Det bör då finnas möjligheter att i de utred-

ningar, som nu pågår, även kunna ta upp till bedömning den fråga som här är berörd.

Jag ber, herr talman, att med vad jag här anfört få yrka bifall till reservation II.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag kan i stort sett ansluta mig till de synpunkter, som föregående talare här har framfört. Enligt vår mening vore det principiellt riktigt att staten svarade helt för pensionerna, att vi alltså hade en enhetlig folkpensionering. Men nu är det inte så. Folkpensionen måste kompletteras med bostadstilläggen.

Departementschefen sade 1965, att staten bör svara för de förmåner staten beslutar och kommunerna för de förmåner kommunerna beslutar. Detta är naturligtvis riktigt i princip. Nu är det emellertid nödvändigt för kommunerna att göra dylika tillägg, och detta har, som herr Jonsson framhöll, medfört väsentliga kostnader för kommunerna. Av utskottsutlåtandet framgår att de kommunala bostadstilläggen för år 1967 beräknas kosta kommunerna 590 miljoner kronor — det är ungefär en fördubbling sedan år 1964. Därtill kommer att antalet folkpensionärer ökar ganska kraftigt varje år. Det är också — som tidigare sagts — en väsentlig skillnad härvidlag i de olika kommunerna. Det finns kommuner där var fjärde person är folkpensionär, och den ekonomiska situationen för dem blir då sämre än i kommuner där låt mig säga var tjugonde person är folkpensionär.

Utskottet skriver: »Enligt utskottets mening har motionärerna inte föreslagit några vägande skäl för en ändring av den för endast två år sedan fastställda kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna.» Det är möjligt att motionärerna inte direkt kommit med något nytt, och jag har därför velat anknyta till detta om de

Hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension

ökade kostnaderna för kommunerna och det ökade antalet folkpensionärer.

I utskottsutlåtandet anförs vidare att pensionsförsäkringskommittén utreder en del av hithörande frågor. Detta är riktigt. Men jag skulle tro att även om pensionsförsäkringskommitténs förslag, när det en gång framlägges, leder till vissa höjningar, så måste de kommunala bostadstilläggen alltjämt finnas kvar under lång tid och kanske väsentligt höjas. Därför har motionärerna och de som avgivit reservationen I — herrar Eric Carlsson och Larsson i Öskeviksby — ansett att frågan om ett statligt grundbelopp för de kommunala bostadstilläggen borde prövas.

Jag ber för min del, herr talman, att få yrka bifall till reservationen I.

Herr NILSSON i Gävle (vpk):

Herr talman! I motionerna I: 448 och II: 566 har frågan om pensionärernas s. k. sidoinkomster och därav föranledda minskningar av vissa utgående förmåner tagits upp till behandling. Motionärerna önskar att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa om ändring i reduceringsfaktorerna och höjning av inkomstgränserna.

Det är som bekant inte många kronor en pensionär nu kan förtjäna utan att vissa pensionsförmåner minskar. Hustrutilläggen, de kommunala bostadstilläggen och pensionärsbostadsbidragen är samtliga behovsprövade. Myndigheternas syn på pensionärernas behov är lätt att utläsa ur gällande bestämmelser. Pensionsförmånerna minskar med en tredjedel för ogift pensionär om inkomsten ligger mellan 1 700 och 2 400 kronor och med två tredjedelar vid inkomster däröver. För gift pensionär är gränobeloppen 1 200 respektive 1 700 kronor. Vi vet alla att inflationen har urholkat penningvärdet och att de en gång fastställda beloppen i dag inte representerar samma värde som när de fastställdes. Pensionärernas levnadsstandard angrips betydligt hårdare och bru-

talare av prisstegringar och skattehöjningar än vad som är fallet beträffande andra befolkningsgruppers standard.

Utskottsmajoriteten ger i sin skrivning egentligen uttryck för samma uppfattning som motionärerna, men önskar avvakta pensionsförsäkringskommitténs arbete och de resultat som detta kan ge. Det är möjligt att utskottsmajoriteten och motionärerna missförstått varandra både när det gäller vårt motionsyrkande och pensionsförsäkringskommitténs arbetsuppgifter. Vårt yrkande avser att redan nu förbättra vissa förmåner, vilkas realvärde sjunkit är från år. Kommitténs arbete avser i huvudsak höjningar efter år 1968.

I den bilden kommer väl de nu utgående behovsprövade förmånerna in. De människor som har sitt liv relativt välordnat följer inte pensionsförsäkringskommitténs arbetstakt. De pensionärer som länge kämpat mot umbäranden och befinner sig på det lägsta trappsteget i välfärdssamhället, dessa människor måste nu, om utskottet har rätt, kräva av denna kommitté en något ökande arbetstakt. Det är möjligt att kommittén bakom sig har expertis som arbetar — ja, det är väl troligt att så är fallet. Men själva kommitténs arbetstakt är enligt min mening inte särskilt hög. Denna kommitté tillkallades enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 14 december 1962. Fram till den 1 november 1963 hade kommittén haft fyra sammanträden. Från november 1963 fram till oktober 1964 har kommittén sammanträtt tolv dagar. Från november 1964 fram till oktober 1965 har kommittén sammanträtt fjorton dagar. Från november 1965 till oktober 1966 har kommittén sammanträtt tretton dagar. Från det att kommittén förordnades år 1962 har den således haft sammanlagt fyrtyotot sammanträdesdagar på sammanlagt fyra år.

Jag upprepar nu, herr talman, att en redovisning av detta slag kanske inte ger någon rättvis bild av kommitténs arbete. Det är möjligt och troligt att

Hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension

mellan dess sammanträden försiggår ett intensivt arbete av olika sakkunniga. Men för de pensionärer, som ständigt och varje dag väntar en förbättring av nu urholkade förmåner, är varje dag som går och ingenting händer en stor plåga. Om utskottet sålunda vill invänta kommitténs arbete i det här avseendet, vore det kanske klokast att bryta ut denna del av arbetet och forcera fram en lösning på de områden vi har angivit i våra motioner.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionerna.

Slutligen vill jag framhålla att det problem som motionerna I: 350 och II: 440 tar upp om ett statligt grundbelopp togs upp redan föregående riksdag av den kommunistiska riksdagsgruppen. Det blev visserligen den gången avslag på motionerna, men det hindrar oss inte från att nu ge vår anslutning till denna tankegång, och jag kommer därför att rösta med reservation I vid utskottets hemställan under punkt A.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Gävle angrep pensionskommitténs arbetstakt. Jag tillhör kommittén, herr Nilsson i Gävle. Den har fått direktiv, tilläggsdirektiv och en hel del motioner från riksdagen. Vår uppgift är att lägga fram förslag angående pensionärernas situation efter 1968, och det förslaget kommer. Jag tror inte att man alltid kan bedöma en kommittés arbetseffektivitet om man räknar på det sätt som herr Nilsson i Gävle gör.

Herr NILSSON i Gävle (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Får man tolka den upplysningen så, att vi inte har att vänta några som helst förslag till lösningar beträffande höjning av pensionärernas sidoinkomster eller förbättring av de s. k. reduceringsfaktorerna?

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vi har de givna direktiven att arbeta efter.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Det förslag som motiönärerna här har lagt fram och som centerpartiets reservanter har anslutit sig till skulle, om det genomfördes, visserligen stärka de mindre bärkraftiga kommunernas möjligheter att höja de kommunala bostadstilläggen för folkpensionärerna, men det skulle i ännu högre grad innebära en hjälp till de stora och mer bärkraftiga kommunerna. Man löser inte därmed frågan om utjämning mellan de rika och de fattiga kommunerna, och man skulle bryta den linje som riksdagen anslöt sig till för bara ett par år sedan.

Den nuvarande kostnadsfördelningen antog riksdagen, som sagts här förut, år 1965, och det har inte framkommit några nya skäl för en förändring av metoden att lösa problemet med en utjämning mellan de mindre bärkraftiga och de större kommunerna. Det beslut som riksdagen då fattade innebar två i sammanhanget mycket betydelsefulla ting. För det första ändrade man reglerna för skatteutjämningsbidragen så att de små kommunerna med dåligt skatteunderlag genom denna omfördelningsprincip av staten ges möjligheter att öka sina aktiviteter. Detta skatteutjämningsbidrag har under det senaste året utgått med sammanlagt $\frac{1}{4}$ miljard kronor. För det andra övertog staten genom beslutet år 1965 alla pensionskostnader från kommunerna utom just de kommunala bostadstilläggen.

Detta senare beslut kostade det första året staten cirka 350 miljoner kronor, med vilket belopp staten alltså avlastade kommunerna.

Den sammanlagda kostnaden för bostadstilläggen är — såsom här också nämnts förut — omkring $\frac{1}{2}$ miljard kronor. Det vore väl ett djärvt grepp av

Hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension

riksdagen om den enligt motionärernas och reservanternas önskan nu beslutade sig för att hemställa om att man skall söka vägar för att vältra över en stor del av kostnaderna för bostadstilläggen på staten, när man vet att hela kostnaden för närvarande är över 1/2 miljard kronor!

Jag förstår folkpartiets tvekan att ansluta sig till detta djärva förslag. Den reservation som folkpartiet har avgivit är väl bara ett bevis för de samhörighetskänslor som råder inom mittenpartierna. Jag skulle emellertid vilja råda kammarens ledamöter att noggrant läsa den reservation som folkpartiets representanter har fogat till utskottets utlåtande — om riksdagen skulle ansluta sig till denna, tror jag att glädjen skulle bli stor i kanslihuset vid läsningen av den skrivelsen till Konungen!

När man läser denna reservation får man en vision av en skridskoåkare som glider hit och dit, som tar sig fram med en spark åt ena och en spark åt andra hållet: reservanterna byter position ungefär i varannan mening. De har således inte vågat ansluta sig till den reservation, som centerpartiet har avgivit, men de talar om nödvändigheten av att i en framtid ta upp frågan till ny behandling.

Den motion som herr Nilsson i Gävle här talade för tar upp ting som vi alla är väl medvetna om att vi har ett ansvar för, nämligen att så ändra de nuvarande förhållandena att de mindre inkomsttagarna — de som inte kommit in i ATP-systemet utan endast har folkpensionen att lita till — skall ges bättre existensmöjligheter.

Men detta är, som det säges i utskottsutlåtandet, frågor som pensionsförsäkringskommittén har fått i uppdrag att överväga samtidigt som kommittén skall framlägga förslag om höjningar av folkpensionerna. Kommittén har fått i uppdrag att undersöka, om dessa höjningar bör bygga på inkomstprövning. Uppdraget gäller också att pröva själva meto-

diken för inkomstprövningen. Om man vill påverka utvecklingen mot en högre folkpension och utvecklingen mot högre kommunala bostadstillägg, då är det klart att man också bör försöka få en sådan inkomstprövning att den inte förtar effekten av den höjda pensionen och de höjda kommunala bostadstilläggen.

Det är just den synpunkten som har varit vägledande för finansministern när han har gett nya avdragsmöjligheter vid beskattningen av folkpensionsinkomst. Senast i år har taxeringsnämnderna fått nya direktiv att höja det särskilda avdraget för folkpensionärerna så att man ger en garanti för att de verkligen får behålla sina sociala förmåner.

Dessa frågor kommer sålunda att stå i fokus vid nästa års riksdag. Av den anledningen anser utskottet att det inte är något skäl att särskilt ta upp dem i en skrivelse till Kungl. Maj:t.

Skall vi stödja de kommuner som har ett litet skatteunderlag och därtill kanske har en stor andel folkpensionärer — glesbygdskommunerna, som har ett litet antal människor i aktiv ålder som kan betala skatt, överlag också det största antalet folkpensionärer — skall vi inte göra det med statliga generella grundbelopp i form av bostadstillägg. Skall vi få en verklig utjämning mellan dessa små kommuner och de mera väl-situerade kommunerna tror jag att den rätta vägen är den som vi beträdde 1965, nämligen att ge ett rejält skatteutjämningsbidrag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Sandell rekommenderade kammarens ledamöter att noga läsa igenom folkpartiets reservation. Jag vill rekommendera fröken Sandell att också noga läsa igenom centerns reservation. Om fröken Sandell gör det

Hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension

skall hon finna att det inte är fråga om att vältra över 570 miljoner kronor på staten, som fröken Sandell säger, utan att utreda frågan om ett statligt grundbelopp.

Sedan kan vi diskutera om det är en övervältring från staten till kommunerna eller tvärtom. Jag sade i mitt inledningsanförande att folkpensionen i princip är en statliga angelägenhet. Då är det ju i stället kommunerna som nu har tagit på sig en del av bördan, och den utveckling som ägt rum har medfört en ökad kostnad för kommunerna.

Fröken SANDELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det måste vara ett misstag. Jag har aldrig tänkt mig att jag skulle säga att det var en halv miljard som ni ville övervältra på kommunerna. Men det är i alla fall en ganska stor del av den summan som man måste övervältra på staten. Vi har att räkna med ett ökat antal folkpensionärer — ett ökat antal understödsrum, om jag så får säga — och ett ökat antal bostadstillägg. Det är svårt att avgöra hur stor summan skulle bli, men nog skulle det bli en ganska aktningvärd del av denna halva miljard som skulle övervältras på staten.

Herr JONSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Den omläggning som skedde när man på kommunerna överförde kostnaderna för de kommunala bostadstilläggen har inte lett till en fullständig utjämning. Såsom fröken Sandell också sade innebär denna överföring betydande ekonomiska påfrestningar för många kommuner. Därför anser vi att man förutsättningslöst bör pröva hur man skall kunna lösa frågan för att få en mera rättvis ordning.

Vad vi i första hand vill understryka är önskemålet om en allmän standardhöjning för folkpensionärerna. Samtidigt bör man emellertid undersöka denna fråga och se om vi här kan finna nå-

gon lösning för att skapa en bättre utjämning mellan kommunerna.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Om herr Jonsson önskar att den frågan skall bli föremål för prövning, borde han och hans medreservanter ha varit litet fastare i konturerna vid utarbetandet av reservationen. Den reservation som herr Jonsson talar för är tunnare än vatten. Man kan knappast tänka sig att den reservationen skulle kunna ge några ledtrådar för regeringen, om Kungl. Maj:t skulle tillätta en utredning.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Folkpartiets reservation II är försiktigt hållen och ställer inte något särskilt yrkande, medan däremot centerns reservation I ställer ett mera konkret sådant. Man vill helt enkelt att staten skall träda in och lyfta av kommunerna en kostnad på 600 kronor per folkpensionär. Inom utskottet är vi alla eniga om att detta är ett problem för de ekonomiskt svaga glesbygderna. Men om vi hjälper de svaga kommunerna skall vi inte samtidigt hjälpa dem som inte behöver det. Herr Nilsson i Gävle sade att han tänkte rösta på reservation I. Om jag ville spetsa till frågan skulle jag kunna säga: Måste vi hjälpa Djursholm, samtidigt som vi hjälper en glesbygd i Gävleborgs län? Det är nämligen vad det är fråga om.

Detta är, som fröken Sandell sade, en dyr reform. Det är en stor pott av de 580 miljonerna som staten skall ta hand om — inte mindre än 300 miljoner kronor kostar det att genomföra en sådan reform. Vi vet att det statsfinansiella läget är ansträngt — vi har inte haft råd att genomföra tandvårdsförsäkring, vi kanske i framtiden måste differentiera barnbidragen, och regeringen har t. o. m. ansett det nödvändigt att försämra själva grundvalen för vår alliansfrihet och neutralitetspolitik. Man kan därför frå-

Hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension

ga sig om vi nu skall genomföra denna reform när det är ont om pengar. Jag anser att vi i första hand bör satsa på att ge pensionärerna en sådan inkomst att de i största utsträckning själva kan klara sin hyreskostnader.

I reservation I föreslås en sorts två-stegsreform. Först skall staten generellt hjälpa alla kommuner, även de rika, med 300 miljoner kronor, och sedan skall kommunerna hjälpa folkpensionärerna. Jag tycker nog som sagt att vi bör satsa på att öka folkpensionärernas möjligheter att själva betala sina hyror. Det är en bättre reform än att gå generellt fram.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. A

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen I) av herrar Eric Carlsson och Larsson i Öskeviksby; samt 3:o) bifall till reservationen II) av fru Hamrin-Thorell m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustavsson i Alvesta begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Jonsson votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående mom. A) i andra lagutskottets utlåtande nr 56 antager reservationen I) av herrar Eric Carlsson och Larsson i Öskeviksby, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen II) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 45 ja och 35 nej, varjämte 102 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 56, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herrar Eric Carlsson och Larsson i Öskeviksby.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 119 ja och 46 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Propagandakampanj för en bättre förebyggande hälsovård

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 448 och II: 566; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 29

Föredrogs vart för sig

tredje lagutskottets utlåtande nr 49, i anledning av väckt motion om inrättande av ett »kulturhistoriskt servitut»; och jordbruksutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckt motion om kommunala naturvårdsnämnder.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 30

Propagandakampanj för en bättre förebyggande hälsovård

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 42, i anledning av motion om en propagandakampanj för en bättre förebyggande hälsovård.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr JOHANSSON i Växjö (cp):

Herr talman! Till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 42 har fogats en blank reservation, som jag något vill motivera.

I motion nr 238 i denna kammare av herrar Börjesson i Falköping och Rimmerfors föreslås en utredning om en statlig propagandakampanj för en bättre förebyggande hälsovård. Man påtalar i motionen att ohälsa och sjukdom kostar svenska folket uppskattningsvis 15 miljarder kronor årligen i direkta och indirekta utgifter och produktionsför-

luster. Motionärerna menar att förebyggande åtgärder skulle minska dessa kostnader och framför allt mänskligt lidande. Det är väl något som vi alla håller med motionärerna om. I syfte att åstadkomma en bättre folkhälsa vill motionärerna att det skall skapas kunskap om och opinion för de åtgärder var och en bör vidta. En statlig och kommunal hälsovårdskampanj skulle enligt motionärerna verka i detta syfte.

Remissorganen är mycket positiva. Såväl medicinalstyrelsen som styrelsen för statens institut för folkhälsan lovordar motionens syfte och instämmer i uppfattningen, att en informativ kampanj för hälsovård skulle tjäna saken. Men inget av remissorganen yrkar på en utredning, utan anser att medicinalstyrelsens hälsovårdsupplysningsdelegation väl kan svara för dessa uppgifter. Det är bl. a. denna uppfattning hos remissorganen som är anledningen till att ingen motiverad reservation har fogats till utskottsutlåtandet. Remissorganen har emellertid också sagt, att den kontinuerliga upplysningskampanjen är av värde. Utskottet skriver att en utbyggd propaganda för en bättre förebyggande hälsovård får betraktas som en anslagsfråga. I år har man avsatt 900 000 kronor till hälsovårdsupplysning. Anslaget disponeras av medicinalstyrelsen, vars hälsovårdsupplysningsdelegation svarar för planläggning och verkställighet. När nästa års anslag skall upp till granskning är det angeläget att denna summa räknas upp, så att en sådan upplysningskampanj som motionärerna förordar och som remissorganen livligt ger sitt bifall kan genomföras. Det förekommer i dag så mycket kommersiell reklam. Vi har för en kort stund sedan här i kammaren debatterat tobaksreklam; det förekommer också spritreklam och annan reklam för sådant som bryter ned folkhälsan. Nog tycker man då att vi i detta land också borde ha råd med en hälsofrämjande reklam till gagn för folkhälsan.

Propagandakampanj för en bättre förebyggande hälsovård

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande.

I detta anförande instämde herr *Börjesson* i Falköping (cp).

Herr **HAMRIN** i Kalmar (fp):

Herr talman! Till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 42, som behandlar den motion som herr *Johansson* i Växjö nyss redogjorde för, finns också fogad en blank reservation av mig.

Jag kan i stort sett instämma i vad den föregående talaren sade. Det är väl ganska överflödigt att efter den intensiva debatt som vi har haft om tobaksmissbrukets skadliga verkningar nu påpeka, att det finns även andra bekymmer då det gäller hälsovårdsupplysning och att man kanske borde satsa över hela fältet på en bred upplysning.

Om jag utgår ifrån de uppgifter som motionärerna lämnat och som föregående talare redogjorde för, nämligen 15 miljarder kronor i utgifter på grund av minskad arbetsinsats samt kostnader för sjukvård och hälsovård och tänker sig, att vi skulle minska den utgiften med låt oss säga en promille, så har man ändå gott utrymme för en ytterligare insats då det gäller hälsovårdsupplysning, om man ser frågan rent ekonomiskt. Sedan finns det ju också många andra aspekter som man bör lägga på denna sak. Man kan konstatera hur stora utgifter man lägger ned på en sådan upplysning, men det är betydligt svårare att uppskatta de pengar som därigenom sparas; det är alltså svårt att göra en jämförelse mellan utgifter och vad som inbesparas.

Anledningen till min blanka reservation är att jag accepterar remissinstansernas syn på denna fråga, nämligen att då det gäller upplysning bör inte en punktinsats göras, utan en kontinuerlig upplysning bör komma till stånd. Jag tillhör dem som tror på upplysning

i olika sammanhang. Därför behövs en förstärkning av medicinalstyrelsens budget för hälsovårdsupplysning.

Det finns alltså inte någon motiverad reservation, men vi skall återkomma då de äskanden som medicinalstyrelsen har gjort för nästkommande budgetår skall behandlas. Jag lovar för min del att om de äskandena inte blir tillgodosedda på det sätt som jag anser rimligt och riktigt skall jag återkomma vid behandlingen av dem.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

I detta anförande instämde herr *Rimmerfors* (fp).

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Den propagandakampanj som förts har herr *Hamrin* i Kalmar delvis redan frångått. I utskottsutlåtandet framhålls ju också att det är av mindre betydelse att här föra en separat kampanj och att det i stället är önskvärt med en kontinuerlig verksamhet beträffande hälsovårdspropagandan. Detta är just vad vi planerat. De båda reservanterna har läst ur utskottsutlåtandet — och gjort det ganska bra — där det påpekas att det anslagits rätt mycket pengar och att det kommer att begäras ännu mer. Utskottet framhåller också att det för denna uppgift finns ett organ som är väl förankrat i medicinalstyrelsen.

Med tanke på allt detta förstår jag egentligen inte vad de två reservanterna ville säga, bortsett från att de lova att nästa år tillstyrka större anslag. Det löftet är ju bra, men till den saken får vi återkomma senare. Därför föreligger det egentligen fullständig enighet om det som allmänna beredningsutskottet föreslår i sitt utlåtande nr 42, vars hemställan jag vill yrka bifall till.

Herr **HAMRIN** i Kalmar (fp):

Herr talman! Det finns faktiskt en punkt på vilken utskottsutlåtandet och

Åtgärder för att stimulera användandet av inhemskt bränsle

den blanka reservationen inte överensstämmer, nämligen beträffande inställningen till medicinalstyrelsens äskanden, som återkommit år efter år och som också kommer tillbaka nästa år. Jag hade varit tacksam om utskottet uttryckt en mening även om den saken. Det är därför den blanka reservationen finns.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 31

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 43, i anledning av motioner om kartläggning av kostvanorna, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 32

Åtgärder för att stimulera användandet av inhemskt bränsle

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 44, i anledning av motion om åtgärder för att stimulera användandet av inhemskt bränsle.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr JOHANSSON i Växjö (cp):

Herr talman! I motionen nr 583 i denna kammare har tagits upp behovet av åtgärder för att stimulera användandet av inhemskt bränsle. Motionären har bl. a. understrukit betydelsen av att skattelagstiftningen ändras vad beträffar värdet av bränsle från egen fastighet. Motionären framhåller att det ur skogsvårdssynpunkt är otillfredsställande att bränsle ur skogen ej uttages i önskad omfattning och påtalar betydelsen av att skadade och sjuka träd borttages i tid och att ungskogen gallras. På så sätt menar motionären att de som el-

dar med ved medverkar till att skapa förutsättningar för rationellare skogsvård. Motionären vill också göra gällande att handelsbalansen påverkas negativt av en ökad import av bränsle.

Till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 44 är fogat ett särskilt yttrande, där centerpartiets representanter i utskottet i många stycken håller med om vad motionären säger. Men vi tror inte att en utredning kan lösa dessa problem.

När det gäller ändring av skattelagstiftningen, så att bränsle från egen fastighet inte betraktas som en naturaförmån, har bevillningsutskottet i våras behandlat motioner i denna riktning. Dessa motioner blev inte beaktade utan avslogs. Jag är övertygad om att motioner om lindring av beskattningen av ifrågavarande naturaförmån kommer upp till nästa års riksdag och att förnyad prövning av frågan då kan ske.

Som vi framhåller i det särskilda yttrandet tror vi inte att det kommer att ske någon större renässans för vedeldning. Teknikens utveckling och arbetskostnadernas stegring borgar för detta. Jag vill dock inte underlåta att föra till torgs den uppfattningen, att där det finns praktiska möjligheter bör man också se till att det inhemska bränslet tas till vara.

Vi har i dag svårigheter med att avyttra våra skogsprodukter. I synnerhet klenvirket saknar alternativ användning. Det får i regel ligga kvar i skogen och förmultna. När situationen är sådan bör man naturligtvis ta till vara alla möjligheter att använda det inhemska bränslet.

En annan sak som vi bör ta hänsyn till i sammanhanget är luftföroreningarna. Det har konstaterats och bekräftats på vetenskapligt håll att oljeavfallet är farligt medan så ingalunda är fallet med resterna vid vedeldningen.

Herr talman! Jag har velat framföra dessa synpunkter för att ytterligare förklara vårt särskilda yttrande.

Åtgärder för att stimulera användandet av inhemskt bränsle

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Det är riktigt att motionären här hemställer om en utredning angående åtgärder för att stimulera användandet av inhemskt bränsle, vilket skulle ske genom en ändring av skattelagstiftningen på så sätt att fritt bränsle från egen fastighet inte skulle betraktas som en naturaförmån. Riksdagen har emellertid tidigare i år avslagit motioner om att fritt bränsle från egen fastighet, respektive ved som uttages ur egen skog för uppvärmning av den egna bostaden, ej skulle beskattas som naturaförmån. Det är därför inte förenligt med god praxis att riksdagen nu skulle besluta om en utredning i samma fråga.

Med detta lämnar jag skattefrågan, jag tycker att den är utagerad i det här sammanhanget.

Motionärerna anser också att ytterligare stimulerande åtgärder bör övervägas. Därmed menas väl en ökning av de skogsvårdande åtgärderna. Ingen kan förneka att vedhuggning är en skogsvårdande åtgärd av stor betydelse för skogens skötsel. Den ökar nämligen tillväxten, och det tycker jag borde stimulera skogsägarna till ökad vedavverkning. Där som på andra områden ser man säkert till vad som blir billigast. Och vilket bränsle är billigast, olja eller ved? Ja, räknat med gängse avtalspriser för vedavverkning är det troligt att oljeeldningen blir lika billig som vedeldningen, och eftersom den dessutom är mera bekväm förstår jag de fastighetsägare som föredrar oljeeldning.

Som skogsvårdskonsulent har jag erfarenhet av att det inte är lätt att stimulera skogsägare till att vidta skogsvårdande åtgärder, framför allt inte vedavverkning. De säger bl. a. att den inte är lönsam, och det är kanske också riktigt. Men i flera län utföres röjningar och gallringar av ungskog i skogsvårdsstyrelsernas regi även inom vedskogsområden. Markägarna erhåller då av arbetsmarknadsstyrelsen ett bi-

drag på 25 procent, och tydligt är att många väljer den här metoden för att få ungskog och yngre gallringsskog genomgallrad. Åtgärden har framför allt tillkommit för att bereda sysselsättningsmöjligheter, men den stimulerar samtidigt skogsägarna till ökad skogsvård.

Jag har för egen del den uppfattningen att röjning och gallring i våra ungskogar är en investering som även utan bidrag ger god ränta på nedlagt kapital.

Vidare var herr Johansson inne på luftföroreningarna. Ja, herr Johansson vet nog att dessa är vanligast i storstäderna. Ute på landsbygden förekommer det knappast sådana luftföroreningar att man skulle kunna eliminera riskerna genom övergång från oljeeldning till vedeldning.

Med det anförda får jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHANSSON i Växjö (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte förlänga denna debatt, men herr Wikner gjorde några påståenden som jag vill bemöta.

Jag är fullt införstådd med att det i dag är många skogsägare som övergår till oljeeldning därför att detta, såsom herr Wikner framhåller, är bekvämare. Men det är också billigare, eftersom värdet av det egna bränsle som man använder lägges till inkomsten.

Jag vill i detta sammanhang peka på ett förhållande som inte är riktigt konsekvent. Om en skogsägare ger sin granne löfte om att hugga upp ved till hushållsbehovsbränsle, behövs den senare inte betala skatt på detta bränsle, utan han får det gratis. Om däremot skogsägaren använder bränslet skall det beskattas.

Beträffande luftföroreningarna vill jag framhålla att vi skall försöka bekämpa dessa i stort, oavsett om de förekommer ute på landsbygden eller i städerna.

Inrättande av en ungdomens bostadsrättsorganisation

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Jag tillhör dem som tycker att det hade varit riktigt att företa en utredning i denna fråga mot bakgrunden av att den tekniska utvecklingen gått så oerhört snabbt även på detta område. Efter kriget på 1940-talet och i början av 1950-talet arbetade vi i beredskapssyfte ganska intensivt med frågor som gällde det inhemska bränslet. Med hänsyn till förhållandena under kriget insåg vi hur nödvändigt det var att ha en beredskap på detta område. Sedan visade det sig dock att användningen av klenveden blev alltmer ogynnsam allteftersom massaindustrin tog hand om de svenska skogarna.

Det var kanske tidigare många gånger en fördel att avsätta klenvirket till den svenska massaindustrin. Nu har förhållandena ändrats ganska väsentligt. Den svenska massaindustrin kan i dag över huvud inte ta emot den kvantitet av råvara som finns i våra skogar, och dessutom ställer sig det hela av lönsamhetsskäl mycket tveksamt när det gäller råvaran i form av klenvirke.

Det har sagts från denna talarstol att det kan ge en god ränta på nedlagt kapital att ansa våra skogar. Den saken kan diskuteras. I ett stort antal fall är kanske så förhållandet, men i allmänhet betyder en gallring en direkt kostnad, särskilt när virket måste hämtas långt bortifrån där den svenska skogen har ett nollvärde.

Jag har velat framhålla att tekniken har utvecklats på detta område. Vi har nu helt andra möjligheter att tillvarata klenvirke och att även utnyttja det bränslemässigt. Det finns i dag mejeriföretag och slakteriföretag som eldar med inhemskt bränsle i form av den bark som faller från vår svenska sågverksindustri, och det lönar sig utmärkt att göra detta. Felet är bara att det är mera arbetsamt att hantera detta slag av bränsle, men kostnadsmässigt innebär det, som sagt, vissa fördelar.

Herr talman! Mot bakgrunden av den utveckling som har skett anser jag att det skulle vara konsekvent att vi inom riksdagen kunde enas om en undersökning av dessa frågor för att få se dem i ny belysning. Vi bör nog ta upp den saken till ett annat år.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag är glad över att herr Lothigius medger att det finns belägg för att gallringar och röjningar av skogen ger god ränta. Sedan talade han om att inom vissa områden är dock detta inte så lönsamt. Det skall jag villigt erkänna, men det gäller ändå mindre områden belägna långt bort och framför allt spelar fraktkostnaderna en mycket viktig roll.

Vi närmar oss också den tid då vi mer allmänt kan räkna med andra kraftkällor såsom elkraft, atomkraft, oljekraft m. m. Vi vet inte hur det då kommer att bli med lönsamheten hos vedeldningen. Vi kanske måste subventionera ca 50 procent för att den skall bli lönsam, och då är vi ute på galen väg.

Kommuner med egna skogar har faktiskt frångått vedeldning, trots att de har haft sysselsättningssvårigheter. Det säger väl något om hur långt man bör sträcka sig för att över huvud taget subventionera vedeldning framför oljeeldning.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 33**Inrättande av en ungdomens bostadsrättsorganisation**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 45, i anledning av motion om inrättande av en ungdomens bostadsrättsorganisation.

I den till allmänna beredningsutskot-

Inrättande av en ungdomens bostadsrättsorganisation

tet hänvisade motionen II: 587 av herrar *Larsson* i Borrby och *Boo* hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående inrättande av en ungdomens bostadsrättsorganisation i enlighet med vad som i motionen anfördes.

Utskottet hemställde, att motionen II: 587 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Axel Kristiansson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Larsson* i Borrby (cp) och *Johansson* i Växjö (cp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen II: 587 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående inrättande av en ungdomens bostadsrättsorganisation i enlighet med vad som i motionen anfördes.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herr *Eric Gustaf Peterson* (fp), fru *Diesen* (h) samt herrar *Blomquist* (h), *Hamrin* i Kalmar (fp), *Hyttander* (fp) och *Nordgren* (h).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Borrby (cp):

Herr talman! Man behöver inte ha några bekymmer för hur man skall indela anföranden i anledning av utlåtanden från allmänna beredningsutskottet. Det finns alltid möjlighet att med beklagande konstatera att utskottets ärenden kommer i kläm genom att de måste behandlas i ett skede då ledamöterna vrider sig av otålighet i bänkarna därför att de strax skall åka hem. Jag lovar för min del att vara kortfattad.

Avsikten med förslaget i motion II: 587 är att söka förbättra den förvärvsarbetande ungdomens bostadssituation. Ungdomens efterfrågan på direktupplåtna bostäder har ökat och väntas öka ytterligare. Detta påstående gör

jag med hänvisning till de stora årskullarna från 1940-talet, inkomsthöjningarna i samhället, ungdomens ökade frigörelse från föräldragenerationen och den stegrade rörligheten på arbetsmarknaden.

Såväl remissinstanserna som utskotts majoriteten anför att sådana möjligheter till bostadssparande, som föreslås i motionen, redan skulle föreligga. Detta är riktigt. Men vad som inte finns och vad vi i motionen efterlyst är en med lönsparandet följande rätt till bostad — något som skulle innebära att lönsparandet bleve mera meningsfullt. Jag medger gärna att en organisation som den föreslagna inte skulle vara helt okomplicerad, men med hänsyn till den speciella situation på bostadsmarknaden som ungdomen upplever anser jag att alla vägar till en lösning bör prövas.

Utskottet avvisar de i motionen framförda tankegångarna, men påpekar samtidigt att ett liknande initiativ övervägs inom Kungl. Maj:ts kansli. Detta tar jag som bevis för att nya och riktigare åtgärder behövs.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr *Axel Kristiansson* m. fl.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Från högerpartiets sida har vi under en lång följd av år påtalat bostadsbristen för såväl unga som gamla. Vi har också föreslagit en mängd åtgärder för att avhjälpa denna brist och kan med tillfredsställelse konstatera att regeringen accepterat en del av våra förslag och låtit dem resultera i propositioner. I de motioner som kammaren nu behandlar föreslås inrättandet av en ungdomens bostadsrättsorganisation, i vilken medlemskap skulle vinnas genom regelbundet bostadsrättssparande.

Herr talman! Jag beklagar i allra högsta grad alla de ungdomar som år efter år står i bostadsköer landet runt,

Inrättande av en ungdomens bostadsrättsorganisation

men läget är lika beymmersamt för alla andra i samma ändlösa köer. Jag tror inte man skall plocka ut en grupp ur bostadskön och försöka favorisera den. Det torde endast skapa ytterligare förvirring och misstämning bland de bostadssökande.

Medlemskap i denna nya organisation skulle vinnas genom sparande. Herr talman! Goda möjligheter till sparande har redan tidigare erbjudits från många håll, och nya former för såväl sparande som långivning har nyligen tillhandahållits bl. a. av sparbankerna.

Nej, det är inte där problemet ligger. Problemet i dag är att producera bostäder och göra det till ett sådant pris att unga människor har råd att hyra dem. Det är mot denna bakgrund vi inte ansett oss kunna biträda motionerna, även om vi både delar uppfattningen att bostadsproblemet är synnerligen svårt för ungdomen och inser värdet av att stimulera sparandet. Men vi tror att införandet av en ny organisationsform endast kommer att innebära att förhållandena blir krångligare och mer förvirrade än de nu är. En lämplig lösning av nämnda bostadsproblem kanske t. o. m. skulle förseñas.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Det är självklart att ungdomen liksom alla andra har rätt att få bostad. Svårigheterna ligger på det bostadspolitiska området. Vi har en icke fungerande bostadsmarknad, och då blir det åtskilliga som kommer i kläm.

Det är också självklart att ett ökat ungdomssparande just med tanke på bostadsbyggande för ungdomen är rimligt och riktigt. Vi hoppas att det skall kunna komma till stånd. Det är inget tvivel om att de flesta yrkesverksamma ungdomar i större utsträckning än förr har ekonomiska resurser att spara, och ett sparändamål som bostadssparandet är lämpligt.

Men därifrån till att yrka på ytterligare ett institut för just ungdomarnas

bostadssparande är kanske steget litet för långt. I det särskilda yttrande som är fogat till utskottsutlåtandet har vi påpekat att det finns all anledning att uppmärksamma denna fråga. Behovet av bostäder för ensamstående är ett problem som snarare ökat än minskat, och framför allt berör det naturligtvis de ungdomar som första gången söker bostad. Och såsom påpekats tidigare är det de stora kullarna från åren 1940—1945 som nu sätter bo och behöver en bostad.

Man kan mycket väl begripa deras reaktion när de står i den situationen och bostadsmarknaden inte fungerar. Men det gäller också att ta hänsyn till andra kategorier som behöver bostäder. Vid den avvägningen är jag angelägen att påpeka att det finns många som råkar mycket illa ut och som man måste prioritera av sociala skäl och av andra skäl.

Jag säger ännu en gång att det är den icke fungerande bostadsmarknaden som gör det så bekymmersamt för den växande ungdomen när det gäller bostadsproblemet. Vi anser från vårt håll att det knappast föreligger behov av en särskild konstruktion av ungdomens bostadssparande. Det finns redan andra möjligheter till ungdomens lönsparande för bostadsändamål i olika former.

Med hänvisning till detta, herr talman, vill vi se tiden an för att undersöka hur de redan existerande formerna för bostadssparande fungerar. Om dessa visar sig icke fungera på önskat sätt, är det anledning återkomma.

Herr HAGLUND (s):

Herr talman! Med hänvisning till skrivningen i allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 45 ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag kan inte underlåta att citera litet ur reservationen. Man skriver där bl. a.: »De unga torde vara

Inrättande av en ungdomens bostadsrättsorganisation

den grupp, som snabbast utvecklar en ökad bostadsefterfrågan, och bristen på bostäder drabbar dem i särskilt hög grad. Då upplåtelse av bostäder förknippats med sociala hänsynstaganden blir följden att de unga regelmässigt ställs sist i bostadskön.» Litet senare kommer följande sats: »Den förvärvsarbetande ensamstående ungdomen är däremot i praktiskt taget alla avseenden eftersatt på bostadsmarknaden.»

Hur kan man göra ett så generellt uttalande? Hur kan man skriva i riksdagens protokoll och i reservationen på detta sätt? Det förhåller sig inte så, utan de sociala hänsynen tas också med i bilden när det gäller ensamstående människor, och det är likadant med de unga familjerna. De får i bostadskön precis samma behandling som andra bostadssökande. När det gäller förturer och katastroffall kan jag bestämt säga att man tar mycket stor hänsyn till unga människor som tvingats att bo på ett otillfredsställande sätt. De erhåller ersättningsbostäder, och får möjligheter att komma in i kön. Jag kan med 20-årig erfarenhet som representant i en bostadsförmedling vitna om att det går till på det sättet. Så sker det inte bara i min hemort, utan också på andra ställen.

Man kan inte skriva på detta sätt, ty det är inte sant.

Vidare påstår reservanterna att ingenting göres beträffande bostadssparandet. I dag står flera tusen unga människor i bostadskö som också regelmässigt erhåller sin bostad och får bestämt när de skall flytta in.

Sådana här påståenden kan man inte göra i en reservation! Svårigheterna på bostadsmarknaden är katastrofala nog, utan att man faller sådana generella omdömen när man inte vet hur det arbetas på bostadsförmedlingarna och bara har hörsägen att gå efter. De som bär ansvaret för att klara av problemen kan vitna om att det inte går till på det sättet. Så kategorimässigt behandlas inte männi-

skorna att de ensamstående sättes för sig och de andra för sig utan sociala hänsyn. Det är alltså inte riktigt vad som i reservationen säges därom.

Herr LARSSON i Borrrby (cp):

Herr talman! De som är bostadsexperter vet ju att bostadspolitiken är väl planerad och rätt ordnad, men vi övriga, som inte är experter, upplever den på ett annat sätt. Det förhållandet, att det i slutet av utskottsutlåtandet säges att ett liknande initiativ som det vi motionerat om övervägs i Kungl. Maj:ts kansli tar jag alltjämt till intäkt för att vår framställning inte är helt onödig.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Det är fullkomligt onödigt att diskutera vilka som kan anses som bostadsexperter eller icke bostadsexperter. Vi har helt enkelt alla ett ansvar, var vi än är placerade. Men jag tycker inte man bör bedöma detta ansvar på det generella sätt som här skett, ty det har inget verklighetsunderlag utan är totalt gripet ur luften.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Borrrby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes.

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Axel Kristiansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter

Samhälleliga åtgärder för övervakande av reklamen

intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 34

Samhälleliga åtgärder för övervakande av reklamen

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 46, i anledning av motion om samhälleliga åtgärder för övervakande av reklamen.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Allmänna beredningsutskottet skriver i sitt utlåtande med anledning av vår motion II: 589 att då frågan om ett offentligt organ för konsumentskydd prövas av Kungl. Maj:t på grundval av förslag, som synes ägnade att tillgodose motionärernas syfte, finner utskottet inte skäl att tillstyrka motionsyrkandena.

Det är riktigt att mycket är så att säga på gång just inom detta område. Jag håller med om att det föreligger en positiv skrivning från utskottets sida och att man tydligt kan utläsa en enighet med motionens syfte i stort. Det är också sant att många goda förslag framlagts genom de olika utredningar som utskottet hänvisar till, d. v. s. dels betänkandet »Prissamverkan och konkurrens», dels betänkandet »Otillbörlig konkurrens». Men jag ifrågasätter om vad som där har föreslagits är tillräckligt, och jag är inte ensam om denna uppfattning.

Så sent som i går kunde vi läsa att fyra stora organisationer inte heller anser detta. Jag syftar på de remissutlåtanden som LO, TCO, KF och Sveriges köpmannaförbund har avgivit med an-

ledning av utredningen om otillbörlig reklam. Dessa fyra organisationer hävdar, att det måste bli slut på de reklammetoder som i vissa fall användes, och man kräver bl. a. lagstiftningsåtgärder och finner utredningens vaga formuleringar otillräckliga.

Jag kan också komplettera bilden av det som är på gång i detta avseende genom att hänvisa till herr statsrådet Palmes direktiv den 14 oktober förra året till de sakkunniga som har tillsatts för att utreda reklamens verkningar, särskilt med hänsyn till reklamsändningarna i televisionen. Han konstaterar där bl. a.: »Reklamen är ett medel för psykologisk masspåverkan. Den ingår i de förlopp varigenom människorna i ett samhälle påverkar varandras handlande och tänkande.»

Denna utredning, som således tillsattes för ett år sedan, skall granska reklamens roll i vårt land, dess mål från samhällets, företagarens och konsumenternas synpunkter samt dess medel, omfattning, karaktär och utvecklingstendenser.

Allt detta är enligt min mening bra, och jag har heller inget annat att invända än att någonting bör kunna göras under tiden på den otillbörliga reklamens område. Den alltför svältfödda konsumentupplysningen måste få ett kraftigt ökat stöd. Men till detta kanske vi kan återkomma i januari 1968.

Med vår motion ville vi bl. a. inrätta en post som reklamåklagare med uppgift att dels vara uppsökande och dels att ta emot anmälningar från allmänheten. Jag vill gärna trycka just på den uppsökande verksamheten, därför att konsumenterna i många fall saknar den initiativförmåga och den kunskap som är nödvändig för att komma till rätta med lögnaktig och vilseledande reklam. Som saken nu ligger till, får vi väl ge oss till tåls och vänta på den prövning som förestår och som för övrigt redan pågår på olika håll.

Jag vill endast tillägga att åtgärder

Interpellation ang. antalet tomma lägenheter i storstadsområdena — Interpellation ang. en allmän hälsokontroll

verkligen hastar, bl. a. därför att det i dag inte är någon hemlighet att det äger rum en utveckling som kännetecknas av att reklambyråerna i Sverige köps upp av amerikanska intressenter. Detta kan leda till ett inflytande på reklamens område som vi har all anledning att betacka oss för, och det bör vi göra i tid. Vad som händer kring den stora reklamgatan i New York, Madison Avenue, bör inte få kopieras här. Man gör där bl. a. först en slogan och prövar dess slagkraft. Visar det sig att den slår gör man en lämplig vara till denna slogan.

Herr talman! Allting skall inte gå att sälja med mördande reklam, inte ens som vissångaren sjunger — så som kanske de flesta av oss här känner till — lagom söt konserverad gröt.

Herr talman! Jag har inget yrkande med anledning av detta utskottsutlåtande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 35

Interpellation ang. antalet tomma lägenheter i storstadsområdena

Ordet lämnades på begäran till

Herr JANSSON (vpk), som yttrade:

Herr talman! I de uppgifter som inhämtades av 1965 års bostadsräkning ingår även en redogörelse över antalet tomma lägenheter. Primärmaterialet kom in till mantalsskrivningsmyndigheterna hösten 1965, vilka senare översände materialet till de granskningsorgan som tillsatts i varje kommun. Från de kommunala granskningsorganen skickades sedan primärmaterialet till statistiska centralbyrån för vidare bearbetning.

I inrikesministerns svar under 1966 på en enkel fråga av mig angående an-

talet tomma lägenheter i storstadsområdena, gavs följande besked:

»På centralbyrån har materialet granskats ytterligare samt kompletterats och rättats. Därefter företas en kodbearbetning. När ett län är färdigkodat lämnas det till stansning. I dag är tolv län färdigstansade och två är klara för stansning. Stansningen beräknas vara avslutad i slutet av mars 1967.

Successivt som länen blir färdigstansade påbörjas granskningskörningar. Varje län skall enligt planerna genomgå tre granskningsprogram. Efter avslutade granskningskörningar kommer publicering att ske i Statistiska Meddelanden. Denna publicering påbörjas under andra kvartalet 1967. Om granskningskörningarna visar att materialet är någorlunda tillförlitligt kommer vissa preliminära data att göras tillgängliga i någon form redan efter det första granskningsprogrammet. Detta beräknas i så fall ske successivt från och med februari.»

Då materialet angående antalet tomma lägenheter ännu inte publicerats på sätt som inrikesministern förutsatte anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att ge besked om antalet tomma lägenheter i Stockholm och övriga storstadsområden?

Denna anhållan bordlades.

§ 36

Interpellation ang. en allmän hälsokontroll

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp), som yttrade:

Herr talman! Allmän enighet råder om vikten att på ett så tidigt stadium som möjligt upptäcka förekommande

sjukliga förändringar i den mänskliga organismen. Strävandena till tidigt uppdragande och tidig diagnostik är burna av både humanitära och ekonomiska motiv. Den humanitära aspekten — att rädda liv och hälsa — måste givetvis sättas främst, men i stort sett råder samstämmighet med de ekonomiska motiven. Tidigt insatt vård och behandling blir både effektivare och mindre kostnadskrävande än sent insatt. Om sjukdomar spåras i tid kan i många fall behandling meddelas genom den öppna vården och institutionsvård undvikas.

De förhärjande sjukdomar som tidigare varit av stor omfattning, såsom tbc, har kunnat trängas tillbaka tack vare såväl medicinska framsteg som en allmän förbättring av kost- och hygienförhållanden. Därvid har den allmänna skärmbildsundersökningen spelat en stor roll. Tbc-fall har kunnat spåras på ett tidigt stadium och har därför kommit under behandling i tid. De framgångar som nåtts manar till utvidgning av hälsokontrollen.

Medan man i stort sett kommit till rätta med förut förhärjande folksjukdomar, har andra, främst s. k. kultursjukdomar, ökat, t. ex. cancer samt hjärt- och kärlsjukdomar. Ökningen av de sistnämnda sjukdomarna talar för att man borde satsa på ett tidigt uppdragande av även andra sjukdomar än dem man tidigare inriktat sig på.

Kontrollen av den kroppsliga hälsan är relativt väl utbyggd beträffande vissa yngre åldersgrupper genom barnavården och skolhälsovården samt beträffande den manliga ungdomen genom hälsokontroll i samband med värnplikts-tjänstgöringen. Vidare har en betydande del av den övriga befolkningen nåtts av undersökningar i syfte att klarlägga förekomsten av förstadier till sjukdomar (t. ex. cancer) eller av en bestämd sjukdom (t. ex. diabetes).

Enligt min mening skulle det vara av stort värde, om en allmän och hela folket omfattande hälsokontroll kunde

komma till stånd. Denna hälsokontroll, företrädesvis omfattande alla personer över 15 år, borde lämpligen ges en viss inriktning. I nuläget ter det sig angeläget att inrikta undersökningen på hjärt-, kärl- och cancersjukdomar samt att dessutom vissa primärundersökningar av typ blodprov företages.

Vad gäller organiserandet av en allmän hälsokontroll synes det lämpligt att detta sker via medicinalstyrelsens skärmbildscentral, som följaktligen bör erhålla utökning av sina resurser.

I sammanhanget vill jag även beröra den s. k. Värmlandsundersökningen. Denna undersökning slutfördes i juni 1965, men resultatet har ännu inte offentliggjorts. I årets statsverksproposition räknade socialministern med att redovisningen skulle framläggas sommaren 1967. För planering av fortsatta hälsoundersökningar torde det vara av stort värde att ha tillgång till resultatet av Värmlandsundersökningen.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande frågor:

1. Vill statsrådet redogöra för när resultatet av den s. k. Värmlandsundersökningen kommer att offentliggöras?
2. Är statsrådet beredd att medverka till genomförandet av en allmän hälsokontroll?

Denna anhållan bordlades.

§ 37

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 325, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till patentlag m. m.

§ 38

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 150, med förslag till tulltaxa, m. m., överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 39

Anmäldes motionen nr 1097, av herr *Andersson* i Örebro *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 141, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 40

Herr talmannen meddelade, att herr *Elmstedt* enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven från och med den 31 nästlidne oktober tills vidare.

Herr *Elmstedt* beviljades ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare.

§ 41

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till Riksdagens andra kammare

För egna angelägenheters ordnande får jag härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 2—15 november 1967.

Stockholm den 31 oktober 1967

Gunnar Hedlund

Till Riksdagens andra kammare

Med anledning av att jag av Kungl. Maj:t blivit utsedd att delta i Förenta nationernas livsmedels- och jordbruksorganisations (FAO) fjortonde konferens i Rom anhåller jag härmed om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 7—10 november.

Stockholm den 1 november 1967

Sven Antby

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 42

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts sju enkla frågor, nämligen av:

herr *Nilsson* i Bästekille (h), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående ekonomisk hjälp till sydkustens fiskare,

herr *Sjöholm* (fp), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående exekutiv auktion å bostadsrätt,

herr *Turesson* (h), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående förbudet mot att föra fordon med något hjul till vänster om långsgående heldragen vit linje,

fru *Thunvall* (s), till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående den i läroböcker uttryckta uppfattningen rörande kvinnans respektive mannens roll i familj och samhälle,

herr *Lindberg* (cp), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående avskaffande av skyldigheten för enskild person att ersätta kronans rättegångskostnader,

herr *Lindberg* (cp), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående samhällliga sysselsättningsfrämjande åtgärder inom Torne-dalen, samt

herr *Forsberg* (s), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående ökat kommunalt inflytande i trafiknämnder.

§ 43

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.20.

In fidem

Sune K. Johansson